

Лб 208

ПРОСТО И ДВОЈНО
ТРГОВАЧКО КЊИГОВОДСТВО

І. и ІІ. ДЕО

ЗА ІІ. и ІІІ. РАЗРЕД ТРГОВ. АКАДЕМИЈА
И ЗА ПРИВАТНУ УПОТРЕБУ

НАПИСАО

ЈОСИФ ПРЕДИЋ

Директор свога Трговачког Курса

Девето издање пишчево

БЕОГРАД

Штампарија М. Карића, Краљев Трг 25. — Велика Пијаца

1925.

Т. б. б.
208

10 = 42211847
Луки Келовић

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И Бр. 45220 саз

ПРОСТО И ДВОЈНО

ТРГОВАЧКО КЊИГОВОДСТВО

І. и ІІ. ДЕО

ЗА ІІ. и ІІІ. РАЗРЕД ТРГОВ. АКАДЕМИЈА
И ЗА ПРИВАТНУ УПОТРЕБУ

НАПИСАО

ЈОСИФ ПРЕДИЋ

Директор свога Трговачког Курса

Девето издање пишчево

БЕОГРАД

Штампарија М. Карића, Краљев Трг 25. — Велика Пијаца
1925.

У МЕСТО ПРЕДГОВОРА

Прво издање моје књиге Трговачко Књиговодство штампано је године 1894; затим наредна издања у годинама 1897, 1900, 1904, 1908 и најзад шесто издање године 1913.

Ово последње **шесто** издање пропало је већим делом за време рата и пошто се сада у нашој великој проширеној држави много тражи ова књига као уџбеник за Трговачке Академије и Школе, то сам се под оваквим тешким околностима ипак решио да подмирим потребу и да штампам ово **седмо** издање.

Да би уштедио простора, само да књига не буде и сувише скупа према данашњим ценама хартије и штампе, ја сам изоставио све оно што не спада чисто књиговодству, али сам навео остало, што је потребно; прерадио сам књигу и додао сам што је још потребно било тако, да потпуно одговара програму за нашу Трговачку Академију (и за остале) у којима служи као уџбеник за II и III разред за књиговодство.

Ово **осмо** издање знатно је допуњено и уверен сам да ће се овом књигом свако корисно послужити.

Београд, 6. фебр. 1922.

Јосиф Предић

Директор свога Трговачког Курса
и наставник Држ. Трг. Академије

Ово **девето** издање допуњено је речником стручних тргов. речи тако, да је као предратно издање.

Уједно је још допуњена и енциклопедија са неким новим примерима.

Београд, 1. мај 1925.

Ј. П.

І Д Е О

ПРОСТО КЊИГОВОДСТВО

П Р И С Т У П

Књиговодству је циљ да води бригу о стању и напретку једне радње, што се тиче њеног капитала (чисте својине).

Проналазак књиговодства спада у средњи век, (после открића Америке 1492.) око године 1494 до 1496, јер у то доба беше се трговина уздигла до светског значаја. (Welthandel.)

О развиту трговине ранијих времена па до данас, о начину трговања и свем што се на то односи, учи нас **Историја трговине** која се у свима трговачким стручним школама предаје као засебан предмет.

Историја новије трговине бави се већ понаособ са историјом појединих народа, а о српској трговини*) зна се да је вођена у неким крајевима и местима, као у **Дубровнику**, који је имао тесне везе са Млечанима и т. д.; али пошто су се Словени уопште, па и јужни, више бавили сточарством и земљорадњом, то њихова трговина није могла достићи значај светске трговине.

Књиговодство је изазвала потреба, када се почела трговина водити у већем обиму, као светска трговина. С тога просто **памћење** није било довољно, већ се указала потреба да се **бележи** све што се урадило. Нарочито када се почело радити кредитом, осетила се потреба за бележење појединих примања, потраживања, давања и дуговања. Разуме се да је сваки бележио како је ко знао и за добро нашао, док није **Лука Пачиоло**, калуђер и славни математичар (рачунџија) свог доба на молбу својих пријатеља трговаца, **издао** штампану књигу као упуство, како трговци треба своје књиге да воде. Пра-

*) Види опширно о томе у „Историји Трговине“ од Чеде Мијатовића, која се сваком препоручује.

вац који је издао Пачиоло још године 1496. служи и данас за основ не само простом, него и двојном књиговодству, а оба служе циљу да покажу стање једне радње и могућу добит или штету на крају године или неког периода (времена) рада.

Пачиоло се сматрао као проналазач књиговодства све док није нађено у Париској библиотеци једно много раније дело од Дубровчанина Бенка Котрулића. О овом делу донео је поч. Д-р М. Вујић приказ у Гласу Кр. Академ. год. 1908. на скупу Академије од 20. окт. што сам ја у изводу донео као прилог Трг. Гласнику.

Систем књиговодства, како га је означио Котрулић јесте основа систему Трговачког Књиговодства, стога се не разликује од данашњег система књиговодства (и законског наређења), пошто је он поставио као главно правило ово: да трговац треба да учини попис своје имовине у почетку рада, а у току рада да бележи све што се у радњи деси, а односи се на посао радње. После неког периода рада или крајем године¹⁾ треба трговац понова да учини попис, да нађе чисту имовину и да упореди ову са прошлоом (биланс), те да види да ли је ова последња већа (добит) или је мања (штета) но што беше раније.

Ко се задовољава да дозна само **укупно стање** и чисту своју имовину, као и **укупну могућну добит или штету**, тај ће водити **просто** књиговодство; ко пак, осим наведенога жели још да сазна и **приходе и расходе по свима гранама трговачког рада**, тај ће се служити **двојним** књиговодством, и у томе лежи разлика између једне и друге системе (начина).

Напред је означен циљ простом књиговодству: да оно води бригу о стању и напретку једне радње с обзиром на њено чисто имање или капитал (Главнице).

Капитал (главница) или чиста имовина једне радње, то је искључива њена својина, којом се тежи да се постигне што већа добит, тј. да се радња унапреди или повећа сваке године. Тај се капитал трговчев (или једне радње, једног предузећа) **не састоји дакле само у готовом новцу**, него му може бити вредност и у меницама, роби, покретном или непокрет-

¹⁾ или за време мртве сезоне (сезона морта).

ном имању итд.; стога је потребно **пре свега да се сазна колико је и у чему лежи то укупно имање трговчево**, којим он рукује, тј. колика му је укупна имовина (све оно што има); затим колико укупно дугује на имање. Кад одбијемо укупно дуговање од укупне имовине, добићемо чисту својину трговчеву, тј. чисту имовину, главницу или капитал његов, односно једне радње. О том капиталу, о тој чистој имовини води се брига књиговодством, с тога је и **прво**, а и **најглавније правило књиговодства** (и простог и двојног); **да се пре свега сазна стање или количина чисте имовине једне радње** (фабрике, завода, удружења итд.).

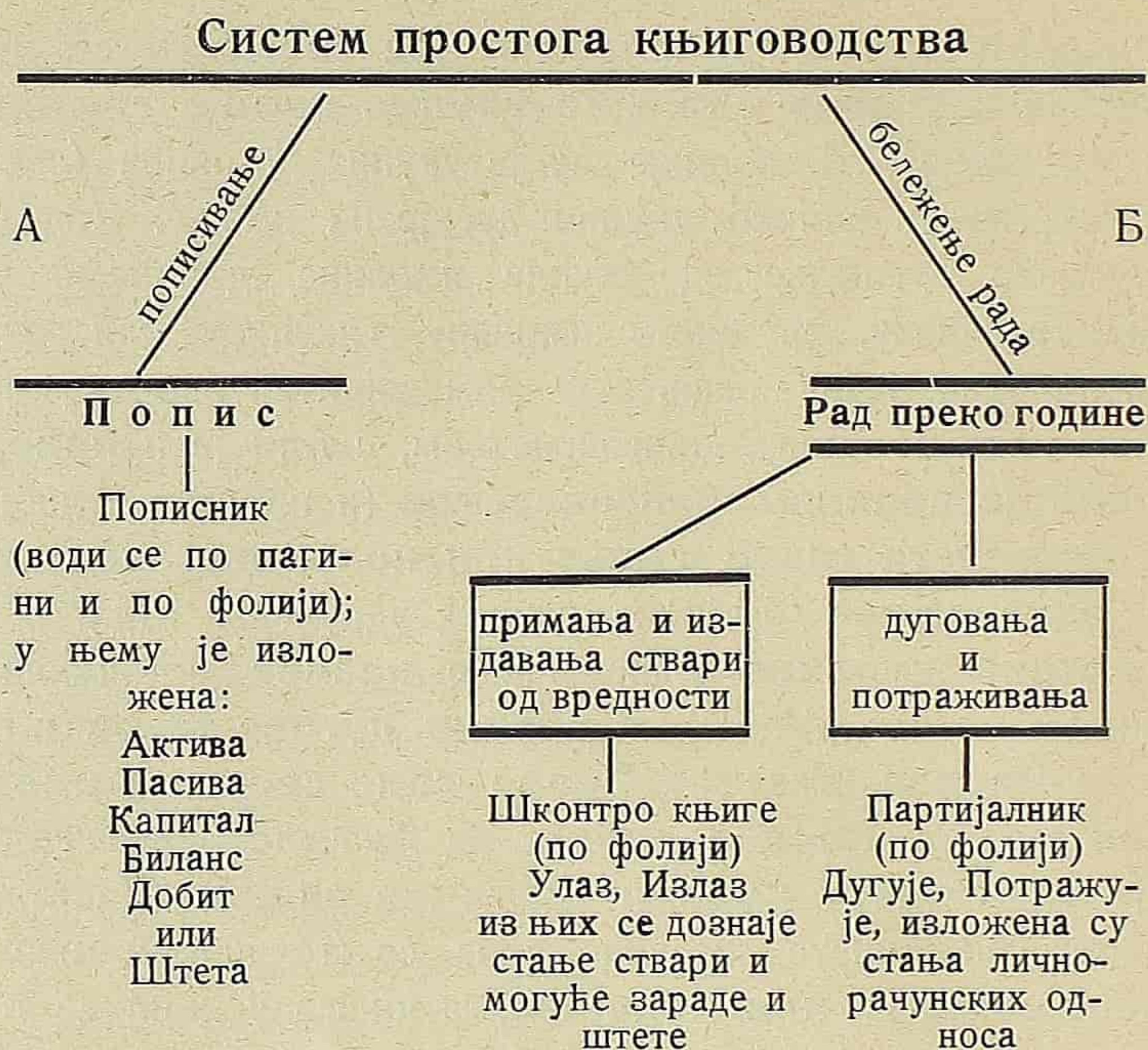
Укупна имовина једне радње **назива се** (техничким изразом) **Активa** (Aktiva) **а укупно дуговање радње назива се Пасивa** (Passiva). **Према томе се чиста имовина налази кад се Пасивa одбије од Активe; остатак показује тада чисту имовину дотичне радње.** (Капитал).

Налажење чисте имовине зове се (техничким изразом) **пописивање или инвентирање**, а књига у којој се то пописивање врши (или боље рећи на чисто преписује), зове се **Пописник или Инвентар**. Пописивање једне радње врши се увек при оснивању, а доцније крајем сваке године (31. децембра) или кад год се за то укаже потреба, нпр. при уортачењу, престанку рада, смртог случаја, па и у случају банкротства итд.

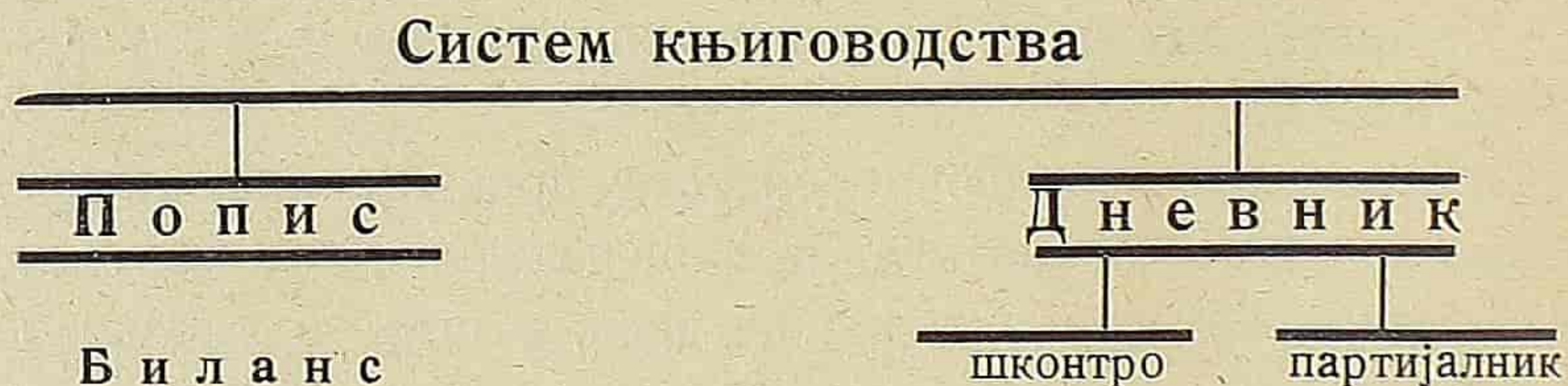
Главно је правило по систему простогa књиговодства да се прво попис чини као што је горе наведено, а у току рада да се бележи све што се у радњи деси, а што се односи на сам посао.

Из оностраног нацрта система простогa књиговодства дознаће се подела послова, као и најпотребније књиге при употреби овога система.

Употреба стручних, техничких израза корисна је већ и стога, што се трговци споразумевају колико толико, и ако не знају један исти језик.

а по наређењу Српског Трговачког Закона, по коме мора да се води Дневник, добивамо овај нацрт:

а за овим при закључку поново попис према стању по књигама и биланс, а уједно и инвентирање (премери) ради контроле.

О пописивању и пописнику

Пописивање или инвентирање једне радње (налажење Активе и Пасиве) бележи се, као што је речено, у засебну књигу, у **пописник** (Inventar). Ова се књига по наређењу нашег Трг. Законика Глава II. (§ 10), **мора** водити, и треба да је судом потврђена (§ 11. Трг. Зак.) и уредно вођена као и остале књиге (§ 12. трг зак.) о чем ће доцније бити говора.

Пописник се може водити на два начина и то: или се у њему ређа **прво сва Актива** и нађе се укупна сума њена, па се одмах испод овога **ређа Пасива**, нађе се укупан износ исто тако, те да се може од укупне Активе одбити; или се бележи **сва Актива на леву страну**, дотичне књиге а **сва Пасива на десну страну** тако да обе стране чине целину пописа. У првом случају или начину вођен је попис по **Пагини** (Pagina) а у другом случају по **Фолији** (Folio) и ови се технички изрази употребљавају скоро код свију народа, стога ћемо се и ми њих придржавати, говорећи даље о књигама.

Пагинирана је дакле свака књига, у којој је свака страна засебним бројем обележена (нумерисана), тако да свака страна добива идући број, почев од прве стране са бр. 1. итд. (то значи да је свака страна засебна целина).

Фолирана је књига онда кад су у њој увек две наспрамне стране једним и истим бројем обележене (нумерисане), када дакле две наспрамне стране чине једну засебну целину. На пример:

Књига по пагини вођена
има овако обележене
странице

1	2
---	---

а књига по фолији во-
ђена овако је обеле-
жена

1	1
---	---

Бразде — рубрике или колоне — у које се бележи износ, вредност или сума, датум, количине, редни број итд. отварају се у попису као и у осталим књигама по потреби, а за сваку књигу биће доцније нарочито означено какве су бразде потребне.

Главне су колоне или бразде у свима књигама ове: Глава (заглавље) за наслов, према потреби; даље, колона за датум, за опис (или текст) и колоне за вредност (суму), и то за поједина набрајања и за укупан износ (збир), што се из овога примера може видети:

Г Л А В А					1	
Датум	О П И С	поједини износи		укупни износи		
		динара	пр.	динара	пр.	
	400	—	430	40	
	30	40			
	_____	*) Пренос		430	40	

Као што се из примера види, збир се бележи десно на истој линији, а не доле испод линије; што се чини само при преносу или кад је неки посао довршен.

Речено је већ, да се пописник може водити по пагини и по фолији, како је кад потреба. Трговине или радње са робом (еспапом) воде **попис по пагини**, јер је за такве радње практичније, подесније, пошто морају ређати у Активи сву робу (све артикле) а такав попис заузимао би много страна кад би се на фолији водио, а било би и више левих страна (Активе) исписаних, а десне би биле празне. Тиме би се убрзо књига испунила и морала би се чешће набављати и плаћати потврду суду, што се у интересу штедње избегава.

*) Пренос се ставља увек на последњој линији једне стране, а на идућој страни у првој линији долази опет „Пренос“ тј. сума, која је пренета.

Било да се пописник води на један или на други начин, **правило је, да се при набрајању или ређању Активе као и Пасиве увек ређа једним и истим редом** (иначе може нешто да се заборави).

Ред по коме ће се ређати Актива и Пасива зависи од вредности коју поједини делови имања представљају, пошто се тражи, а и **правило је да се имању при пописивању одреди и стави она вредност коју стварно представља тога дана**. Ово одређивање стварне вредности имању без обзира на првобитну вредност његову, зове се **свођење вредности на дан пописа**. **Према реченом ређа се:**

У АКТИВИ ОВИМ РЕДОМ:

I. **Готов новац**, готовина у узаконеној монети (код нас, дакле Динар, сребро) пошто таква готовина представља увек једну исту вредност (долази на прво место).

II. **Страна монета** (валута) по цени (курсу*) на дан пописа.

III. **Ефекти**)** или **хартије од вредности**, као: срећке, (лозови државни), обвезнице, акције и т. д., по курсу на дан пописа.

IV. **Менице***)** с обзиром на рок, тј. меница има ону вредност на коју гласи тек на дан рока; што дуже до рока, то све мање вреди и то за онолико, колико износи камата (интерес) од дана пописа до рока и тај се интерес дакле одбија: а ако је меници пре пописа рок истекао, онда се камата од рока до пописа додаје. (Ова се камата израчунава инт. рачуном).

V. **Роба** или еспап, по цени стајања; ну ако роба при попису не вреди ни толико колико је за њу издато, него мање, онда се ставља та смањена вредност робе. Само смањивање тј. побијање вредности зове се техничким изразом **рабатирање**, рабат (Rabatt).

VI. **Непокретност** тј. непокретно имање (Realität) имобилије по стварној вредности по отпису за употребу (отписивање).

*) Курс (*Cours*) или течај обележава дневну цену некој страниј монети или у опште хартијама од вредности, којима се тргује на берзи.

***) Ефекти су оне хартије од вредности којима се тргује на берзи, које дакле имају свој курс. (Обична облигација није ефекат нити срећке Класне Лутрије).

***) О меницама треба знати њену битност или суштину.

- VII. **Покретност** (мобилије) намештај; прибор итд. по стварној вредности, (по отпису) колико још вреди тај прибор.
- VIII. **Потраживање радње од појединих лица** (фирми), која од себе нису издала никакав писмени пристанак (обавезу), и оваква потраживања зову се „**по отвореном рачуну**“ (**вересија**) пошто је за лице отворен рачун, фолија, у партијалнику. Ако је наплата потраживања у сумњи (дубиоза) то се оне узимају по смањеној вредности (отпис).

У ПАСИВУ НАПРОТИВ БЕЛЕЖИ СЕ ОВИМ РЕДОМ:

- I. **Дуг радње по меницама** (меничним пријемима, акцептима), с обзиром на рок.
- II. **Дуг радње по признаницама** или облигацијама (ако има таква дуга) по стварној вредности (интабулац).
- III. **Дуг радње појединим лицима**, за који радња није дала никакво писмено признање или пристанак, што се краће назива „**дуг по отвореном рачуну**“ (као у активи отворена фол. у парт.)

У пописнику се ставља износ чисте имовине осим цифрама још и словима и потписује га шеф радње; а ако има ортака, потписују га и сви ортаци својеручно.

Књигу Пописник треба чувати, пошто је исписана, испуњена, **још 10 година*) дана**, као и остале трговачке књиге, примљена писма, уопште све што би могло послужити у неку руку као доказ у случају спора, пошто уредно**) вођене књиге имају полудоказну силу пред судом (§ 12. Трг. Зак.), о чем ће доцније бити говора.

Из идућег примера види се како се ређају поједине вредности; како се бележе; збирају и преносе и како се потписује попис вођен по пагини; а на идућим странама изнесен је по-

*) Наш трговачки законик § 9., вели да треба чувати примљена и копију послатих писама, али није одређено време докле. За књиге такве наредбе нема, али је обичај (узус) постао правило да се књиге чувају још 10 година дана (у страним законима наређује се изреком).

**) Уредно су вођене књиге, ако су чисте и читке, без мрљотина и греботина; ако нису вађени или дOMETнути листови, и ако је књига судом потврђена пре но што се у њу почело бележити, и ако су књиге вођене на српском језику; и тада имају полудоказну силу пред судом, али само оних трговаца који нису кажњавани за прљава дела.

пис вођен по фолији. На леву страну долази Актива, на десну Пасива, а чиста имовина додаје се Пасиви за изравнање као салдо. Доцније ће бити опширније говора о оваквом закључку не само пописника, но и осталих књига вођених по фолији и по простом и по двојном књиговодству.

О БИЛАНСУ

Биланс (баланс) значи равнотежа као на кантару кад се упореди мера и тежина робе. Билансирати значи упоређивати, а биланс по простом књиговодству значи упоређење двају капитала у самом пописнику после закљученог пописа, почев са другим пописом једне радње; јер при првом попису при оснивању радње, при почетку рада нема ранијег пописа са којим би се могао упоредити. Пример за обичан биланс за ма какву радњу, за приватну особу, пољопривредника, занатлију и т. д. имао би овакав облик:

Биланс

Данас, 30. септембра 1920. год. износи вредност	
чистог имања	Дин. 165430.—
а лањске године истога дана	„ 143200.—
	<hr/>
Нето (чиста) зарада у 1920. г. износила је	Дин. 22230.—
а кад се дода укупни годишњи трошак	„ 14750.—
	<hr/>
добива се укупна зарада бруто	Дин. 36980.—

Овакав би попис градио пољопривредник, а имао би ту поуку, да би чиста његова зарада била у толико већа, у колико су му трошкови били мањи.

Многи трговци називају билансом и упоређење Активе и Пасиве, што је управо такође биланс (развага), али се као биланс сматра само неки резултат, неког рада — упоређењем двају капитала.

Најзад уобичајено је и то, да се по свршеном попису начини преглед или рекапитулацију између Активе и Пасиве да би се нашао капитал и затим се чини биланс.

I. Пример једног пописа вођеног по пагини:

		15	
ПОПИС РАДЊЕ БОШКА ЈЕЛИЋА			
У Београду пописан 31. Дец. 1904 год.			
<u><u>І А К Т И В А</u></u>			
1	<u>Готовина</u>		
	у сребру и среб. новчаницама	Дин.—	5000 —
2	<u>Ефекти:</u>		
	100 ком. дув. лозова Сер. 5754 № 1— 100— (Ради успомене оставио сам . по курсу 11 Дин. свуда предратне цене).		1100 —
3	<u>Менице:</u>		
	Бр. 150 на С. Ракића, Уб за 15/І	1000 —	
	„ 175 „ М. Кијића, Ниш „ 20/ІІ	500 —	
	„ 176 „ С. Лазића, „ „ 15/ІІІ	500 —	
	Свега Дин.—	2000 —	
	по одбитку 6% интереса ¹⁾ до рока	„ 12 91	1987 09
4	<u>Роба:²⁾</u>		
	1000 хек. лит. бела вина по 50 др.	50000 —	
	800 „ „ црна вина по 60 „	48000 —	98000 —
5	<u>Намештај:³⁾</u>		
	вредност 600. по одбитку 10%—		540 —
	<u>Пренос</u>		106627 09

1) Види доцније кратко објашњење интересних и осталих важнијих рачуна трговачке рачунице.

2) Треба ређати сву робу, сваки артикал, количину, тежину и т. д. по цени коштања (или рабатирати ако је потребно).

3) После Робе треба по правилу да дође Непокретност, ако је има; а пошто ова радња нема такове, то се прелази на покретност или намештај. У оваквој се винарској радњи могу узети прво празна бурад у покретност, па затим намештај радње.

		<u>Пренос</u>			106627 09
6	<u>Потраживања по отвореним рачунима :</u>				
	од г. Матића и Комп. Шабац Дин.	400 —			
	„ „ Браће Рашића Неготин „	600 —		1000 —	
	<u>Укупна Актива Динара .</u>				<u>107627 09</u>
	<u>II ПАСИВА</u>				
1	<u>Дуг радње по меницама:</u>				
2	Спире Крежевићу Ријека за 2/I 1904 кр. 6000 по 1·20—	7200 —			
	<u>Дуг радње по отвореном рачуну :</u>				
	Шпедитер Шенкеру и Комп. 800.—				
	Пореза држави 150.—	950 —			
	<u>Укупна пасива .</u>	<u>8150 —</u>		<u>8150 —</u>	
	<u>Капитал динара .</u>				<u>99477 09</u>

Словом: деведесет девет хиљада четири стотина седамдесет седам и $\frac{9}{100}$ динара.

Бошко Јелић

НЗ. Датум многи стављају овде при завршетку пописа и тада се изоставља при почетку.

Ако радња нема капитала већ је дотичан н. пр. почетник добио потребну суму као позајмицу, помоћ, кредит итд. то он ипак мора да врши попис. У оваквом попису изнеће се Актива т. ј. готовина или роба или још и намештај итд. што је примио и ту исту вредност ставиће као дуг своје повериоцу, добротвору или рођаку, па кад је Актива равна Пасиви, то таква радња не би имала капитала при оснивању.

Најзад ако радња нема никакве пасиве, то је Актива такве радње уједно и њен капитал; начини такве примере.

II. Пример једног пописника вођеног по фолији:

1.

Попис дрварске радње

		Дин.	Дин.
<u>I. АКТИВА</u>			
1	<u>Готовина</u>		
	у сребру и ситнини		4000 —
2	<u>Ефекти</u>		
	100 дуван. лоз. сер. 5255 бр. 1 — 100 по курсу 14 дин.		1400 —
3	<u>Менице</u>		
	бр. 17 на Н. Ракића за ?	1000 —	
	„ 18 „ П. Перића „ „	500 —	
	„ 19 „ С. Савића „ „	487 90	1987 90
4	<u>Роба (еспап):</u>		
	1200 метара букових дрва à	6000 —	
	730 „ грабових „ „	4500 —	
	900 „ облица „ „	3600 —	
	500 „ растових обл. „	35000 —	49100 —
5	<u>Намештај</u>		
	разни намештај у радњи	1600 —	
	отпис 10 од сто за употребу (мање)	160 —	1440 —
6	<u>Потраживања</u>		
	по отвореном рачуну од:		
	Браће Илића Ниш	1200 —	
	Симе Ђосића, Шабац	460 —	1660 —
	Укупно актива динара		59587 90
			59587 90

Чиста имовина износи Дин. 49973.90 словом :
три динара и 90 пара.

Јована Бошковића 31. дец. 1904.

<u>П. П А С И В А</u>		Дин.	Дин.
1	<u>Дуг по меничном пријему:</u>		
	Београдској Задрузи 2/1 1905	2400 —	
	Трговачкој Банци за 4/1 1905	1300 —	3700 —
2	<u>Дуг по отвореном рачуну:</u>		
	Оту Јакшу Сисак	1433 10	
	Макс. Штајнеру Брод	980 90	
	Браћа Поличар Љубљана	1697 —	
	Свега у крунама по курсу à ?	К. 4111 —	4520 —
	Браћи Легрозер, Базел, франака à ?	1140 —	1394 —
	Укупна пасива динара		9614 —
	Салдо чисте имовине за изравнање		49973 90
			59587 90

Четрдесет девет хиљада девет стошина седамдесет

Јован Бошковић

III. Пример једног пописника, вођеног по пагини при оснивању радње (почетак рада), која нема пасиве :
Б. П.*)

Попис радње ДОБРЕ СРЕЋКОВИЋА у Београду

пописан при оснивању 1. новембра 1904. год.

		<u>И. А К Т И В А</u>		Дин.	Дин.
1	<u>Готовина :</u>				
	У сребру, новчаницама и ситнини				30495 50
	<u>Страна монета :</u>				
	У крунама 2000 á 1.10	2200	—		
	„ маркама 1200 „ 1.26	1764	—		3964 —
2	<u>Намештај :</u>				
	1 каса половна № 4 по отпису				210 —
	Укупна актива динара .				34669 —
		<u>II. П А С И В А</u>			
3	Радња нема пасиве при оснивању, стога је горња актива уједно и чиста имовина или капитал радње у износу од динара				34669 50

Словом шридесет четири хиљаде шест стошина шездесет девет $\frac{50}{100}$ динара.

Добра Срећковић

НЗ. Пример на идућој страни показује попис другарске радње из којег се види, да су то управо два засебна пописа спојена у један. Нема дакле ничег новог, само збир крајње бразде показује заједнички капитал.

*) Значи „Боже Помози“.

IV. Пример једног пописа, вођеног по пагини за једну другарску (ортачку радњу) при њену оснивању :

Попис другарске радње Крстића и Спасића у Београду
при оснивању 1. Јула 1904.

А. Имање Арсе Крстића		Дин.	Дин.
<u>И. АКТИВА</u>			
1	<u>Готовина :</u>		
	Улог у сребру	10000 —	
2	<u>Ефекти :</u>		
	10 акција Народне Банке а 490	4900 —	
	Свега актива Крстићева	14900 —	
<u>II. ПАСИВА</u>			
1	<u>Дуг :</u>		
	стрицу Марку Крстићу без интереса за 2 године	6000 —	
	Капитал Арсе Крстића	8900 —	8900 —
Б. Имање Марка Спасића			
<u>II. АКТИВА</u>			
1	<u>Готовина :</u>		
	Улог примљеног наслеђа	5000 —	
	и пошто М. Спасић нема Пасиве, то је ова Актива уједно и његов капитал . . .		5000 —
	Заједничка имовина (капитал)	Дин.	13900 —
<p>Словом : шринаест хиљада девеш стошина динара. Добит се дели сразмерно уложеном капишалу, по уговору који је судом потврђен.</p>			

Другари фирме
Крстић и Спасић
Арса Крстић,
Марко Спасић.

НЗ. Многи другари имају обичај да овде испод првог пописа ставе и међусобни уговор о уделу на добит и т. д. али је боље да је уговор засебан и судом потврђен, премда уговор који је стављен својеручно у потврђеном пописнику важи као међусобни споразум између ортака, дакле замењује уговор.

ПРИМЕРИ ЗА БИЛАНСЕ

I. Пример са добитком за самца:

БИЛАНС		Дин.	Дин.
Чиста имовина по попису 31/12 1904.			48000 —
Чиста имовина при оснивању 1/7 1904.			43900 —
(нето) Чиста зарада			4100 —
Трошкови:			
Кирија за локал	2600 —		
Лични трошак	2400 —		
Трошак радње	1000 —		6000 —
укупно (Бруто) зарада	Дин.		10100 —

Н... Н...

II. Пример биланса са губитком за самца:

БИЛАНС		Дин.	Дин.
По ранијем попису 31/12 1908. капитал износи			83206 —
По данашњем попису 31/12 1904. капитал износи			79305 —
Нето губитак			3901 —
Трошкови:			
стан, порез и трошак	7850 —		
лични трошак	5200 —		
Свега утрошено зараде	13050 —		
Мање чист губитак	3901 —		
Више утрошено од Бруто зараде*)	9149 —		

Н... Н...

Оснивање и закључак књига код ортачких радња

Опште правило да се у почетку рада мора чинити попис, да би се дознао капитал радње — важи и за ортачке радње.

*) Овом зарадом од 9149 дин. требало је покрити све трошкове али је више утрошено за 3901 дин. или „окрњен капитал“ за ту суму.

Пописник ортачких радња треба да је прегледан и да је тако удешен, да се у њему виде капитали појединих другара (ортака) као и њихов заједнички капитал. Да би се овај преглед постигао води се пописник ортачких радњи са три, а по потреби и са више бразда (колона). (види стр. 19.).

Раније, а и данас још по негде, чинио се попис код ортачких радња као и за самца, без поделе капитала при самом ређању, и тек по свршетку пописа делио се заједнички капитал, (Преглед) што свакако није практично и показује невештину.

Доцнији пописи ортачких радња изгледаће као и они које самац чини, једино што се има још додати, то је подела добити.

Књижење код ортачких радња бива по општем правилу и нема никаквих изузетака. Једино код личних трошкова појединих ортака треба знати, да се ортаци задужују у партијалнику, као и лица за узету готовину или робу, а за своју личну употребу.

Партије личних трошкова ортачких у партијалнику закључују се као и остали лични рачуни. Салда њихова дуговања узимају се при пописивању у Активу као и остала Салда дуговања, тј. преносе се на нов рачун. Ова салда ортачких личних трошкова изравнају се тек по закључку књига, пошто је добит подељена, што ће се видети из примера о закључку књига ортачке радње Остојића и Драгића.

Закључак књига ортачких радња.

Књиге ортачких радња закључују се истим редом и истим начином као и књиге код самца. Једини изузетак чине лични трошкови ортачки, који се, као што је речено, стављају при пописивању у Активу.

Поједини ортаци изузимају за своју личну и кућевну потребу или готовине или робе. Они то чине, надајући се да ће добит, која им припада, покрити те трошкове. Ортаци дакле изузимају на име зараде која је у изгледу; они тако рећи аконтују — ваде унапред — потребан новац и т. д. за живот.

Дешава се и то, да понеки ортак изузме у току године због ванредних потреба и веће суме, на име зараде, тако да добит која му припада износи мање но трошак — у том се случају таквом ортаку одобри на његовом личном рачуну одређена му добит, а салдо дуговања се преноси на нов рачун. Он остаје радњи још дужан.

Пошто се ортачки трошкови узимају у Активу, то ће добит, која се покаже у билансу, бити „**добит за поделу ортацима**“ а не чиста добит, као што је то било код самца.

Подела се добити врши одмах после учињеног биланса у самом пописнику, што се види из примера који долази (стр. 23).

Добит се може поделити међу ортаке на разне начине као: **Сразмерно уложеном капиталу** (види први пример на идућој страни) т. ј. који је ортак уложио више капитала, тога ће и добит бити већа. Ово важи и за оне ортаке, који нису учинили међу собом уговор, а овај може бити на разној основи. Он може гласити и тако, да ортаци деле добит на равне делове, и ако нису сви уложили подједнаке капитале. Најправеднији и сада већ најобичнији је начин поделе добити тај, да се на капитале појединих ортака **рачуна интерес (камата)** који је уговорен и који се из добити првенствено подмирује, а тек се остатак добити дели на једнаке делове међу ортаке. (Види други пример стр. 24).

Примери за поделу добити

а. На равне делове:

Овакова подела добити врши се одмах испод довршеног упоређења (Биланса) (види идућу страну); а одмах за овим стави се наслов: „Подела добити“.

Од горње зараде припада по уговору:

Другар А. Дин. 3677.—

„ Б. „ 3677.— Дин. 7354.—

За овим неки чине преглед и засебно од ове бруто добити одбијају трошкове, али је лепше овако како је изложено на идућој страни.

Б И Л А Н С ¹⁾			
Капитал по попису од 31-12-1904 Д.	21300	50	
1-XI-1904 Д.	14075	—	
Добит за поделу Дин.	7225	50	
Подела добити			
Од горње добити припада по уговору Ортаку Остојићу Дин.	4407	75	
мање личан трошак стр. парт. 115.	465	—	
Преостатак чисте добити	3942	75	
Капитал по попису од 1. нов. (више)	8575	—	
Капитал Остојићев 1. дец. 1904. Д.	12517	75	12517 75
Ортаку Драгићу припада по уговору			
од горњих Дин. 7225.50 Дин.	2817	75	
мање лични трошак парт. стр. 116.	1045	—	
Чиста зарада Драгићева Дин.	1772	75	
Ранији капитал по попису од 1-11	5500	—	
Капитал Драгићев 31. Децембра	7272	75	7272 75 19790 50
Заједнички капитал			Дин. 19790 50

Словом: деведесет хиљада седам стошина деведесет и $\frac{50}{100}$ динара.

Чланови фирме:

Милош Остојић, Рајко Драгић.

НЗ. Лични трошкови које имају другари у току године (у готову и у роби) јесу управо аконтирања на име добити која ће се показати у билансу. Дешава се да је другар имао већих издатака задње године (болест и т. д.) па изузме можда више но што му је зарада, то ће његов лични рачун за тај вишак бити неизравнат и преноси се салдо на нов рачун.

Идући пример показује поделу добити како је најправедније, јер има разлике само у приносу интереса на поједине другарске капитале.

¹⁾ Биланси се праве одмах испод довршенога пописа на првој празној линији књиге. Празне неисписане линије, које после биланса можда остају, прецртавају се коленом, а идући попис излаже се на идућој страни која је на реду.

б. По уговору да се на поједине капитале рачуна 9% интереса а остатак да се дели на два равна дела.

У овом случају изгледала би подела у попису Остојића и Драгића овако :

Б И Л А Н С

као у првом случају, затим:

П О Д Е Л А Д О Б И Т И ¹⁾			
Од горње добити Дин. 7125.50			
Припада:			
Ортаку М. Остојићу 9% инт. за 2 мес.	86 —		
половина преостале добити (више)	3452 25	3628 25	
мање лични трошак, парт. стр. 115.		465 —	
Чиста зарада Остојићева		3163 25	
Ранији капитал по попису од 1-11		8575 —	
Остојићева чиста имовина 31-12		11738 25	11738 25
Ортаку Р. Драгићу 9% инт. за 2 мес.	55 —		
половина преостале добити	3452 25	3597 25	
мање лични трошак, парт. стр. 116.		1405 —	
Чиста зарада Р. Драгићева		2552 25	
Ранији капитал по попису 1-11.		5500 —	
Драгићева чиста имовина 31-12.		8052 25	8052 25
Заједнички капитал 31-12 1094. Д.			19790 50

Словом: деведесет хиљада седам стошина деведесет и $\frac{50}{100}$ динара.

Чланови фирме:

Милош Остојић, Рајко Драгић.

¹⁾ Пошто је горња фирма Остојића и Драгића јавно удружење то ће другари по Трговачком Закону начинити међу собом уговор. Добро је такав уговор код суда потврдити, јер се при спору не може ништа сведоцима доказивати.

Мешовито удружење мора међу собом учинити уговор и потврдити га судом.

Партије личних трошкова у партијалнику другарске радње Остојића и Драгића изгледале би овако :

115

115

Дугује **Ортак Милош Остојић (лични рач.)** Потражује

1904				1904			
нов.	15	За готовину	60	дец.	31	Салдо	465
"	18	" робу узету	40				
дец.	24	" "	105				
"	24	" готовину	260				
			<u>465</u>				<u>465</u>
1905				1905			
јан.	1	Салдо на нов рач.	465	јан.	1	За изравнање узето при билансирању .	465
			<u>465</u>				<u>465</u>
							<u>465</u>

или овако :

116

116

Дугује **Лични рачун ортака Рајка Драгића** Потражује

1904				1904			
нов.	16	За готовину	400	дец.	31	За изравнање при билансирању . . .	1045
"	25	" "	400				
дец.	5	" "	100				
"	24	" "	100				
"	28	За робу узету	45				
			<u>1045</u>				<u>1045</u>
							<u>1045</u>

NB. Сваки треба да отвори свој лични рачун трошкова у партијалник али не мора, већ може водити засебно у засебној књизи трошкова.

Код првог рачуна Остојићевог закључена је његова партија и пренето је салдо на нов рачун, и тек тада је његова партија изравната, а то је и правилније стога, што салдо треба узети при попису у Активу, те се мање греша. Напротив, партија (Фолија) Драгићева закључена је одмах 31. децембра и изравната је, што многи чине, али се не може препоручити.

Разортачење

При сваком разортачењу (раздружењу) треба закључити књиге и начинити попис, као што се ради при крају године.

Ортак који иступа постаје повериоцем радње, докле га год ова не исплати, и тај однос његов треба и у књигама забележити, што бива овако:

У дневнику се стави овај рачунски однос:

Бивши ортак (на пр.) Рајко Драгић потражује:

За износ чисте имовине која му припада по попису
од 31. децембра 1904. Дин. 8.052·25

При исплати се задужује бивши ортак износом који прима било у готову, роби или меницама или меничним пријемима.

При разортачењу треба учинити споразум односно потраживања (вересије), нарочито ако је има и дубиозних (ако радња дуже времена ради). Ако се ортаци споразумеју, може ортак који иступа примити неки део такве вересије, или је прима у целости ортак који остаје у радњи, али са неким попустом (рабатом).

Уопште је правило код ортачких радња, да се све врши онако као што је уговорено, или, ако није ништа уговорено, онда треба међусобним споразумом решавати, само да не дође до парнице.

Добит или штета једне радње на крају године или иначе за неко време **налази се дакле по простом књиговодству упоређењем износа чисте имовине последњега пописа са имовином претходнога пописа.** Ово се упоређење назива билансирање или просто биланс радње. Из претходних се) примера виде биланси за самца (са добитком и губитком као и за другарске радње са поделом добити по разним

погодбама. Биланс се прави после сваког пописа*) а нарочито је потребно то код ортачких (другарских) радња, да би се видело колико од зараде припада појединим ортацима, узев у обзир лични трошак појединих ортака. Оволико о попису и о првом или најважнијем правилу простог књиговодства. — До сад нам је познато, кад се и како се дознаје добит или штета једне радње (упоређењем или билансом), и ми бисмо се задовољили тим најважнијим захтевима нашим, којима одговара просто књиговодство као што напред виде-смо. Али се трговац не може задовољити само тиме да књиговодством сазна колики му је капитал, да ли је и колико је порастао или се смањио**). Трговац мора водити тачно контролу над самим радом. Он употребом кредита купује и на веру, па пошто даје тј. продаје робу не само за готово, већ нешто и на почек (већ ради конкуренције), то се трговац, а и свака већа радња, не могу задовољити само пописивањем радње, већ мора бележити и све оно што се у току рада дешава у радњи, као: примања, издавања: готовине, увоз или извоз (улаз или излаз) робе, дуговања и потраживања (вересију), уопште све што се дешава у радњи, и стога је и друго најглавније правило простог књиговодства, да се све што се у радњи деси, мора забележити, по начину простог књиговодства, а то ће рећи: да се свака, па и најмања промена која се у радњи деси мора забележити.

Шта значи промена? Послови се трговчеви састоје у примању и издавању новца, робе меница итд. уопште ствари од вредности, и у дуговању и у потраживању, па кад ове поједине вредности мењају свој облик, онда ми то **мењање облика називамо у кратко „променом“**; на пример:

наплаћена је меница од 100 динара

код овог посла остала је иста **вредност** у радњи, **само променила свој облик** тј. из менице се претворила вредност у готовину итд.

*) Само први потпис (при оснивању радње) не може се упоредити са претходним, јер га и нема.

**) За пољопривреднике, приватна лица и мање занатлије (види моје занатлијско књиговодство) довољно је да крајем сваке године сазнају стање и напредак своје имовине, те да према томе начине предрачун за идућу годину, по коме ће се управљати у својим издатцима ако не раде и кредитом.

Као што је познато, рад по простом књиговодству своди се дакле на ова два дела: (види нацрт стр. 8).

I. **на пописивање радње** (попис и биланс);

II. **на бележење промена** (све што се у радњи деси).

Први смо део свршили и навели разноврсне примере за пописе и за билансе, а сада прелазимо на други део, о бележењу рада или промена по облику и по вредности.

Треба се вежбати и градити разне примере.

БЕЛЕЖЕЊЕ ПРОМЕНА У ТОКУ РАДА

(или књижење у току рада)

Промена по природи њиховој има двојаких и то: **стварних**, код којих вредност једне ствари мења облик (као што је наведено у горњем примеру) тј. вредност менице у готовину, и **лично — рачунских**, код којих се вредност неког дуговања промени и постане потраживање, или обратно, као што ће се доцније видети.

Дешава се, да се при неком послу дотакне и стварна и лично-рачунска промена н. пр. Нама повери Ђорђе Протић робе у вредности од 100 дин. Ми постајемо дужници, а он (Протић) поверилац. При овом послу има две промене: **прва је стварна: улаз робе у радњу; а друга је лично-рачунска тј: наш дуг, односно Протићево потраживање, или просто речено, овде су мешовите промене, и треба обе забележити.**

А Стварне промене¹⁾

Стварне се промене обележавају тиме, што се бележи Улаз и Излаз оних ствари или предмета који чине саставни део имања и којих је вредност променила облик (из једне у другу ствар.) Ове се промене могу дотаћи готовине, ефеката, меница, робе итд., уопште ствари или предмета (што је видљиво, што има своју запремину). **Књиге** у које се **стварне промене** бележе, зову се **Шконтра** (Scontra); оне се воде по фолији (две наспрамне стране); на левој страни књиге бележе се улази дотичне ствари, а на десној страни излази дотичне ствари.

¹⁾ Према овоме имамо и у двојном књиговодству „стварне Рачуне“!

Шконтро-књиге (магацинске или стоваришне) имају овај облик:

УЛАЗ			ИЗЛАЗ		
НАЗИВ СТВАРИ					
	ЛЕВА			ДЕСНА	
датум	опис ствари	вредност	датум	опис	вредност

За сваку ствар која се у радњи налази, код радња која тргује на велико са мање артикала, води се **засебно** шконтро на **засебној** фолији, и свако овако шконтро води бригу искључиво о оном чему је намењено; н. пр. шконтро готовине стара се само о готовини у законској монети, шконтро робе о роби и т. д.

Ове шконтро-књиге називају се још по стварима о којима се воде, као: књига робе (или стоваришна књига), књига меница, готовине (благајница-каса) и т. д.

Шконтро књиге показује рачунско **СТАЊЕ** дотичне ствари о којој се воде, а стање се налази кад се шконтро закључи, што бива на овај начин:

Саберу се обе стране (лева и десна) па се сума мање стране одбије од суме веће стране*), и разлика која се добије (онај остатак), то је стање дотичне ствари. Овај остатак или разлика зове се у књиговодству Салдо (Saldo) и додаје се мањој страни за изравнање, ради симетрије**) и ради контроле***); затим се тек подвуку црте водоравно у висини веће (дуже) стране, изравнају се обе стране, а остатак или Салдо се преноси на противну страну тј. на ону, откуд му је и порекло, а то је на већу страну или, као што се у књиговодству то вели: **„Пренос на нов рачун“** (Saldo a nuovo, auf neue Rechnung).

*) На засебној хартији.

**) тј. да се обе стране заврше у истој суми.

***) Контрола је у томе што разлика или Салдо, додато мањој страни мора бити равна другој.

Кад се испуни прва фолија шконтра (наспрамне стране), тада се збир улаза и излаза преноси на идућу (другу) страну а с друге на трећу и т. д. Испред збира се ставља само реч „Пренос“, и то увек на последњој линији једне стране (фолије или пагине). На идућој се страни ставља на првој линији опет само реч „Пренос“ и сума друге бразде, преноси се у другу, а сума прве бразде у прву бразду идуће стране.

Код шконтра и осталих књига, по фолији вођених, важи ово правило: да се преносе обе стране (фолије) у један мах, јер чине једну целину, **па све да је на једној страни врло мало или да није баш ништа написано**, а преко празног простора повуче се колена, црта.

Збир леве стране преноси се опет на леву страну идуће фолије, а збир десне на десну, што ће се из примера доцније видети.

При бележењу (књижењу) промена уопште **потребно је да се оне тачно обележе** (при улазу и при излазу) као:

1. **Дан**, кад је промена учињена (датум, т. ј. година, месец и дан).

2. **Тачан опис** ствари по природи њеној, као и порекло и т. д.

3. **Вредност** (износ или сума).

Ово важи уопште за сва шконтра, а колоне за књижење виде се по претходном примеру о шконтру; а по потреби могу се повући још неке бразде. Сада нам ваља о сваком шконтру понаособ опширније говорити оним редом, како смо ређали активу и пасиву при пописивању.

Шконтро готовога новца

Ова се књига зове још и **Шконтро Благајнице** или просто само **Књига Благајница (Каса)**.

(Види пример на страни 32—33).

У књигу Благајницу бележе се сва примања (**улази**) и издавања (**излази**) готовине, те кроз њу пролазе уопште сви послови који су обављени за готово. **Дан**, кад је промена учињена, бележи се у за то одређену бразду, а на име описа довољно је да се при улазу као при излазу само наведе зашто је примљена или издата готовина, или се позове на рачуне, бројеве меница итд., а за тим се одмах бележи **вредност** тј. колико је динара сребра (суму) примљено, пошто је динар (сребро) код нас узаконена монета¹⁾, а Благајница води бригу само о тој узаконеној монети²⁾.

Из наведеног примера се види како се благајница води закључује, и како се Салдо (**стање**) као остатак, а за изравнање преноси на нов рачун (за идући дан). Из истог се примера види да је Благајница при последњем закључку уједно изравната, јер нема Салда на нов рачун. Црта, која је преко празнине на обе стране превучена, зове се **колено**, и ставља се увек чим остане празнине, а то с тога, да се не би могло што накнадно а у злој намери забележити. Тиме књига Благајница не би имала вредност пред судом, јер би се сматрала као неуредно вођена.

Благајница се закључује, кад год се хоће да сазна стање готовине. Код већих радња закључује се Благајница чешће; ако нарочито неко рукује Благајницом (благајник) онда треба редовно свакога дана да налази стање готовине („да шконтрира касу“) и да преброји новац, те да се увери да ли се „**Салдо са готовином слаже**“³⁾ тј. стварно стање у каси са рачунским стањем по благајници.

Шконтро валуте (Стране монете)

Речено је, да Благајница води бригу само о узаконеној монети (код нас, Динар сребра), а за сву валуту (**монету**) се отвара по потреби нарочито шконтро; тако за валуту: злато, круне, марке, рубље итд. Сва се ова шконтра воде исто као и Благајница, и показују **стање дотичне мо-**

1) Све остале монете се сматрају за валуту, и сам наполеондор, па и наши златници није домаћа монета, јер нема сталне вредности.

2) У Аустрији шилинг, у Угарској, Чехословачкој — круна.

3) Ако је што превидео или заборавио, лакше ће се сетити шта је било једнога дана, но шта је било пре неколико дана или још раније.

1

УЛАЗ

Пример за шкон-
ГОТОВИНЕ

1904			Дин.		Дин.	п.
јула	1	Улог по попису			10000	—
"	5	Дневни пазар			400	—
					10400	—
јула	6	Салдо на нов рачун	350	—	8543	60
		Аконто рачуна бр. 2.	166	50		
		" " " 3.	70	—		
		Наплата рачуна бр. 4.	75	—		
		Наплаћени 10 купона а 7.50	388	—	1049	50
		Дневни пазар по руч. књизи				
					9593	10
јула	8	Остатак готовине од 6-7	240	—	5387	10
"	8	Дневни пазар	145	—	385	—
"	9	" "				
					5772	10
јула	11	Стање годишње од 9-7			5772	10
					5772	10

NB. Код прва три примера пренета су Салда (остатак) на нов рачун, а код четвртог је благајница закључена и изравната.

тро Готовине
(Благајнице)

ИЗЛАЗ

1904			Дин.	п.	Дин.	п.
јула	1	Трошак оснивања по 6 рачуна	680	—	1400	—
		За намештај	620	—		
		Станарина за јули	100	—		
	5	Трошак радње	6	—	656	40
		Лични трошак	10	—		
Подвоз и царина		640	40			
Салдо за изравнање				8543		
					10600	—
јула	6	Исплата по 6 фактура	4206	—	4206	—
		Остатак готовине за 7-7			5387	10
					9593	10
јула	9	Пренос стања за 11-7			5772	10
					5772	10
јула	11	За робу и царину			5772	10
					5772	10

НЗ. Дешава се да у каси нема готовине кад нпр. придолази роба па се за царину учини привремена позајмица (код пријатеља) то се мора та позајмица ставити у улаз (у примање) као позајмица од Н. Н.

нете, а осим стања показују и могућу добит или штету, тј. при улазу се бележи цена куповна, а при излазу цена пошто је монета продата или употребљена (цена продајна).

Примери за шконтро валуте на идућој страни

Први пример показује како се води и закључује шконтро за поједину монету, а други пример, како се води за сву монету (укупно) шконтро (код тргов. радња).

При дневном се закључку узима стање стране монете по просечној или по средњој цени по коју је набављена; а при закључку књига, при попису, узима се за стање (Салдо) курс који дотична страна монета има тога дана.

Средња се цена налази: ако су једнаке количине, а по разним ценама набављене, када се саберу цене и подели се овај збир бројем који означаје колико се пута цене појавише нпр.: Нап. 100 à 23; Нап. 100 à 28 и најзад опет 100 à 30, то би средња цена била $(23+28+30 : 3=27$ (средња цена). Напротив, просечна цена се налази: ако су разне количине, а по разним ценама набављене, тада се збир износа вредности целога улаза (сума динара) подели збиром количине, и тако се добива шта стаје поједина монета.

Дневно закључују своја шконтра само оне радње, које се баве куповином и продајом стране монете ради шпекулације (мењачи). Они то чине стога, што им је потребно да знају из својих шконтра, колико имају од појединих монета и шта их стаје дотична монета. Ако курс пада, они се задовољавају и са најмањом зарадом, или дају и по стајању, само да избегну штету; стога им је и потребно да сваког дана своја шконтра закључују и да изналазе тачну цену стајања (да су ажур).

(Види на идућој страни први пример, како изгледа закључак 31. маја са зарадом, а како са штетом 30. јуна).

Шконтро ефеката

Хартија од вредности

Шконтро или просто **Књига ефеката** стара се о ефектима, који се налазе у једној радњи. За сваку се врсту ефеката отвара **засебна фолија** као нпр. за дуванске лозове, за удеонице Народне Банке и т. д. Радње које не тргују ефек-

тима воде за све ефекте једно заједничко шконтро, које се води као и шконтро за сву страну монету.

При улазу бележе се ефекти по цени стајања, а при излазу по цени продајној; а **остатак** се узима по курсу дана закључка с обзиром на камату коју вуче неки ефекат (нпр. 2 од сто Лутр. зајам). Ова шконтра показују **стања** и могућу добит или штету.

Ако је ефекат срећка (лоз), тада је нарочито потребно да се дотична серија и број означи¹⁾.

Ако на ефекту има купона²⁾ треба и то означити, са којим купоном, нпр. с купоном за 1/1 1905 године (пример на идућој страни) или навести број купона.

Шконтро меница

Ово се шконтро зове још иначе и **Књига меница**. Најподесније се води ова књига тако, да она уједно служи и као препис меница (копија мен.) и као шконтро, и тиме су постигнута оба циља тј. дознаје се у свако доба стање меница, а у случају потребе може се начинити и препис или дупликат менице, ако се рецимо, оригинал изгуби, ако сагори или га иначе нестане, или ако затреба препис ради пријаве за стецишну масу, или ради виндикације.

По природи самих меница деле се оне у главном на:

I. **Домаће или месне менице;**

II. **Стране менице или девизе (Devisen);**

¹⁾ Нарочито код ортачких радња, или ако радња има благајника треба обратити пажњу на серију и број, да не би било неприлике и спора у случају да се који лоз извуче са погодком (згодитком). Иначе је добро бележити серије и бројеве, пошто се дешава и то да се неки крадљивац позива да је у тој радњи купио Ефекте, а ова не може то својим књигама да докаже, и изгледа као да је радња знала да су лозови крадени.

²⁾ Купон значи признаница којом сопственик једног ефекта признаје да му је исплаћена камата за неко извесно време (обично за сваких 6 месеци). На сваком купону треба да је серија и број дотичнога ефекта обележена као и рок наплате. Купони ефеката штампани су на засебном табаку као прилог ефекту, који се зове „талон“, са кога се о року купон одсече. Раније је ударен жиг (штамбиљ) „Камата је плаћена“ на сваки ефекат, док не беше купона. Купона има за камату и за дивиденду са редним бројевима.

1

УЛАЗ (ПРИМЉЕНО)

НАПОЛЕОНА

1904			комада	Цена	ИЗНОС
маја	2	Купљено на берзи	100	22,00	2200 —
"	31	Добит на промени	—	—	80 —
			100		2280 —
јуна	1	Салдо од 31/5	20	22,00	440 —
			20		440 —
јула	1	Салдо	20	21,00	420 —

УЛАЗ (КУПЉЕНО)

РАЗНЕ ВАЛУТЕ

Датум	О П И С		круна	мар.	фра-нака	Цена	Износ
1904							
јула	1	Салдо	400			1,05	420 —
"	10	На Берзи	1000			1,06	1060 —
"	10	" "		500		1,26	630 —
"	25	У детаљу			200	20,02	404 —
"	31	Добит					70 —
			1400	500	200		2584 —
авг.	1	Салдо на нов рачун	200			1,05	210 —
		" " " "			200	20,02	404 —

1) Цена за франке односи се на 20 фран. или за један наполеондор.

(20 фр. злата)

(ИЗДАТО) ИЗЛАЗ

1904			комада	Цена	ИЗНОС	
маја	10	Продато у детаљу	80	23,00	1840	—
„	31	Остатак	20	22,00	440	—
			100		2280	—
јуна	30	Стање по курсу при закључку	20	21,00	420	—
		Штета			20	—
			20		40	—

(СТРАНЕ МОНЕТЕ)

(ПРОДАТО) ИЗЛАЗ

Датум	О П И С		круна	мар.	фра-нака	Цена	Износ
1904							
јула	11	Исплата фактуре Н. Н.	1200			1,10	1320 —
„	20	Продато		500		1,30	650 —
„	31	Салдо ¹⁾	200		200	1,05	210 —
„	31	„				20,02	404 —
			1400	500	200		2584 —

¹⁾ При попису (закључку књига) узимају се салда по курсу на дан закључка.

Пример за шконтро ефеката:

СРЕЋКЕ 2% ЛУТРИЈСКОГ ЗАЈМА

УЛАЗ

ИЗЛАЗ

Датум	О П И С	Ком.	Цена	Динара	Датум	О П И С	Ком.	Цена	Динара
1904 маја 1	Купљено на лицитацији у Задрузи: Сер. 1405 № 1—10) са " 2122 " 40—6) купоном за 1—1	10	90	900 —	1904 маја 20	Продато Сер. 2122 № 40—6	6	95	570 —
	Добит при закључку		90	540 —	" 31	Пренос остатка по курсу ¹⁾ при закључку и попису	10	95	50 —
		16		80 —			16		1520 —
јуна 1	Салдо од 31-5	10	95	950 —	јуна 30	Депоновано код Трговачке Банке ²⁾	30		
" 10	Купљено на берзи Сер. 600 № 1—20	20	100	2000 —					

Напомена: За све ефекте уједно води се и ово шконтро као и оно за страну монету (код трговачких радња).

¹⁾ При дневном се закључку узима просечни курс, ако је по разним ценама куповано.

²⁾ Кад се врате из депоа, бележи се тако исто у улаз, количина, без вредности.

III. Менице за наплату (Incassi) и

IV. Менични приједи или Акцепти радње.

Менице могу да се деле у две главне групе: у Трате (по којима радња дугује) и на Римесе (по којим радња потражује).

Домаће су менице за нас оне које су издате у Србији и гласе у динарима; стране (заграничне) су менице оне које гласе у страниј монети (рубља. марка итд.); менице за наплату или просто „Наплате“ се не тичу саме радње и могу у свакој монети гласити; њих радња прима да их наплати за туђ рачун, уз наплату провизије*), или врши ту услугу бесплатно, у појединим случајевима (трговац трговцу). Менични приједи или акцепти јесу менице, по којима радња дугује, тако исто и трате т, ј. које још нису акцептоване.

За сваку се од наведених врста меница води засебно шконтро, спојено са преписом меница. Свако шконтро има свој засебан редни број дотичних меница, на који се увек позива кад год се помиње меница у писму или при књижењу; нпр. наплаћена меница бр. 305.

При завођењу или бележењу меница у шконтру, потребно је по општем правилу да се менице (као промене) тачно обележе; а да се једна меница тачно обележи или опише, треба о њој навести све оно што је карактерише, или краће речено треба навести суштину сваке поједине менице (по меничном праву). Према томе ћемо имати у шконтру меница онолико бразда колико је потребно да се сва суштина менице обележи (види пример на стр. 40-41).

Из наведеног се примера види, да се менице само при улазу тачно обележавају, а при излазу се забележи само датум излаза, редни број меница, шта је учињено, да ли је наплаћена, послата или коме продата (у напомени) и износ менице — и то се бележи на истој линији, у излазу на којој је меница при улазу забележена и већ тада опширно описана.

Сва шконтра меница показују само стање дотичних меница, пошто се менице при улазу, као и при излазу, бележе увек само по оној вредности на коју гласе. За менице које су још у радњи, које нису изашле, дакле нису још забеле-

*) Нарочито се новчани заводи и банкарске радње баве тим пословима.

1
УЛАЗ

Пример шконтра меница
ДОМАЋИХ

Датум	Број	Издавања		Рок	Наредба	Износ	
		место	датум				
1904			1904	1904			
јули	1	1	Београд	јуна 20	септ. 20	Сопствена	400 —
„	4	2	„	јула 2	авг. 10	„	722 40
„	20	3	„	„ 3	„ 30	„	500 —
авг.	6	4	„	„ 31	окт. 6	„	1433 80
„	14	5	„	авг. 4	„ 4	„	800 —
септ.	10	6	Ниш	септ. 5	дец. 5	П. Станића	530 60
„	11	7	Шабац	„ 8	„ 8	Сопствена	200
нов.	30	8	„	нов. 28	„ 31	Н. Симића	600 —
					1905		—
дец.	16	9	Београд	дец. 15	јан. 30	Сопствена	150 —
„	21	10	„	„ 21	март 21	„	329 —
		11	и т. д.				
		1					

1) Ови су бројеви унапред исписани или оштампани и стављају се на дотичним меницама, а поред тога ставља се на меници са леве стране горе више места издавања тачан рок (обично црвеним мастилом) и оставља се у портфељ, пошто се претходно заведе у роковник (шкаденцију).

Добро је, ради вежбања, да се из горњег шконтра испишу преписи појединих меница, (на меничном бланкету).

са преписом (копија)
(МЕСНИХ) МЕНИЦА

1
ИЗЛАЗ

Дужник ¹	Место ²	Издавалац ³	Жирант ⁴	Датум	Број	Напомена ⁵	Износ
				1904			
М. Спасић	Уб	П. Јањић	П. Јанић	септ. 21	1	напл.	400 —
М. Спасић	„	П. Јањић	„	авг. 11	2	прот.	722 40
А. Лукић	Чачак	Фирма ⁶	нема	„ 30	3	напл.	500 —
М. Катић	Буприја	„	„	окт. 6	4		
С. Савић	Шабац	„	„	„ 5	5		
Б. Станић	Ниш	М. Јанић	П. Стан.		6		
А. Остојић	Шабац	Фирма	нема	„	7	за нап	200 —
Б. Арсић	Неготин	Б. Симић	Симић	септ. 4	8		
				1905			
П. Крстић	Зајечар	Фирма	нема		9		
М. Лукић	Младен.	„	„		10		

1) Акцептант или прималац менице (трасат).

2) Место становања платца, или се наведе домицил, ако је овај означен на меници.

3) Творац (издавалац) или први поверилац (трасант).

4) Ако има жиранта тј. ако је индосирана (пренета) меница.

5) Овде се ставља напомена, ако је меница наплаћена, депонована, протестована или изгубљена.

6) Значи да је издавалац сама фирма, која ову књигу води.

жене у излазу, каже се обично, „отворене су“, као и код отвореног рачуна.

Уза шконтро меница иде увек и књига у коју се бележе рокови плаћања појединих меница, и та се књига зове: **подсетница, шкаденција, или просто рокови за плаћање меница (роковник).**

Ова се књига, према потреби, разно води; практично је водити је тако, да се за сваки дан у години узме засебан лист или страна. Прва је страна за 1. јануар, а свака идућа за идући датум. Мање радње узимају за сваки месец по једну страну.

У таквим се радњама за меничне пријеме обично и не води увек засебно Шконтро, већ се оне задовољавају само тиме, што у Шкаденцији забележе тачно број менице, рок, износ, и коме се има платити или од кога наплатити, па према томе су удешене и рубрике у Шкаденцији.

Шконтро девиза може да показује и зараду или штету ако се при улазу и излазу девиза стави курс куповине и продаје, а многе радње воде за разне врсте меница и разне „књиге меничних нумера“ у које заводе само редне бројеве, рок и курс дотичне стране монете.

Овако се исто и за остале менице води препис спојен са шконтром, и тада се на глави стави назив дотичних меница, нпр. Страних меница, наплата и т. д.

Из претходне књиге меница види се да су отворене још менице број 4, 5, 6, 8, 9, 10 и оне ће се из горњег шконтра унети у активу при пописивању и сравниће се са стварним стањем.

Шконтро страних меница (девиза) води се тако исто као и наведено шконтро домаћих меница. Девизе имају свој редни број, који иде без прекида из године у годину.

У шконтру девиза може да се дода још по једна бразда у улазу и излазу за курс дотичне стране монете на коју гласи. Веће банкарске радње, нарочито оне, које се служе меничним кредитом — трасовањем на разне пијаце (у разној валути) воде ову књигу Девиза за сваку валуту засебно, са засебним редним бројевима тако нпр.: девизе у францима, маркама итд.

* § 80 Менич. Закона наређује, да меница мора садржавати: реч „меница“, суму у цифрама и словима, по чијој наредби, рок менице, име издаваоца, место и датум издавања менице, име дужника, (платца) место плаћања и порекло дуга (менична битност).

Мање радње напротив имају једно шконтро девиза спојено са преписом и то за чекове по виђењу, са краћим и дужим роковима, све у једној књизи.

Шконтро за наплате воде само оне радње које се много баве наплатама меница за туђ рачун и ове наплате добивају свој засебан редни број, на који се позива при књижењу.

У овакво шконтро или препис наплата уносе се **све менице** за наплату, ма у каквој валути биле. Ако се наплате, тада се шаље вредност наплате по одбитку своје провизије и трошка; а ако се не наплате, враћају се „на одужење“ (види о овоме у кореспонденцији).

Шконтро робе

Књига робе (Стоваришна-магазинска књига)

Робом (еспапом) зову се сви они предмети којима се тргује, као сировине, земаљски производи, фабриката итд.

За сваку робу треба у шконтру робе отворити засебну фолију или партију за сваки поједини артикал, што је само код таквих радња могућно, које тргују са мало врста артикала (житарске, винарске и т. д.). Остале радње воде, истина, књигу робе, али као једно Шконтро за све артикле, што ће се доцније из примера видети (неки заводе ово у Дневник као увоз, извоз робе и тада немају засебно шконтро).

Роба уопште има три цене, и то: куповну цену, цену стајања (коштања) и продајну цену.

а. Куповна је цена она која је за робу плаћена на месту где је купљена. Ова је цена изложена у Рачуну који продавац робе даје купцу и који се зове „фактура“.

Фактура је дакле спроводница, списак за робу, да би купац робе из ње могао видети количину, врсту, каквоћу, назив појединих артикала, цену плаћену за робу, и т.д. уопште да би се могао уверити да ли је роба тачно послата и да може израчунати своју цену коштања према куповној цени по фактури (калкулација).

На свакој фактури треба да је означено ово:

Редни број фактуре (и фолије партијалника), на који се позива при књижењу;

Место и датум издавања фактуре, откуда роба долази, што је нарочито потребно, ако је цена „франко“ фабрика а рок плаћања од дана фактуре (ddto):

Име фирме која издаје фактуру (продавац), као и тачну адресу њену:

Име, назив фирме, којој се издаје (купац) и место:

Начин пошиљања (лађом, жел. колима, поштом и т. д.):

Услови плаћања (да ли за готово и колики попуст, или на почек, на меницу или на отворен рачун, и за које време);

Тачан опис пошиљке, као: начин паковања, ембалаже, број завоја (колета), назив артикала, квалитет, количина, цена пошто је роба продата купцу, и то за сваки поједини артикал, и укупан збир (види страну 48).

Обично се на фактури још означаје да се рекламације (примедбе) о самој роби примају, и то за толико и толико дана. Ако се овај рок прећути, онда продавац сматра као да је купац задовољан, и доцније не прима никакве примедбе. Уз фактуру иде још обично и спроводно писмо, у ком се позива на фактуру и задужује њеним износом¹⁾.

6. Цена стајања робе, то је цена робе колико она стаје постављена у радњу, стовариште или магацин, дакле са свима трошковима, те се према томе **цена стајања налази кад се куповној цени (по фактури) додаду још и сви трошкови**, као: подвоз (фрахт), обезбеђење, царина, трошарина, ажија²⁾, истоваривање, подвоз од станице до радње (шпедитеру), уопште сви трошкови којих буде било. У трошак се, најзад, рачуна још и вредност оне робе која се можда у путу покварила и постала неупотребљива. Овакав се трошак подели (репартира) на осталу робу или артикле при тој експедицији. Цена коштања робе израчунава се (калкулира) на самој фактури, обично црвеним мастилом, да пада боље у очи, и заведене се фактуре преписују у препис фактура и чувају као и остала писма (10 година) као књига за калкулацију.

При израчунавању цене коштања робе потребна је највећа тачност; јер погрешно израчуната цена стајања (калкулисање) може бити од двојаке штете. Ако је роби стављена

¹⁾ Види у Кореспонденцији одељак: „Спроводна писма за робу“.

²⁾ Ажија је разлика по вредности новца између злата и сребра. Нарочито у оним приликама треба ажију узети у обзир, када 20 динара злата стају до 24 дин. сребра (ажија 4 дин. или 20%). Ако злато и сребро подједнако вреде, на пр. 20 дин. за 20, онда је злато и сребро ал пари (al pari), а ако би сребро више вредило него злато (20 злата 19½ сребра), онда би тобила дис-ажија (као у нас 1876. године).

нижа цена стајања но што роба стварно вреди, онда се продаје на штету; а ако је више од стварне вредности, онда ће бити штете у толико, што дотична радња неће моћи конкурирати*) у тој роби са осталим таким радњама.

Цена стајања (коштања) налази се најлакше, кад је куповна цена стављена „франко обала Београд“. т. ј. продавац сноси све трошкове до Београда. Цена може бити погођена на пр. „франко фабрика“, а то значи да, чим роба изађе из фабрике, све трошкове сноси купац. Најзад може бити цена стављена на пр. „франко Београд оцарињено“, што значи да продавац плаћа подвоз и царину, те би купац имао само да дода трошак преноса из царинарнице до свога локала.

Кад је фактурисан само један артикал као: шећер, вино и т. д. тада се укупна сума (износ факт.) више свију трошкова подели количином и тако се добива цена стајања за нпр. 1 килограм, метар, товар (100 K^o) и хектолитар, комада итд.

Напротив, ако је фактурисано више артикала, тада се израчунава цена стајања онако како је у примеру на страни 48. означено, т. ј. нађу се трошкови колико они у проценту износе на целу количину, па се тај проценат додаје куповној цени за сваки поједини артикал.

При овом израчунавању цене стајања налазе се трошкови колико они износе за сваких 100 фактурисане суме, као што је у примеру наведено у постављању верижног рачуна, који игра у трговачкој струци највећу улогу.

Ако радња добива **рефакције** т. ј. попуст или награду од каквог подвозног друштва (лађе, железнице) од обичне тарифе а на крају године, то се та стварна уштеда на преносу или подвозу робе не узима у обзир при израчунавању цене стајања. То је просто као поклон.

Нађена цена стајања стави се на завој дотичног артикла, на комаду, на кутији итд., али се нумерише роба обично шифрама (маркира скривено). Свака радња има своју нумерацију.

в. **Продајна цена робе**, то је она цена по коју се роба продаје купцима (муштеријама). Ова се цена управља: а) према куповној цени и дотичном артиклу (на неким се више, на неким се мање зарађује), и б) према самој конкуренцији, т. ј.

*) Надметати се у томе, да артикли буду што бољи; ако баш не јефтинији, а оно бар по истој цени као и остали што нуде и продају.

према околностима; јер нико не може продавати један артикал пошто би хтео, већ гледа да продаје, ако не баш нижом ценом него остали, а оно бар по истој цени по којој његови „конкуренти“ продају. У неким случајевима може продајна цена бити и нижа од обичне; на пр. ако неко узме веће партије (количине), или ако плати одмах у готову, онда му се даје попуст, **ШКОНТ** или **КАСА-ШКОНТ**¹⁾ (како која роба подноси), или ако роба дође до делимичне и коначне продаје (распродаја, аукција).

У шконтру робе треба робу тачно описати при улазу и при излазу.

У **улазу** шконтра робе описује се роба из саме фактуре (примљеног рачуна) и ставља се **по цени стајања**, која треба на самој фактури да је израчуната; а у **излаз** шконтра робе ставља се роба по проданој цени, описују се из **рачуна** који радња копира и издаје својим муштеријама²⁾.

Шконтро робе показује **стање** робе и **могућу добит** или **штету** на роби, пошто се по једној цени ставља у улаз, а по другој у излаз. Стање и могућа добит дознаје се кад се шконтро закључи, што бива обично крајем сваке године и то овако:

Сабере се улаз количине, затим излаз (на засебној хартији) и нађе се салдо количине (**стање**) које се додаје мањој страни количине. Овом се стању нађе просечна цена стајања (по улазу) т.ј. шта нас роба стаје просечно (или средње). Овом се просечном ценом помножи добивено стање и добива се вредност заостале робе, која се стави у износу за Динаре. Затим се изравнају вредности (Динари), т.ј. салдо добивено додаје се мањој страни и показује: ако је додато улазу, добит; а ако је додато излазу, штету. Значи, ако је роба изашла по већој цени но што је ушла у радњу, биће добити, у противном биће штете.

Просечна се цена налази као што је већ познато и објашњено за страну монету.

1) Може се и иначе у фактури од укупне суме рабатирати (рабат робе) што бива код појединих артикала, као на тако званој нирнбершкој роби.

2) Према томе књиговођа не мора бити стручан трговац, јер из рачуна и фактуре вади податке; али трговац треба да је стручан књиговођа, те да бар по простом књиговодству може своје књиге да води.

Нађено стање поједине робе по шконтру упореди се са стварно нађеним стањем при попису (премеравању), и тиме се врши контрола над самим радом. Ако је тачно и поштено¹⁾ рађено, треба оба стања да се слажу, тј. стварно нађена количина са количином (стањем), коју шконтро показује с обзиром на рабатирање, ако га је било.

Како се води и закључују шконтро робе за поједине артикле, види се из примера на 52. страни.

Шконтро за сву робу укупно, као: „**Увоз и извоз робе**“, води се без обзира на количину; само вредност са експедицијом (царина, подвоз, ажија и т. д.), а при излазу по издатој рачуну. Овако укупно Шконтро робе не може се закључити по горњем начину, него мора најпре сва роба да се премери, попише, па да се сазна стање. Могао би се и овај укупни шконтро закључити без пописа, али то само онда, кад се зна приближна зарада на роби, и према нађеној приближној добити, налази и приближно стање робе (види пример, као при пожару).

При првом закључку 30/6 учињен је тачан попис, и према нађеном тачном стању нађена је и тачна добит; а при другом закључку овога општега шконтра нађена је прво приближна добит, и према њој и приближно стање робе.

Ово приближно стање налази се према посигурној приближној заради минулих година, такође верижним ставом

Нпр.:

Колико зараде X	Има на прод. 40000 робе:
кад на 130 дин. прод. робе	има 30 зараде
$X = \frac{40000 \times 30}{130}$	= 9230 дин. зараде.

Ова зарада у 9230 дин. остала је у роби, треба је дакле при закључку, ставити у улаз и тада салдо разне робе показује стање. Као доказ за ово нека послужи овај мали пример:

Купљено је 50 ком. самовара а 100 дин. што чини 5000 дин.; а продато је 25 комада по 200 динара што чини такође 5000 дин. Остало је непродато још 25 ком. а 100 динара, што чини 2500 дин. и равно толико је зарађено на продаји. Дакле остало је у роби још вредности 2500 дин. — онолико колико је зарађено!

¹⁾ Ако је робе проневерено или издавано без рачуна, неће се слагати; тако исто ако фактура и рачуни нису тачно заведени.

Пример једне фактуре са израчунавањем цене стајања кад су њоме разноврсни артикли фактурисани.

Бр. 245
Фол. 310

Нирнберг, 1. јула 1904

ФАКТУРА

ИЗ РАДЊЕ

ЕМИЛА САКСА и КОМП.

За Госи. Миларада Косшића у Београду

Пошиљка на основу поруџбине од 10. ове године¹⁾

Знак		№	САДРЖАЈ		Мар.	Марака	Марака
E S N	Санд. 1	4305	Новчаника QM туџ.	40	30	1200	
			„ RS „	50	20	1000	
			„ обич. „	100	6	600	2800
	Бала	4306	Завесе патент ком.	12	1	12	
			„ сламње „	40	0.20	80	
			„ од рогоза „	150	0.40	60	152
	Кут.	4307	Џветића за украсе	—	—	175	
			„ малих за „	—	—	20	195
						Свега М	3147
			Рабат на роби 20%				629 40
						Нето М	2517 60

За готово 5% или акцепт на 3 месеца од дана фактуре ddtto

Калкулација:

марка 2517.60 по калк. курсу á 1.30 Дин. 3272.10
 подвоз, царина, пренос и ажија „ 436.80
 трош. X 100 фактурисаних, кад на
 3272 436 има трошка

$X = \frac{43600}{3272} 13,3 = 14\%$ трошкова да се дода цени за сваки артикал тако: новчаници OM туџе марака а 1,30 више 14% трошкова и т. д. (нађи цену ради вежбања).

¹⁾ На овом месту обично се означа начин пошиљања и услови плаћања као и то, да се роба шаље на рачун и на штету купчеву и т. д.

Дешава се код неких радња да се показује сем зараде на продаји још нека зарада као вишак (нпр. код дрварских радња). При продаји слажу се дрва за гориво увек са неком зебњом да се не изда више па се, разуме се, сваком по нешто закине — и отуда и остаје у радњи више робе, но што има по рачуну.

Ликвидација при случају пожара

При оваквом случају може да се деси да је радња сва изгорела, а није била осигурана (због одоцнеле уплате премије), или је била осигурана па је сва уништена пожаром, или најзад, била је осигурана, али је нешто робе спасено као употребљива роба.

У сва три случаја прво се нађе зарада на роби коју утврђују стручњаци, вештаци (експерти) са дотичним чиновником осигуравајућег друштва. Они утврде проценат зараде на продаји и тада се лако нађе приближно, али сигурно стање робе која треба да је на стоваришту.

Ако није била радња осигурана, тада је изгубљено све тј. сва роба заједно са зарадом.

Ако је напротив била обозбеђена па је све уништено, тада осигуравајуће друштво надокнађује штету како је већ уговорено по полици (уговору). Обично се при осигурању ставља нека сума која се обезбеђује, али се додаје клаузула (уметак) „на више и на мање“ од означене суме. Разуме са по себи да је штета много већа ако је пожар пре сезоне но после сезоне, кад је радња испражњена (распродата).

Трећи случај тј. ако је остало нешто употребљиве робе, ликвидира се на тај начин, што друштво накнађује штету по одбитку вредности оне робе, која је спасена од пожара.

Дешава се и то да остане и таква роба која је употребива, али је изгубила од своје пређашње вредности (убрљана, исквашена), то оштећена радња може ту робу примити са попустом и изложити је јавној продаји.

УЛАЗ (УВОЗ)

Р А З Н Е

			Динара	п.
1904				
јан.	1	Стање на нов рачун по попису	94500	—
март.	5	По фактури Н. Н.	2460	40
„	8	Царина и експедиција	315	10
апр.	11	По 4 фактуре	9833	—
		Подвоз, царина и т. д.	726	—
		Пренос и ситни трошкови	38	50
мај	4	Подигнута повука по фактури Н. Н.	508	—
„	16	Враћена по рачуну бр.36 од Н. Н.	45	—
		Добит (зарада) на роби	5881	55
			<hr/>	
			114307	55
			<hr/>	
јула	1	Салдо на нов рачун	89534	50
дец.	31	Свега увезено са трошковима	40205	—
		Зарада 30% на продаји ¹⁾	20821	50
			<hr/>	
			150561	—
			<hr/>	
1905				
јан.	1	Салдо на нов рачун	81156	—

¹⁾ Према просечној заради ранијих година. Ово се чини само када није могућно учинити попис. Овако се ради и при пожару.

Р О Б Е

ИЗЛАЗ (ИЗВОЗ)

			Динара	п.
1904				
јан.	31	Дневни пазар по ручној књизи	3953	20
фебр.	3	По рачуну број 1	335	70
„	5	„ „ „ 2	200	—
март	13	„ „ „ 3	1744	—
„	15	„ „ „ 4, 5, 6, 7	9638	50
„	17	„ „ „ 8	8200	—
„	21	Дневни пазар по ручној књизи	1318	40
апр.	3	По рачуну број 9, 10, 11	946	35
„	20	„ „ „ 12, 13	1437	60
„	30	Дневни пазари	993	—
„	30	За личну потребу	40	—
мај	31	Дневни пазар у мају {	333	80
јуни	30	„ „ „ јуну { укупно	732	60
„	30	Стање по попису ¹⁾	89534	50
			114307	55
дец.	31	Свега продато на пр. по рач. и руч. књ.	69405	—
		Стање према заради (салдо)	81156	—
			150561	—

1) Роба по цени стајања или рабатирана.

Пример за шконтро робе:

ВОЂЕН ЗА СВАКИ ПОЈЕДИНИ АРТИКАЛ У „КЊИВИ РОБЕ“

УЛАЗ

ШЕЋЕРА У КОЦКАМА

ИЗЛАЗ

Датум	О д к у д а	санд.	Кило бруто	Кило нето ¹	Цена	Динара	Датум	К у д а	санд.	Кило бруто	Кило нето	Цена	Динара				
1904							1904										
маја	1	Купљено од ?	100	5500	5000	0.75	3750	—	маја	5	по рач. бр. .	20	1120	1000	1.—	1000	—
”	25	”	150	8250	7500	0.81	6300	—	”	10	”	10	560	500	1.10	550	—
”	31	Добит	491	—	”	23	”	15	825	750	1.—	750	—
									”	31	Салдо	205	11345	10250	0.804	8241	—
			250	13850	12500		10541	—				250	13850	12500		10541	—
јуна	1	Салдо	250	13850	12500	0.804	8421	—	јуни	3	За детаљ. рад.	2	113	100	1	100	—

¹⁾ Ова је цена просечна и нађена је верижним рачуном овако: колико стаје 1 Кгр. шећера, кад 12.500 Кгр. стају 10.500; на овога је $X = 0.804$ (за цену су довољна три децимала).

Шконтро непокретности (имобилије)

(Имање, зграде и т. д.)

За све непокретно имање једне радње (ако га има) потребно је водити такође шконтро, ако је то имање саставни део имовине дотичне радње (ако није лична својина шефова или жене му). Шконтро непокретности стара се о томе непокретном имању те радње. За свако се имање може отворити засебна фолија, на пр. „кућа у . . улици бр.“

У улаз овог шконтра бележи се вредност непокретности по цени стајања, а у излазу би се бележило, ако би се имање продало по цени продајној, а иначе се увек бележи само крајем године отпис од вредности у 0%. Висина овог отписа управља се према томе, како је зграда зидана; а ако је од јаког материјала, тада мање, и то само од вредности зграде, а плац се узима по стварној вредности (најбоље по процени стручњака), а отписује се више, ако је од слабог материјала.

Вредност непокретном имању може и расти, тј. бити све већа и већа, на пр. ако се поред неког имања просече нов пут, канал, сагради железница, нађу нове руде и томе слично, то одмах имање више вреди¹⁾.

Уопште вреди и за ово шконтро оно опште правило, да се при попису ставља имању она вредност, коју оно **представља** на дан пописа (види свођење вредности). Мерило је за оцењивање вредности једном имању и **приход** од тога имања, по проценту који вуче; што више носи прихода, то више вреди. Веће зграде задовољавају се и са приходом од 6 (сада 10%) процента²⁾ (стр. 55.).

¹⁾ Пољопривредници (економи) треба при пописивању исто тако своје непокретно имање по стварној вредности да унесу у попис (њиве, ливаде, шуме, забране, воденице и т. д.) а не по цени пошто су купили то имање.

²⁾ На пример имање носи годишње 2640 дин. чиста прихода, шта вреди имање? Ово се верижним ставом налази овако:

$$\begin{array}{l|l} X \text{ колико вреди имање} & \text{које носи 2640 дин. прихода,} \\ \text{кад 6 дин прих.} & \text{носе свака 100 дин. непоз. кап.} \\ \hline = 2640 X & 100 \end{array}$$

= вредност имања

Грађевинарске радње воде за сваку зграду засебно шконтро, и при зидању или подизању зграде бележе у улаз све издатке тако, да збир улаза показује шта је утрошено и шта стаје зграда потпуно готова.

Шконтро покретности (мобилије)

(Намештај, прибор).

Намештај који се налази у једној радњи представља неку вредност, која је саставни део њене имовине; с тога се и о намештају води укупно шконтро¹⁾, да би се вредност његова могла ставити при попису у активу. При **улазу** се бележи вредност намештају по цени коштања; а у **излазу** не би било шта да се бележи, пошто се намештај узима за своју употребу, а не за продају²⁾, али пошто намештај из године у годину све мање и мање вреди, то се годишње **отписује** од вредности намештаја, обично 10% за употребу тако, да би вредност намештаја за десет година ишчезла, да се међутим што ново не набавља. Ово смањивање (**отписивање**) вредности зове се још и **амортизовање** (у једнаким годишњим ратама). (стр. 55.)

О прибору се обично не води шконтро, пошто прибор не представља велику вредност (књиге, хартије за писма, дивити, и сав писаћи прибор). При закључку књига узима се од прилике вредност, коју тај прибор представља, и са намештајем укупно долази у активу.

Б. Лично-рачунске промене

Лично-рачунске се промене дешавају, кад радња има неких **рачунских одношаја** са својим муштеријама тј. лицима, са којима стоји у вези, и **лично-рачунске се промене бележе тиме, што се ти рачунски одношаји бележе.**

Рачунски одношај³⁾ између два лица или две радње постоји, кад та лица — радње — имају међусобно неки

1) Гостионичарске радње (хотели) имају већи део свога капитала уложен у намештај, као столови, постеље, спаваће хаљине и т. д. и обично воде за сваку врсту намештаја посебно шконтро.

2) Радњама, које тргују намештајем, намештај је њихова роба, која се такође дели на поједина шконтра.

3) Као што се употребљава „фамилијарни одношај“, кад два лица стоје у сродству, тако и овде, кад стоје у рачуну једно с другим

УЛАЗ

Пример за шконтро непокретности КУ ЂА БРОЈ 14 У МАРКОВОЈ УЛИЦИ

ИЗЛАЗ

1904	Динара п.	1904	Динара п.
фeбpуap	6	дeцeмбap	31
	Купљена на лицитац. за	”	31
			Отпис ¹⁾ 5% за амор.
1905			Пренос вредн. за 1905. г.
јануар	1		
	Пренос вредности из 1904		
	26000 —		1300 —
	26000 —		24700 —
	24700 —		26000 —

Пример за шконтро покретности (намештаја и прибора)

УЛАЗ

НА МЕШТАЈ РАДЊЕ

ИЗЛАЗ

1904	Динара п.	1904	Динара п.
фeбpуap	10	дeцeмбap	31
	Набављено по 6 рач. у	”	31
	укупној вредности . .		Отпис 10% за употребу
1905			Остатак вредн. за 1905 г.
јануар	1		
	Пренос остатака вредн.		
	2000 —		200 —
	2000 —		1800 —
	1800 —		2000 —

1) Висина овога отписа управља се по оцени стручњака, код зграда од тврдог материјала 20% (за 50 година).

рачун, тј. један **дугује** (дужник) другом, или онај други **потражује** (поверилац) од првог — неку извесну суму за узету робу, за готовину и т. д. Из овога се види да се рачунски одношаји уопште бележе **дуговањем (ДУГУЈЕ)** или **потраживањем (ПОТРАЖУЈЕ)**. Ми Срби смо срећни у овим изразима, који се сада већ искључиво употребљавају. Сваки одмах разуме кад се каже: Н. Н. дугује или потражује, а код Немаца њихово „Сол“ и „Хабен“ задаје почетнику доста тешкоће, те сада већ и Немци одустају од ових израза (schuldet, fordert).

Сва дуговања и потраживања, дакле ти рачунски одношаји једне радње или лица, бележе се тако, **да се увек обележава рачунски однос дотичнога лица, како оно стоји према радњи** (да ли дугује или потражује), **а никад се не бележи однос радње према дотичном лицу**, с којим је радња у вези. То значи: једна радња неће никад бележити, да она неком дугује, или од кога нешто потражује.

Дуговања и потраживања појединих лица бележе се у засебну књигу, у којој се за свако лице, које стоји у вези са радњом и има рачунских односа с њоме, отвара **засебна партија** (фолија), и стога се та књига и зове **ПАРТИЈАЛНИК** или **књига личних рачуна**. Неки је зову **књига вересија**, што баш није подесно, а исто тако и назив „**Главна књига**“ нема смисла, јер није главна и без ње се може бити, ако се на пример нити узима нити даје на вересију. А нешто, без чега се може бити, није главно, већ пре споредно; главне књиге има само при вођењу двогубог књиговодства.

Партијалник

или књига за личне рачуне

Партијалник се води по фолији и може да је судом потврђен. **На леву се страну бележе сва дуговања појединих лица** (чија је партија), а на десну страну се бележе **сва потраживања** његова; у средини, на глави партије, ставља се име и презиме лица или фирма радње, као и место у ком је. Бразде су онакве исте, као што смо уопште за шконтра навели, тј. за датум, опис и вредност; на пр.:

ДУГУЈЕ

ПЕТАР ЂОРИЋ, НИШ

ПОТРАЖУЈЕ

ДУГУЈЕ			ПОТРАЖУЈЕ		
Датум	Опис	Вредн.	Датум	Опис	Вредн.
1904			1904		
маја 1	за узету робу д.	400 —	јуна 5	за готов. аконто	200 —
				Салдо	200 —

У новије време, а нарочито од како је хартија поскупила води се у партијалник тако, да се (по пагини) упоређује дуговања и потраживања н.пр.:

МИРКО ЛАЗИЋ, СКОПЉЕ

Датум	О П И С	Дугује	Потражује
1920			
јуни 24	За робу по рач. бр. 146	700 —	
	„ пренос до станице	32 —	
авг. 10	„ аконто у готову (лично)		400 —
дец. 31	Остатак (Салдо) за изравнање		332 —
		732 —	732 —
1921			
јан. 1	Салдо на нов рачун	332 —	

Као што се види ни једна линија није остала празна — неупотребљена, а кад се води на две наспрамне стране тада се дешава, да је нпр. лева страна дуговања сва исписана (кад нпр. занатлија пазари у току месеца) а на десној страни само две три линије (кад нпр. занатлија положи суму за изравнање рачуна).

Овакав начин свакоме се препоручује (па и за Главну Књигу по двојном систему).

Ови се лични рачуни или партије у партијалнику закључују, као и шконтро књиге, редовно крајем сваке године, или кад се потреба укаже: добивено салдо или остатак показује **стање** дотичног личног рачуна, или, боље рећи: показује **стање рачунског одношаја** тог лица према радњи, која те књиге води. — При годишњем закључку крајем године (31/XII) закључују се све партије у партијалнику, и **сва салда, која показују дуговања** појединих лица, стављају се при попису у активу као „**Потраживања радње по отвореним рачунима**“, а салда, која показују **потраживања појединих лица**, стављају се при попису у пасиву као „**дуг радње по отвореним рачунима**“.

Бива да се у Партијалнику рачуна и камата (интерес) на свако дуговање и на свако потраживање, од дана кад она почињу вредети (Скаденц), и то се тада увек значи са **вредност од...**“ (тог и тог дана) (Валута). Овако вођен партијалник, у коме по свим рачунским односима тече (рачуна се) камата, зову се с тога „**Текући рачуни**“ (Конто Коренти или Салда Конто). Ова се камата обрачунава¹⁾ обично сваких 6 месеци, и тада једна радња шаље извод текућих рачуна другој на увиђај и ревизију, а кад се исправност потврди, онда се као што се обично каже: „**пренеси салдо сагласно на нов рачун**“.²⁾ Камата се израчунава на кам. листу.

Уредно вођене књиге имају полудоказну силу пред судом (§ 11. Трг. Зак.), у случају спора с каквим лицем, и ако дође до тога, да се ради наплате неког потраживања по отвореном рачуну мора судски корак учинити, онда се из партијалника са партије дотичног дужника начини извод целог рачуна, тај се извод потврди судом, да је књижењу у Дневнику веран, и на основи овако потврђеног извода, диже се тужба против дужника. Ако дужник не признаје дуг, онда се тражи заклетва, као допуна доказу. Дневник мора да је уредно вођен.

¹⁾ Обрачунавање бива на три начина, и то на француски начин (са епохом), на немачки начин (са црвеним бројевима) и на енглески (степенаст). Код сва три начина своди се вредност салда на дан закључка, а помоћу интересних рачуна са каматним бројевима. Види III део о овом.

²⁾ Види писма о тек. рач. у Кореспонденцији о потврди контокорента.

ПРИМЕР ЗА ПРОСТ СТАВ:

		Маја 1904		107
Страна Дневника.	————— 3 —————	Пренос ¹	дин.	6090 20
	Стеван Симић, Шабац, дугује			
	за узету робу по рачуну Бр. 348 Динара Подвоз до станице		874 — 6 —	880 —
	————— 5 —————			
	Браћа Ломић, Уб, потражује			
	За меницу бр. 403			500 —
	1) Пренос			7470 20

ПРИМЕР ЗА СЛОЖЕН СТАВ:

		Маја 1904		105
Страна Дневника	————— 10 —————		дин.	
	<u>Следећи дугују:</u>			
	За узету робу:			
	Јов. Јовановић, Ниш, по рач. Бр. 405		600 —	
	Петар Милић, Ужице, „ „ „ 406		800 —	
	Војин Гајић, Краљево „ „ „ 407		1000 —	2400 —
	Следећи потражују:			
За аконто рачуна примљених од:				
Стев. Матића		150 —		
Јов. Тадића		200 —		
Марка Пецића		305 —	650	
	1) Пренос			3055

НЗ Датум може да се ставља и са леве стране у засебну бразду!

1) Збир се преноси на идућу страну у крајњу десну бразду; тј. ону за укупни збир, види горњи пример.

15
Дугује

Пример за обичан
ПЕТАР БА

1904					
јуна	4	За робу по рачуну број 30	405	—	
		За препос и паковање	6	—	411 —
јуна	17	За положених Извозној Банци	500	—	
		провизију $1\frac{1}{2}\%$	2	50	502 50
					913 50
авг.	1	Салдо на нов рачун			203 50

16
Дугује

Пример за обичан
ТЕКУЋИ РАЧУН МАРКА ЛУЧИЋА,

Датум	О П И С	*)	Дин.	Дана ¹⁾	Кам. број.
1904					
јула	1	Салдо на нов рачун	600	—	180 1080
"	10	За купов. злата	400	30	170 680
"	20	" полож. Н. Н.	100	—	160 160
авг.	3	" посл. чек.	1400	30	147 2058
"	10	" купљене круне	2600	—	140 3640
"	18	" " "	720	60	132 952
нов.	30	" набав. злата	1360	—	30 408
дец.	31	4% на салдо бројева 6044 (Кам. кључ са 100)	67	15	— —
			7248	35	8978
јан.					
1905	1	Салдо на нов рачун (остатак)	4618	35	

НЗ. Овде може да се стави бразда за вредност од када вреди (интерес). А овде је рачуната вредност од датума.

1) Месец је рачунат у 30 дана, а каматни су бројеви скраћени са 100. Каматни број је производ кад се сума динара помножи са данима. Износ испод 50 пара не узима се у обзир, а преко 50 пара као цео динар.

отворен рачун¹⁾
НИЂ, ШАБАЦ

15

Пошражује

1904					
јула	28	Готовину аконто	700	—	
		5 ⁰ / ₀ каса-шконто на 200 дин.	10	—	710 —
"	31	Салдо за 1. август			203 50
					913 50

текући рачун
БЕОГРАД са 4⁰/₀ обострано

16

Пошражује

Датум	О П И С		Дин.	Дана ²⁾	Кам. број.
1904					
јула	20	Аконтó у готовом	500	—	154 770
авг.	10	" " "	1500	—	140 2100
дец.	15	" 100 купона	200	—	15 30
"	22	" исплату Н. Н.	430	—	8 34
"	31	Салдо бројева	—	—	6044
"	31	" за 1/1 1905 (за изравнање)	4618	35	
			7248	35	8978

¹⁾ Извод или препис ради потврде код суда у случају спора гласи исто као и горња партија, само се на глави још дода: „Препис са стр. 15 партијалника“ и позива се на стране Дневника (види о потврди извода у кореспонденцији).

²⁾ Дани су рачуната од дана књижења до закључка 31/ХП.

Књижење у партијалнику не бива директно (непосредно), тј. у њему се не књижи одмах чим се деси какав рачунски одношај, него се **прво прибележи** у нарочиту књигу која се отуд и зове **првобелешке**, или просто **ПРВОБЕЛЕЖНИЦА** или **РУЧНА КЊИГА** (Прима Нота, Страца, а има још и разних других назива у странаца као меморијал, кладе).

Да би се поједине партије личних рачуна у партијалнику могле лакше и брже наћи, води се уз њега и **РЕГИСТАР** или **ИМЕНИК**, удешен по азбучном реду према почетним словима презимена појединих лица. Уза свако се име забележи број стране (фолије), на којој је том лицу отворена партија:

Првобележница

Рекли смо да се рачунски одношаји не књиже непосредно у партијалник, него да се прво прибележе у **првобелешке**, а то бива стога, што партијалник треба да је чисто, читко, уопште — уредно вођен, што не би било могуће кад би се у брзини одмах све књижило, а могле би се и грешке често дешавати.¹⁾

Првобележница се води по **пагини**, а није потребно у нас — при вођењу простога књиговодства — да је судом потврђена, у њој се књижи из писама, фактура и рачуна помоћу **ставова**. — Дан се бележи или с лева у засебну бразду или се, што је прегледније, ставља у средину текста; а месец и година се стављају на глави. Из примера о првобележници види се какве су бразде потребне и како се уопште у њој књижи (стр. 59.).

Слав значи: **ставити рачунски однос** једном лицу, да ли дугује или потражује, а може рачунски одношај и за више лица у један мах да се стави, те према томе имамо **прост** и **сложен** став. види пример.

Прост је став, кад се само за једно лице означити однос, а сложен је кад се за више њих означити укупно. Сваки став треба подвући, т. ј. име лица и рачунски однос да при књижењу пада боље у очи, а став од става треба оделити.

¹⁾ Нарочито мање радње, где шеф мора продавати робу, вршити експедицију, писати писма и т.д. па кад би још морао лагано и лепо заводити у Дневнику и Партијалнику, не би никада стигао свуда где је потребан у радњи.

Првобележница може и да се збира ако се води само у узакоњеној монети, и тада тај збир показује обрт повремених послова за неко извесно време; али се може водити и у разним монетама, и онда сабирање нема смисла.

По систему (начину) простого тргов. Књиговодства научили смо доведе све што је потребно да знамо о главнијим књигама и имали бисмо само још да се упознамо са током књижења по овом систему, неким помоћним или споредним књигама, и о исправкама које се чине у случају да се при књижењу погреша.

Ток књижења, по систему простого књиговодства и изгледао би, по до сада наведеном, овако:

I. Учинити попис при оснивању и крајем године (или иначе по потреби).

II. Бележити сваку промену, која се у радњи деси и то стварне промене (улазе и излазе ствари) у шконтро књиге; лично-рачунске у првобележник — Дневник¹⁾, а из овога у партијалник на партију дотичног лица, и

III. Начинити понова попис и Биланс упоређењем капитала последњег пописа са претходним, и наћи на овај начин чисту добит.

Овако се ради, по систему простог трговачког књиговодства, у свима државама, чији тргов. закони наређују само да трговац треба своје књиге да води тачно, савесно и уредно тако да се у свако доба, у најкраћем року, може сазнати његово стање; али се ми не можемо строго придржавати тога наведеног система, пошто наш тргов. закон изреком у § 8. II. глава наређује:

„Сваки трговац обавезан је држати (водити) Дневник, у који ће дан, по дан месец по месец уписивати: сву своју куповину, сву своју продају, сва наплаћивања и сва исплаћивања, на кога је меницу вукао, ову примио на другог пренео, и уопште шта је год ма по каквом основу примио или издао“.

„Тако исто дужан је у ту књигу уписати колико је сваког месеца свог домаћег трошка у суми имао“.

С обзиром на овако наређење нашег тргов. закона мора

¹⁾ По систему књиговодства, кад се књиге воде, треба да су судом потврђени: Првобележница, Благајница и Партијалник, што бива у страним државама.

се дакле водити **Дневник** (Journal) ма да би он по систему самога књиг. био излишан, али, кад се води има опис целог рада.

О Дневнику

Наш тргов. закон постоји од 26. јануара 1860. године, и потпуно је оправдана наредба о **вођењу књиговодства**, а с обзиром на тадашње прилике и на опште образовање трговачко. Тада не беше потребних трговачких школа, нити трговачких удружења, стручних листова итд., а још мање стручних књига. — Трговачка је омладина могла само тешком муком и нарочитим благовољењем (протекцијом) свога шефа дознати и научити најобичније ствари из књиговодства. То је законодавац знао и имао је у виду, те се стога законом наређује чак и то, шта све треба у дневник „уписивати“, само да би о свем што се у радњи деси остало трага¹⁾. Начин, како то све треба завести, закон не наређује, само тражи да се води; стога је по систему књиговодства, а с обзиром на то законско наређење, **удешен Дневник тако**, да одговара и једном и другом захтеву, да се ни са једним не коси. Закон вели: у дневник треба „уписати“ све што се у радњи деси; а то исто тражи и систем књиговодства; према томе треба дневник удесити тако да се у њему може све што се деси и забележити — дакле свака, па и најмања промена, сви послови једне радње.

Пошто се **послови** у опште могу **обављати само на два начина**, т. ј. или се врше **за готов новац**, или **не за готово**, него на **почек**, на време (на вересију — дуг), то се и „уписивање“, књижење (бележење) мора поделити на двоје: **на књижење послова обављених за готово**, и **књижење послова обављених на почек** (на време), а раније је већ речено да се **први** (за готово) **бележе у Благајницу**, (шконтро готовине), а **други** (на почек или на време) да се бележе прво у **Првобележницу**, а из ове у Партијалник. **Спојимо ли две ове књиге** (Благајницу и Првобележницу) у једну, онда ћемо добити књигу, која потпунце одговара ономе чему

¹⁾ Закон наређује да трговац мора да води дневник и уопште трговачке књиге, а нигде не наређује да онај, који не зна водити књиге не може бити трговац. Кад би оваквог наређења било, морао би и трговац претходно полагати испит, а то би право било, кад се већ уопште за сваку струку и занате траже испити.

је намењена, тј. у њој се може бележити све што се деси, а да се не коси са системом књиговодства, нити са наређењем тргов. закона, и тако удешену књигу називамо према закону **Дневник, који мора да је судом потврђен** (§ 11. тргов. закона).

Дневник је дакле Благајница спојена са Првобележницом, и мора имати према томе бразде Благајнице за улазе и излазе, и једну бразду за Првобележницу. Тако удешен **дневник води се по пагини**; година и месец ставља се на глави, дан у средину текста, као код Првобележнице, а за текст има једна широка бразда, у коју се уписује или књижи за Благајницу и за Првобележницу. Уз ову широку бразду за текст има с леве стране још **три** бразде „позивне“, у које се бележе стране Благајнице и Првобележнице, као и фолија личних рачуна у Партијалнику. Лично рачунски се одношаји књиже као и у Првобележници, помоћу простог или сложеног **става**. — **Стање готовине се налази, кад се Благајница у дневнику закључи** као и свако шконтро; добивена разлика или Салдо додаје се мањој страни за изравнање, изравнају се суме и преноси се Салдо на нов рачун исто онако, као што је речено за Благајницу. Салдо Благајнице, ако ова радња уопште засебно води¹⁾, мора се слагати са Салдом Благајнице у Дневнику, Првобележница се у Дневнику збира, ако је страна монета претворена у домаћу; а ако није, тада се не сабира.

Из примера који долази види се, како је Дневник по до сад наведеном удешен, какве су бразде потребне, како се води (**дневно, дан по дан**), закључује, и како се Салдо преноси на нов рачун.

Ако се једна страна Дневника испуни, онда се преноси збир Благајнице на идућу страну, и то: збир улаза на улаз, а збир излаза на излаз Благајнице идуће стране. Ако се Првобележница у Дневнику збира, што бива ако се стране монете

¹⁾ Речено је већ, да само веће радње имају свог нарочитог благајника, књиговођу, кореспондента и т. д. Тада сваки врши свој посао: Благајник води Благајницу и одговара за готовину, кореспондент води обично и Првобележницу, а књиговођа из ове две књиге преноси у Дневник, Партијалник, шконтро-књиге и т. д. Мање радње воде само ручну књигу, па из ове преносе у Дневник и Партијалник, о чем ће доцније бити говора.

преобрате у узакоњену монету¹⁾, онда се збир Првобележнице с једне стране преноси на идућу страну у бразду за Првобележницу. При преносу није потребно означити — што многи раде — „Пренос на страну...“ (ту и ту), већ је довољно само означити **Пренос**. При преносу треба се позвати на страну само кад се нека партија у Партијалнику испуни (испише), и кад се она преноси на нову фолију, која се и у Регистар заведе. Није правилно ни „За пренос“. Нити: „да се пренесе“.

О књижењу у Дневнику имали бисмо да напоменемо само још и то, да многи, са погрешног разумевања трг. закона и система књиговодства, ређају у Дневнику све артикле који су продати, или, боље рећи: преписује сав **Рачун**, који радња издаје купцу. Тиме стварају себи грдан посао, који се може избећи, пошто се такво књижење законом не тражи. Наш трг. закон (§ 8.) наређује да трговац треба у Дневник да уписује (књижи) **сву своју куповину, сву своју продају** и т. д., не тражи дакле поименце, шта је продато; али баш и кад би закон то и тражио, одговорили бисмо том захтеву тиме, што бисмо се иначе по систиму књиговодства при задуживању купца (муштерије) позивали на број **Рачуна радње**, који се издаје купцу, који се копира, има свој редни број, има везе са шкотро-књигама, са копијом писама, књигом поруџбине и т. д. Многи занемаре своје књиге баш стога, што не могу да стигну да све спроведу кроз Дневник, мислећи да је то потребно и законом наређено (већ сам израз „сву“ значи збир).

Доцније, кад буде реч о току књижења по простом књиговодству, видећемо, како се књиге воде, којим се редом књижи, како се добивају подаци и т. д., а сада нам ваља пре тога говорити о **копији писама и рачуна** а затим о **помоћним или споредним књигама** једне радње.

¹⁾ Ово претварање стране монете у домаћу у Првобележници, ако уопште бива, обично се по неком сталном курсу обрачунава; нпр. марку са Дин. 1.25, круну 1.10 и т. д. — и ако је курс већи, а некад мањи, не мења ствар, пошто се и у Партијалнику води и страна монета, а дотични поверилац неће тражити динара, већ своју или уговорену монету. При попису узима се за страну монету курс дана пописа.

Пример за дневник са Благајницом

1)		275				
страна		М А Ј А 1904.	стр. парт	Д Н Е В Н И К		
Бл.	пр.			Прво-бележ.	БЛАГАЈНИЦЕ	
					Улаз	Излаз
		5				
115		Пренос остатка од 4/5 1904 (Салдо)	др.	д.	6300 —	
115		Дневни пазар по руч. књизи		„	400 —	
		Дневни трошак укупно				350
	90	Стев. Ђорић, Ниш, потражује	з/			
115		За готовину аконто	„	500 „	500 —	
	90	Ј. Протић, Шабац, дугује	48/			
		За исплату	„	800		800 —
		<u>СЛЕДЕЋИ ДУГУЈУ:</u>				
115		За узету робу и то:				
91		К. Рашић, Ниш, по рач. бр. 284 .	50/	1000		
91		П. Крстић, Ниш, „ „ „ 287 .	63/	4320		
91		Ђ. Дума, Пирот „ „ „ 289 .	63/	1680		
91		Адолф Гутнер, Беч, потражује	100/			
		По фактури од 1/6	К.	792		
	91	Браћа Фрелих, Мајнц, дугују	6/			
115		За купљених и послатих по 1.30 . .	Мар.	1000		1300 —
		Салдо готовине за израв.				5096 50
					7200 —	7200 —
		6				
		Пренос салда од 5/V 1904			5096 50	

1) Ове две бразде отпадају ако се не води Благајница и Првобележница засебно, већ само Ручна књига, па се из ове директно у дневник преноси, о чему ће бити доцније реч.

Пример за Дневник без Благајнице¹⁾

Дан	МЕСЕЦ МАЈ 1913.	Фол. парт.	Дин.	п.	Дин.	п.
	<u>Пренос .</u>				2000	—
15	Дневни пазар у детаљу		174	10		
	За готово по рачуну бр. 210		1610	40	1784	60
	Исплаћена повука робе са трошк. .				431	40
	Живојин Сарић, — Уб Дугује	40				
	по рачуну бр. 211		815	60		
	за пренос робе до Саве		4	40	820	—
	<u>Следећи дугују:</u>					
16	Душан Недић, ов. по рач. бр. 212	48	650	—		
	Милан Рајић, Ниш „ „ „ 213	12	1300	—		
	Петар Зорић, Скопље „ „ 214	80	1700	80	3650	80
	————— 17 —————					
	За личну употребу у готову		50	—		
	За личну употребу у роби		36	20	86	20
	Митко Јањић, Велес, потражује	66				
	за аконто поштом		400	—		
	за 2 ⁰ / ₀ каса шконто		8	—	408	—
	Браћа Јемилек, Праг, потр. по факт.	13				
	од 2/V.	К.	432	—		
	Овакав Дневник не мора ни да се збира, а збир би показивао обрт.					

¹⁾ Ово је управо „Ручна Књига“ али чисто и уредно вођена у којој су дакле изложени ставови.

Из наведеног примера види се, да се датум ставља с леве стране или у средину текста. Разуме се, да се поред оваког Дневника мора да води и посебна, Благ. стога се Дневник, благајницом више употребљава, а овакав само за веће радње. Књижење је исто као и у претходном примеру.

Копија Писама и Рачуна

(ФАКТУРА)

Сва писма, рачуне, депеше, признанице, уговоре и т. д., уопште све што једна радња издаје написмено треба „преписивати“ у нарочиту књигу, вели наш тргов. закон § 9. — Та би се књига звала „Препис писама, рачуна и т. д.“; али пошто се писма и остале писмене исправе више не преписују већ се копирају, то се та књига зове **Копија писама и копија рачуна** (издатих својим купцима).

Копија писама. У копији писама копирају се све писмене исправе, осим рачуна, који се у засебној књизи копирају. Да би се писма могла копирати, треба да су нарочитим (копираћим) мастилом написана. Рукопис треба да је читак и не одвећ ситан. Важније ствари треба у писму подвући, а све оно што има да се књижи (вредност — Valuta) — треба прегледно изнети на видик (ставити у нову линију — с почетка). При позиву на раније писмо довољно је да се само позове на датум тога писма, а број — страну — листа није потребно навести (види у мојој Кореспонденцији о овоме).

Копија писама има уза се и регистар, у који се писма региструју, да би се писма упућена појединим фирмама могле лакше наћи. При регистровању копије треба на свакој копији писма ставити број листа, на ком је претходно писмо тој истој фирми писано, копирано, а тако исто се ставља и број стране, на којој је потоње писмо тој фирми писано, копирано да би имало везе. Дакле овако на пр. стр. 40.: $\frac{35 \text{ раније}}{60 \text{ доцније}}$ писмо.

Копија се писама чува „брижљиво“ као и писма која се примају.

Копија рачуна, фактура. Рачуни које радња издаје копирају се у засебној књизи: „Копија рачуна“; стога треба и рачуне писати копираћим мастилом. Рачуни имају свој редни број; тако први рачун, издат једне године, добива број 1, а сваки идући рачун, добива идући број 2, 3 и т. д., као што је у примеру раније означено. Овом редном броју може се додати и фолија — страна личнога рачуна у Партијалнику онога лица којем се рачун издаје.

При књижењу је довољно позвати се на број Рачуна, пошто је под тим бројем Рачун копиран; и све што је потребно да се зна, може се из копије рачуна опширно видети. Добро је и уобичајено је и копију Рачуна потврдити судом, те се тиме избегне — иначе излишно преписивање Рачуна у Дневник. Ово закон не наређује, а копија Рачуна је иначе исправна, ако стране нису вађене, цепане или дометане, ако бројеви Рачуна иду редом, по датуму издавања и т. д. Ако би било потребно потврдити копију Рачуна, морала би се и копија писама потврдити, а то се не чини, нити је потребно.

О помоћним или споредним књигама

Поред већ наведених књига воде се у свакој радњи још и **помоћне књиге, које служе само ради олакшице, а нису од преке потребе¹⁾**. Књиговођи је допуштено да, према своме нахођењу, може водити и удесити овакве књиге ради лакшег прегледа, ради статистике, ради груписања трошкова радње, ради уштеде у времену, као и ради тога да не би морао одмах сваку ситницу, мале привремене позајмице, ситне пазаре и т. д., бележити у књиге које су судом потврђене, а тиме би те књиге набрзо испунио (исписао), и морао би чешће нове књиге набављати, потврђивати, и тако излагати се трошку који се може избећи.

У једној радњи може бити ових помоћних књига:

1. **Књига дневних пазара** (у детаљу за готово);
2. **Књига дућанских трошкова** (трошак радње);
3. **Књига личних и кућевних трошкова;**
4. **Књига ситне или месне вересије** (у детаљу);
5. **Књига поруџбина и наруџбина** и, најзад, још и једна општа **Ручна књига²⁾**; у коју се, као што је напред већ речено, бележе сви послови једног дана, код мањих радња (које не воде Благ. и Првоб. засебно).

¹⁾ Ради лакшег разумевања и схватања, добро је да — при књижењу Рачуне, које радња издаје, називамо „Рачунима“, а Рачуне које радња прима „Фактурама“, ма да то значи једно и исто.

²⁾ Често се све ове књиге зову ручне књиге, као: ручна књига пазара, трошкова и т. д.

Књига дневног пазара за готово

Ова се књига води у радњама које раде у детаљу т. ј. које продају на мање количине самим потрошачима. У ову се књигу бележи при продаји сваки артикал поименце, количина пошто је продато по цени продајној, а сабира се дневно, те да се види цео пазар за готово тога дана (лозунг). Та се укупна сума књижи у књигу благајницу, или, ако се ова не води засебно — у Благајницу Дневника под наводом „дневни пазар“ „за готово“. У новије време има за дневни пазар нарочити аутомат који показује чак и збир пазара.

Књига трошкова радње

Трошак радње (или: дућански трошак) бележи се у засебну књигу, у којој се води трошак за ситнице, као за праће локала, ситни издаци са муштеријама, даље путни трошкови за рачун радње, прилози и милостиње, претплата на новине, плата персоналу, стан, кирија, порез, огрев, ит.д.

За персонал се отвара засебна фолија за сваког, и бележи се што је узео поједини на име своје годишње плате. Ова се књига сабира, а збир се преноси месечно у Дневник, а из овога у Партијалник, пошто је најбоље да се за ове трошкове отвори партија у Партијалнику и да се она задужује са свима трошковима, као неко лице. Ово неки називају проширени прост систем књигов. Годишњи збир трошкова радње додаје се у Билансији — као што је речено у почетку — чистој (Netto) добити, да би се уз остале трошкове нашла укупна (Brutto) добит.

Књига личних рачуна.

Лични трошак једне радње, јесте онај трошак који шеф радње чини за своју личност, те узима готовину или робу из радње за своју употребу. Овај се трошак бележи у засебну књижицу, а може и у ручну књигу, код мањих радња. Из ове се књиге преноси месечни збир тих трошкова у дневник, начини се став за лични рачун шефа, на пр. **Н. Н. шеф радње Дугује** за лични трошак, или: **лични трошак шефа радње Н. Н. Дугује**; из Дневника се преноси у Партијалник, т. ј. отвара се шефу нарочита фолија и задужује се, као што је већ речено, са збиром трошка у дневнику, а из овога се преноси у партијалник. (Многи шефови не воле да се види трошак).

При закључку књига — при билансији — додаје се лични трошак шефа, ако је самац — као и трошак радње — чистој добити, те да се нађе укупна добит. (види пример биланса).

Ако има више другара (ортака), онда се њихов трошак узима у активу, нађе се добит, а и штета, подели се према уговору или уложеном капиталу, те да се зна, колико од зараде припада поједином члану фирме. Удео добити појединих одобрава се личном рачуну њиховом, а што претекне од зараде преко трошкова, (Салдо личног рачуна), тим се увећава капитал појединих ортака, т. ј. дописује се њиховом чистом имању, њиховом уделу на главници. Ово дописивање или отписивање главнице чини се у самом попису у билансији (види пример о ортач. радњама).

Књига ситне или месне вересије

Код детаљних се радња води обично и ова књига као неки мали партијалник, у мањем (обично ужем и дужем) формату. У њу се прибележе ситни пазари који се не наплаћују одмах у готову, него обично крајем сваког месеца; а кад се ова вересија наплати, онда се узима, као да је одмах за готово пазарено. и наплаћена се сума заводи у књигу дневних пазара, о којој је већ било говора. Често се дешава да и веће радње воде ту књигу **месне вересије** или **привремене позајмице**, и у њу бележе привремене позајмице у роби које чине фирме (радње) једна другој, ако им устреба за допуну неке поруџбине, или ако некоји артикли сасвим нестану*) — распродају се — или су тек на путу или у царинарницама, а још нису експедовани.

Овом се књигом штеди партијалник у толико што се у њему не мора за сваку ситницу и за свако лице отварати партија; мањи послови прибележе се у ову књигу и по њој се наплаћује. При крају — године, начине се мали изводи и извешћа, и достављају се дужницима на наплату; ово више код детаљних радња, а веће радње обрачунавају се међусобно,

*) Да не би који од артикала сасвим нестао те тако радња остала „без сорте“, добро је да свака води тако звану „Књигу наруџбина“, у коју треба одмах прибележити, чим је који артикал на измаку или га већ сасвим nestало, те да га може на време поново поручити. Уједно се у исту књигу бележи и то, кад се који артикал чешће тражи, а „не води се“, тј. не држи се у радњи, па да се може увести или поручити.

Пример за ручну књигу

МАЈ 1904 г.

		6			
3	За кућевну потребу	Дин.	10	—	√
	„ два неплаћена писма по 0·10	„	—	20	√
	депеше Нишкој Штедионици	„	1	60	√
Браћа Стојановић, Ваљево, потражују					
	у готову послатих по М. Чолићу, аконто Д.		600	—	√
	плаћен подвоз (фрахт) злато	„	325	70	√
	купљено 800 Кр. à 1.14 за сребро	„	912	—	√
	доплаћено на 30 Дин. ситн. новца	„	1	50	√
		7			
	За кућевну потребу	Дин.	11	—	√
	Лични трошак	„	5	—	√
	Експедиц. робе и царина по декларацији	„	1315	04	√
Ј. М. Вајс, Беч, дугује					
	за послатих му поштом	Кр.	400	—	√
	Петру Добрићу, помоћнику	Дин.	30	—	√
	За оглас у новинима	„	5	—	√
	Позајмица од Н. Н.	„	500	—	√
	Мен. бр. 140 у депо Н. Банци послата	„	1000	—	√
	Враћена из депоа Н. Банке мен. бр. 96	„	900	—	√
	дато у замену 4 дуванска лоза сер.				
	Nr. за један 20/0 лоз сер. Nr.		120	—	

146 Свр. Дневника 146

147

*)

*) У ову се бразду ставља страна Дневник, да се зна на коју су пренете белешке; а с десне стране поред износа стављени знаци √ показују да је оно, што је означено већ пренето у Дневник.

и разлику доплате или наплате — један од другог по измењеним Рачунима.

Остатак ових потраживања која се не наплате треба задужити кроз Дневник на партију разних особа која се узимају при попису у активу одмах после „потраживања по отвореном рачуну“, а под наводом: „месна вересија при попису“.

Књига поруџбина

Ова се књига води по радњама које имају већих поруџбина — раде на велико (en gros) — и које с тога морају робу тек да „одвајају“, тј. нису у стању одмах да послуже купца, због разноврсности поручених артикала, а и због већих количина, које нису у локалу при руци, него можда у каквом засебном сместишту, магацину и т. д. — У књигу поруџбина треба прибележити све, шта и колико од кога артикла купац жели да пазари. Ако је купац лично дошао да пазари, а не поручује писмом, — онда се при требовању (при поручивању купца) угоди и цена за сваку врсту артикала, начин исплате, начин пошиљања, ко плаћа завој (emballage), пренос до станице, као подвоз па можда и царину (франко) и т. д. У овој се књизи, дакле, склапа као неки уговор купца и продавца; из ње се даље одваја роба, исписују се **Рачуни**, упоређује се и контролише при паковању робе за експедицију.

Ручна књига

Речено је већ, да мање радње, а нарочито детаљне и оне које немају свог нарочитог књиговођу, не воде засебну Благајницу и засебну Првобележницу, него на место ових воде тако звану **Ручну књигу** и у њу бележе све по реду, кад и како се што десило у радњи; из те се књиге преносе или преводе на чисто у Дневник, а из овог ако што има, у Партијалник. Ако воде Дневник без благајнице, тада просто препишују Ручну књигу начисто и воде је уредно т. ј. онако, како закон наређује.

У ручној књизи могу бити и разни рукописи и са разним мастилом писани, јер се она на брзу руку води и не удешава се да је лепо написана и уредно вођена.

Ручна се књига не сабира, јер се све монете бележе у једну бразду, а како се води, види се из наведеног примера на претходној страни.

О ТОКУ КЊИЖЕЊА

(По простом књиговодству)

Ток књижења по простом књиговодству довољно је објашњен на страни 27. тиме, што је изложено да треба начинити попис, а затим сваку, па и најмању промену, која се у радњи деси, забележити, и то стварне промене у шконтрокњиге, а лично-рачунске кроз Првобележницу у Дневник, а из овог у Партијалник, на партију дотичног лица.

Уобичајено је по досадашњој пракци, да се ток књижења подели на два главна дела, према томе како су послови обављени, и то на:

1. **Књижење послова обављених за готово** (кроз Благајницу) и

2. **Књижење привремених послова — на почек** (кроз Првобележницу).

Ова подела није оправдана*) по систему простог књиговодства, и има смисла само код двогубог књиговодства. Код простог књиговодства води Благајница (шконтро готовине) бригу само о стању готовине. У њу се бележе само улази и излази готовог новца у узакоњеној монети. Оваква подела свакако долази отуда, што је и Дневник у главном подељен на два дела: на Благајницу и на Првобележницу; али има и послова који се дотичу готовине, личних неких рачунских односа и још неких стварних промена; на пр.

Узмимо да Јов. Поповић пазари у једној радњи робе у износу од 3000 Дин. и плати $\frac{1}{3}$ (тј. 1000 Дин.) у готову, за $\frac{1}{3}$ даде меницу на 3 месеца, а $\frac{1}{3}$ остане, по престанку продавца, дужан, по отвор. рачуну. Колико и каквих промена има у овом случају и где ће се бележити, пошто свака, па и најмања, промена мора да се забележи (све што се деси у радњи)?

У овом случају имамо 4 промене и то:

1-ва је **Излаз робе** из рад. у вред, дин. 3000 (по цен. прод.)

2-га је **Улаз готов.** у рад. у износу од дин. 1000

3-ћа је **Улаз мен.** у рад. у износу од дин. 1000

4-та је у томе што **радња добива једног дужника** по отвореном рачуну са 1000 дин.

*) Као и она којом се деле књиге по књиговодству на главне и на споредне, пре но што се зна циљ њихов. Доцније се види по себи које су главне, а које споредне. Сам закон говори о глав. књигама.

Да ли се ово може спровести кроз Благајницу и кроз Првобележницу? Не може, пошто **сваку** промену треба забележити, те тако ћемо у горњем случају **прву** забележити у **шконтро робе**: Излаз дотичног артикла; **другу** у шконтро готовине (Благајне.): Улаз готовине; **трећу** у шконтро меница (књига мен.): Улаз домаћих меница, и **четврту** у **Првобележницу** из овога у **Дневник**, па затим у **Партијалник**, на партију Јована Поповића, да он дугује.

Ово последње тако звано „**задуживање**“, лица треба по правилу за горњи пример радити тако, да се лице са целом сумом (износом рачуна), прво задужи; а напротив да му се **одобри** (да потражује) што је дао на име отплате (аконто), тј.; као што је наведено, 1000 дин. у меници*) са својим потписом (као прималац. акцептант).

Тако се исто ради кад радња купује — пазари — и т. д. Она ће одобрити износ целе фактуре фирми од које је пазарила, а задужиће ту фирму са датим јој отплатама, било у готову, било да јој изда меницу (свој акцепт, пријем).

Ко дугује по меници извесну суму, тај не може за ту исту суму, за тај исти дуг — дуговати и по отвореном рачуну, већ или по једном или по другом.

Речено је већ да се у нас не ради по овом правилу, јер поред наведеног разлога долази још и тај, што наш трговац хоће на партији дужника да има све прегледно, и дуг по отвореном рачуну и дуг по меницама. (Кад има меница, тада се при задужењу наведе: има мен. Дин. . . .)

Пример за практичан рад обухватиће:

Оснивање радње (претходне припреме и основни трошкови);
Оснивање књига (попис и развођење пописа у дотичне књиге);
Куповина и продаја робе за готово, на отвор. рачун, на меницу, и мешовито (Експедиција, цена коштања и т. д.);
Исплата и наплата фактура у готову, менич. пријемом, упутницом, чеком, налогом;
зни случајеви.

*) Истина. у нас се не ради баш по овом правилу, а то стога што наше муштерије потписују меницу и дају потпис више тек као неку гаранцију, а о року менице слабо се води баш толико рачуна; шаљу се делимичне отплате, које се иначе морају одобравати у личном рачуну, те с тога и меницу при пријему многи и не одобравају.

О исправкама

Исправке се, према својој природи, чине на два начина и то:

1. Ако је грешка учињена у самом писању цифара или при преносу збира на идућу страну на нов рачун итд. тј. ако су цифре погрешно написане, на пр. у место 8533 да је погрешно написано 5833, онда није допуштено погрешно написану цифру гребсти (радирати ножем) или је превући (замрљати), тако да се првобитна сума никако не види, него се погрешна цифра превуче танким цртама тако, да се види шта је пређе било написано, а више ње, (или ниже) напише се цифра која је требала да дође*).

2. Ако је грешка учињена при књижењу самих рачунских односа у (Партијалнику) или шконтро-књигама, тј. ако је књижено погрешно на противној страни — у место да дугује, да је стављено у „потражује“ или у улаз на место у „излаз“ — онда се такве грешке исправљају помоћу сторнирања (Storno).

Сторнирати се према томе може само у књигама које се воде по **Фолији**, а свако сторно лич. рачуна спроводи се и кроз Дневник тј. не исправља се директно у Партијалнику.

Сторнирати значи исправити учињену грешку тиме што се оно што је погрешно укњижено пренесе на противну страну фолије; тиме се изравна (поништи), као да није ништа ни књижено, па затим се књижи онако како је требало правилно да се укњижи. Види нижи пример о сторнирању у лич. рачуну.

Ако је грешка учињена у Пописнику, тада се она исправља при самом билансирању, тј. додаје се изостављена, или се одузима више урачуната вредност Активи или Пасиви.

Напротив, ако је учињена грешка опажена тек пошто је и биланс већ довршен и потписан, тада се накнадно на првој празној линији стави: „Исправка“, и наведе се да ли је услед те грешке већа Актива или Пасива, и према томе се и добит сведе на праву вредност, и шеф потписује ову исправку својеручно већа Актива, већи капитал и већа добит.

Из овог се примера види, да је 9. маја погрешно задужен **Рашић** са Дин. 285.30, а треба да му је толико одобрено, пошто је он послао готовину на отплату рачуна. Ово исправ-

*) Разуме се да цифре долазе на своје место, да би се могле са осталима сабирати, тј. јединица под јединицу и т. д.

љамо сторнирањем 9. маја, а затим књижице (одобравамо) Рашићу послату готовину. Како је требало.

Салдо је, као што се види, непромењено, и остаје 500 динара.

44 Дугује		РАШИЋ и СИН — НЕГОТИН		Пошражује 44	
1904	јан.	дин.	1914	дин.	
	5	785 30	маја	285 30	
	9	285 30	"	285 30	
	5 за робу по рач. бр. 10		јуна	500 —	
	9 за послату готовину аконто рачуна		30		
		1070 60		1070 60	
		500 —			
јула	1	Салдо 30/6			

Осим наведених грешака дешава се, да се нешто (нека пошта — случај) са свим изостави, предвиди, или се погрешном цифром обележи, па се не спази одмах него доцније,

при закључку књига, да се уопште књиге или Биланси не слажу. У таквим се случајевима могу погрешке наћи и случајно или трагањем, али је боље да се књиге упореде једна с другом, и овако упоређивање зове се у књиговодству **колационирање** (сравнити књигу са књигом).

При колационирању се ставља код сваке суме, која је већ упоређена, тачка или цртица, да се не би иста сума поново узимала у обзир при упоређењу.

Грешке учињене у Благајници налазе се најлакше при шконтрирању Шконтра готовине, пошто је већ познато правило, да благајник треба чешће да шконтрира касу (па и дневно при већем послу).

У случају да се нађе вишка или мањка у готовини, одмах се тражи грешка, па ако се пронађе грешка, тада се при вишку унесе вишак као депозит, док се не извиди ствар, а ако је мањак у каси, онда рачунопологач допуњује својом кауцијом, или се задужује његов рачун, или рачун онога који је учинио дефицит.

Најзад ако је потреба да се цео рад прегледа, да ли је правилно рађено т, ј. ако се сумња да има проневере и т. д. тада се колиционирају копије Рачуна (фактуре) са књигом експедиције, са књигом поруџбине, књигом дневних пазара са Благајницом, да се види да ли је све уведено. Пошто је учињен попис меница које се налазе у портфељу, то се сравни тај попис са књигом меница, јер треба да се слаже стање стварно са „отвореним меницама“ по књизи.

Нарочито се препоручује да се сравне књижења по партијама у партијалнику са књижењем личних рачунских односа у Дневнику; пошто се врло често догађало, да неко лице, не надлежно прими готовину упућену од неке фирме (аконто рачуна) и злонамерно узме новац, утаји — проневери, али на партију дотичне фирме одобри смотану суму, пошто би рекламовао. Ово сам имао у својој дугогодишњој пракси често да расправљам код Трговачког Суда као заклетих вештак и увек је нађена тачна сума која је на тај начин проневерена. Обично се каже да се од кућевног лопова (домаћег) не може сачувати; али трговац може на наведени начин бар да пронађе колико је проневерено и ако чешће чини покушајне пробе (штих пробе) то ће бар у неколико спречити покушаје нечесних својих намештеника.

ПРАКТИЧАН РАД

1. Оснивање радње

При оснивању радње треба трговац пре свега да има ово на уму: да ли је у опште вешт и способан да може водити радњу: да ли располаже потребним капиталом и кредитом; да ли има познанства; да ли зна рачунати и водити своје трговачке књиге; да ли се уопште нада да може постојати, ако буде вредан чуваран и умешан. Ако трговац свима овим погодбама располаже и нада се да ће их испунити, тада тек може помишљати на оснивање (отварање) радње и треба одмах да се побрине за локал (дућан), на ком ће месту радњу водити, даље, за добре, вредне и поштене помоћнике и т. д.

Оснивање књига

При оснивању радње има трговац доста разних трошкова који се чине пре но што је отпочео да ради, као: капарисање стана за радњу, капара помоћницима и т. д., што ћемо ниже све изложити. Сви ови трошкови зову се трошкови оснивања радње или основни трошкови, и могу код неких радња бити врло велики, тако да се за читав низ година од добити отписују*), пошто добитци прве године не би достигли, а није ни право, да једна година сноси све трошкове, а остале године ништа. Трговац бележи све ове издатке за оснивање радње у свој бележник, а чим набави књиге и отпочне да ради, он их разведе по књигама, као што ће се показати нижим примером.

Да бисмо могли све пропратити о једној радњи: њено оснивање, рад (као куповину, продају и т. д.); закључак књига и Биланс, ми ћемо, ради вежбања, замислити себи да отварамо овде у Београду 1-ог септ. 1920. године једну дрварску радњу, коју ћемо водити под својом протоколисаном фирмом

*) Као наша Народна Банка.

Н. Н.:, пошто смо испунили услове наведене под „1. осни-
вање радње.“

Све ове примере треба развести по спремљеним књигама
(књижити) онако, како смо у теорији учили.

Примери за вежбање

Ради вежбања уземамо да је овд. Радоје Благојевић отворио
1. Септембра ове год. дрварску радњу; начинио је попис из којег
се види да је уложио :

у готову сребра	Дин.	140.000.—
„ непокретном имању	„	40.450.—
„ покретности разној	„	1.348.80
Свега	Дин.	181.798.80

Напротив дугује при оснивању:

Добри Благојевићу овд.	Дин.	100.000.—
Лазару Бранковићу	„	33.000.—
Управи Фондова остатак	„	20.625.75
Свега дугује	Дин.	153.625.75
Чиста својина капитала*)	Дин.	28.173.05

* * *

Из овог пописа развео је стања у књиге, које су раније
набављене и потврђене, и то: Стање готовине у „улаз“ благајнице
у самом Дневнику у којем је Благајница и Првобележница спо-
јена, даље непокретност у шконтро непокретности у „улаз“
вредности и најзад: покретност у шконтру покретности такође
у „улаз“. Даље у Партијалнику или књизи за личне (отворене)
рачуне отворио је на првој фолији (страни) партију Благоје-
вићу и завео је да он потражује (одобрио му је); то исто
учинио је на другој фолији Бранковићу и најзад на трећој фол.
одобрио је Уп. Фондова, дакле свима је одобрио раније њи-
хово потраживање по попису (види партијалник) и тиме је
основао књиге своје радње по простом књиговодству.

Случајеви у месецу септем. ове год.

Све што се у радњи десило, а односи се на посао радње,
бележила је ова дрварска радња у своју „ручну књигу“, а из
ове је пренела у Дневник (са благајницом).

*) Начини овај попис и то по пагини и по фолији, ради вежбања.

Напред је већ речено да „Дневник“ без благајнице није ништа друго, већ просто Ручна Књига преписана на чисто, вођена уредно, чисто, без греботина и т. д. стога случајеве нећемо ређати засебно, већ ћемо их увести прво у Дневнику без Благајн. затим даље случајеве о уортачењу и т. д. у Дневнику са Благајницом као што следује:

Из тога Дневника види се да је дрварска радња продата: даље: да је купљена мешовита радња; шта је рађено и најзад да су се другари разортачили.

При оснивању књига по простом књиговодству ваља овде још напоменути да се стања из пописа преносе непосредно у дотичне књиге као: све ствари непосредно у шконтра; сва дуговања и потраживања непосредно на дотичне партије у партијалнику, и **једино готовину треба унети у Дневник** с Благајницом, јер за готовину није потребна засебна благајница.

Многи из неразумевања тврде, да се све мора завести у Дневник, па и само оснивање књига јер „то закон наређује“! Ово у ствари не постоји а за доказ да наведемо ово: Закон наређује да се дан по дан уноси сва куповина, сва продаја итд. а то значи све што се десило у радњи *после* оснивања! Други навод може још више да потврди, да је непотребно попис развести још и у Дневник, а тај је: кад се из потврђеног пописа преводи не мора се у *још једну* потврђену књигу преносити

Ово треба нарочито имати на уму, а наставници треба при предавању да скрену нарочиту пажњу на ово: да се из пописа само готовина преноси у Благајницу а остало непосредно у остале књиге (Партиј. и шконтра).

Дневник дрварске радње
РАДОЈА БЛАГОЈЕВИЋА у Београду

1

1920		Дин.	п.	Дин.	п.
Септ.	5	Трошак оснивања, путни и остало		1977	75
	6	Манастирска Управа, Беочин, потражује			
		по фактури од 20. авг.			
		103200	—	178200	—
		75000	—		
	15	Плаћен подвоз и трошарина		28321	10
		За слагање фатачима		896	—
		„ обезбеђење Београд. Задрузи		333	30
		Властелинство Моровић, потражује			
		За 3500m ³ мешов. облица à 32.		112000	—
		Плаћено за пренос и слагање		1315	—
	21	Манаст. Управа, Беочин, дугује			
		За послатих аконто 30.000.— и		30000	—
		„ 3% касашконта 900.—		900	—
		Властел. Моровић, дугује			
		За исплаћену упутницу по наредби Подун. Акц. Друш. Београд		38250	—
		Исплаћено за инсталацију електрике		267	50
	24	Општ. Управа, Београд, дугује			
		78000	—		
		41500	—		
		44200	—	163700	—
		Општ. Управа, Београд, Потражује			
	28	За полож. аконто		2500	—
		Пренос		?	

Горњи Дневник може (али не мора) да се збира, а збир би показивао обрт. Дрварска радња водила је засебну Благајницу, коју ради вежбања треба изградити.

2

1920			<u>Пренос</u>		
Септ.	28	Дат поклон сиротињи у готову			25 —
	30	издата награда слагачима			432 —
		продато у детаљу по ручној књизи пазара			
		175m ³ букових дрва à 90.—	15750 —		
		86 „ грабових „ „ 95.—	8170 —		
		1309 „ меш. облица „ „ 53.—	69377 —	93297 —	
Управа Фондова, Дугује					
		за положену готовину ануитет			1405 50
Лазар Бранковић, Дугује					
		за датих аконто			3000 —
Манастир. Управа, Беочин, Дугује					
		за полож. по налогу Мин. Просвете			50000 —
Општ. Управа, Београд, Потражује					
		за примљ. аконто			45000 —
Манастир. Управа, Беочин, Потражује					
		за извршену исплату Властелинству, Моровић по писму 25/9			10000 —
Властел. Моровић, Дугује					
		за примљ. од Манаст. Упр. Беочин исплаћена повука за 437m ³ грабових дрва à 41.—			10000 — 17917 —
Шумска Управа, Београд, Потражује					
		за примљ. 3500m ³ мешов. облица. à 47.— плаћено за пренос и смештање дрва			164500 — 1627 —
			<u>Пренос</u>		?

1920 .		<u>Пренос</u>		
Септ.	30	Шумска Управа, Београд, Дугује		?
		за положених аконто	18500	—
		дато Општини као поклон сиротињи		
		20m ³ облица по, цени коштања (47)	940	—
		за личну употребу у готову	700	—
		” ” ” 20m ³ букова дрва à 43	860	—
		полож. Пореском Одел. аконто пореза	400	—
		исплаћено хонорарном књиговођи	400	—
		исплаћено чуварима (ноћним)	1200	—
		за огрев канцеларије 1m ³ пањева граб.	24	—
		издато на милостиње у току месеца	14	80
		поштарина, депеше, таксе и марке	25	75
		МЕСЕЦ ОКТОБАР 1920		?
		Уортачење		
Окт.	1	Улог другара (ортака) у готову		
		и т. д. види продужење у Дневнику са благајницом		

Из Дневника који следује види се да су другари распро- дали дрварску радњу; да су купили мешовиту радњу од овд. Браће Миливојевић; да су радили од 1. новембра и да су се разишли тј. разортачили пошто су своје другарске књиге закључили, и извршили попис своје мешовите радње. Добит су поделили по уговору и извршили су разортачење, што се из Дневника види у ставу, којим је бившем другару Лукићу одобрен износ као повериоцу радње за капитал који њему припада.

Најзад види се у Дневнику на који је начин изравнат бивши другар и задужен је износом који је примио.

(ПАРТИЈАЛНИК)

ДУГУЈЕ

Добривоје Благојевић, Београд

1 ПОТРАЖУЈЕ

Датум	Днев. Свр.	динара	п. динара	п.	Датум	Днев. Свр.	динара	п. динара	п.
1920					1920				
септ. 30		Салдо за изравнање	100.000	—	септ. 5		по попису из раније	100.000	—
		—			окт. 1		Салдо на нов рач.	100.000	—

2 ДУГУЈЕ

Лазар Бранковић, Београд

2 ПОТРАЖУЈЕ

Датум	Днев. Свр.	динара	п. динара	п.	Датум	Днев. Свр.	динара	п. динара	п.
1920					1920				
септ. 30		за исплаћених аконто	3.000	—	септ. 5		по попису из раније	33.000	—
		Салдо за изравнање	30.000	—				33.000	—
		—			окт. 1		Салдо на нов рачун	30.000	—

5

ДУГУЈЕ

Властелинство

Датум	Стр. Дневн.		динара	п.	динара	п.
1920						
септ. 21	1	за испл. упутницу по наредби Подунав. Трг. А. Д. Београд .			38.250	—
30	3	за испл. упутн. Ман. Упр. Беоц. Салдо за изравнање			10.000	—
					63.750	—
					112.000	—

6

ДУГУЈЕ

Општинска

Датум	Стр. Дневн.		динара	п.	динара	п.
1920						
септ. 24	1	за 1000m ³ буков. дрва à 78.— .	78.000			
		„ 500 „ граб. „ „ 83.— .	41.500	—		
		„ 650 „ меш. обл. „ 68.— .	44.200	—	163.700	—
					163.700	—
окт. 1		Салдо на нов. рачун			93.700	—

7

ДУГУЈЕ

Шумска Упра

Датум	Стр. Дневн.		динара	п.	динара	п.
1920						
септ. 30	3	за исплаћених аконто			18.500	—
		Салдо за изравнање			146.000	—
					164.500	—

Моровић

ПОТРАЖУЈЕ 5

Датум	Стр. Дневн.		динара	п.	динара	п.
1920						
септ. 15	1	за 3500m³ меш. облица à 32.—			112.000	—
					112.000	—
окт. 1		Салдо на нов рачун			63.750	—

Управа, Београд

ПОТРАЖУЈЕ 6

Датум	Стр. Дневн.		динара	п.	динара	п.
1920						
септ. 28	2	за положених аконто			25.000	—
30	2	" " " "			45.000	—
		Салдо за изравнање			93.700	—
					163.700	—

ва, Београд

ПОТРАЖУЈЕ 7

Датум	Стр. Дневн.		динара	п.	динара	п.
1920						
септ. 30	3	за 3500m³ меш. облица à 47.—			164.500	—
					164.500	—
окт. 1		Салдо на нов рачун			146.000	—

1 (ШКОНТРО)
УЛАЗ

БУКОВИХ

Датум	О П И С	количина нето м ³	Цена	Динара
1920				
септ. 10	Од Ман. Управе, Беочин . . .	2.400 —	43 —	103.000 —
15	трошкови по м ³ дин. 3.98 . . .			9.552 —
	вишак при слагању	90 —	46 98	4.228 20
	добит за изравнање			37.608 90
		<u>2.490 —</u>		<u>154.589 10</u>
	Салдо на нов рачун	1.295 —	46 98	60.839 10

2 УЛАЗ

ГРАБОВИХ

Датум	О П И С	количина нето м ³	Цена	динара
1920				
септ. 10	Од Ман. Управе Беочин . . .	1.500 —	50 —	75.000 —
30	из Бос. Брода у шлепу бр. 172	437 —	41 —	17.917 —
	трошак по м ³ дин. 3.98 . . .			7.709 26
	вишак при слагању	30 —	52 —	1.560 —
	добит за изравнање			19.243 74
		<u>1.967 —</u>		<u>121.430 —</u>
	Салдо на нов рачун	1 380 —	52	71.760 —

УЛАЗ

МЕШОВИТИХ

Датум	О П И С	количина нето м ³	Цена	динара
1920				
септ. 15	Од властелинства, Моровић . .	3.500 —	32 —	112.000 —
	„ Шумске Управе, Београд	3.500 —	47 —	164.500 —
	трошак по м ³ дин. 3.98 . . .			27.860 —
	добит за изравнање			30.141 —
		<u>7.000 —</u>		<u>334.501 —</u>
	Салдо на нов рачун	4.900 —	44 —	215.600 —

ДРВА

ИЗЛАЗ

Датум	О П И С	количина нето м ³	Цена	Динара
1920				
септ. 24	Општинској Управи, Београд	1.000 —	78 —	78.000 —
	продато у детаљу	175 —	90 —	15.750 —
	за личну употребу	20 —	— —	—
	Салдо за изравнање	1.295 —	46 98	60.839 10
		<u>2.490 —</u>		<u>154589 10</u>

ДРВА

ИЗЛАЗ

Датум	О П И С	количина	Цена	Динара
1920				
септ. 24	Општинској Управи, Београд	500 —	83 —	4.150 —
30	продато у детаљу	86 —	95 —	8.170 —
	за канцеларију	1 —	— —	—
	Салдо за изравнање	1.380 —	52 —	71.760 —
		<u>1.967 —</u>		<u>121430 —</u>

ОБЛИЦА

ИЗЛАЗ

Датум	О П И С	количина	Цена	Динара
1920				
септ. 24	Општинској Управи, Београд	650 —	98 —	44.200 —
30	дато општ. за покл. сиротињи	20 —	— —	—
	продато у детаљу	1.309 —	53 —	69.377 —
	мањак или проневера	121 —	44 —	5.324 —
	Салдо за изравнање	4.900 —	44 —	215600 —
		<u>7.000 —</u>		<u>334501 —</u>

ПОПИС ДРВАРСКЕ РАДЊЕ
Радоја Благојевић, Београд

учињене при уортачењу 30. септембра 1920

2

<u>І. АКТИВА</u>			
1	<u>Готовина</u>		
	у сребрним новчаницама	106.280 —	
	„ ситном новцу	9 30	106.289 30
2	<u>Роба (по премеравању)</u>		
	1295 m ³ букових дрва à 46·98	60.839 10	
	1380 „ грабових „ „ 52—	71.760 —	
	4900 „ меш. облица „ 44—	215.600 —	348.199 10
3	<u>Непокретност</u>		
	плац за дрва, вредн. по споразуму са ортаком	40.800 —	
	зграда за канцеларију	9.650 —	50.450 —
4	<u>Покретност</u>		
	разан намештај вредност 2.348·80 по одб. 10 ⁰ / ₀ за употребу дин. 234.80		2.144
5	<u>Потраживања (по отв. р-ну)</u>		
	Фол. 7. Општинска Управа, Београд .		93.700 — 600.752 40
	Укупна актива . динара		600.752 40
<u>ІІ. ПАСИВА</u>			
1	<u>Дуг по отв. р-ну</u>		
	фол 1 Добрив. Благојевићу	100.000	
	Пренос .	100.000	600.752 40

	Пренос Активе .				600.752 40
	Пренос Пасиве .	100.000 —			
фол. 2.	Лазару Бранковићу, Београд	30.000 —			
„ 3.	Управи Фондова, Београд . .	19.219 50			
„ 4.	Манастирској Управи, Беочин	107.300 —			
„ 5.	Властелинству, Моровић . . .	63.750 —			
„ 6.	Шумској Управи, Београд . .	146.000 —	466.269 50		
	<u>Укупна пасива . .</u>	динара	466.269 50	466.269 50	
	Капитал радње . .	динара			134.482 90

Словом: Сто шридесет чешири хиљаде чешири стошине осамдесет два и 90/100 динара

Радоје Благојевић.

БИЛАНС ДРВАРСКЕ РАДЊЕ Радоја Благојевића, Београд

30. септембра 1920. год.

Капитал по попису од 30/X 1920 .				134.482 90
*) Капитал при оснивању 5/IX 1920 !				29.173 05
<u>чиста Нето зарада .</u>	динара			105.309 95
Трошкови:				
Разни и порез		39.074 80		
Лични трошак		700 —	39.774 80	
<u>укупна Бруто зарада . .</u>	динара			145.084 65

Радоје Благојевић.

*) Види стр. 81.

Дневник другарске радње ЛУКИЋ и ДРУГ

1

ДАН	МЕСЕЦ ОКТОБАР 1920.	ДНЕВНИК		
		Прибел. за Партијал.	БЛАГАЈНИЦЕ	
			улаз	излаз
1	Салдо дрварске радње		106129 30	
	Улог другара Лукића		250000 —	
10	Примљено од продатог стовар. дрва и то за сва букова дрва добивено		55000 —	
	„ „ грабова „ „		58000 —	
	„ „ мешов. облице „		205600 —	
12	Купљена мешовита радња од овд. Браће Милојевић и то сву робу на стоваришту 244000.—			249255 —
	Тезге, рафови и намештај 5255.—			
	<u>СЛЕДЕЋИ ДУГУЈУ:</u>			
	За исплату њихов. потраж. и то: Манастирска Управа, Беочин			
	За готовину	104081 —		104081 —
	„ 3% каса шконта	3219 —		
	Властелинство, Моровић			
	За готовину 63779.—			63779 —
	3% каса шконто 1971.—	65750 —		
	Шумска Управа, Министарства			
	За исплату рачуна нето			146500 —
15	Општинска Управа, Беогр. Потр.			
	За наплаћен остатак	93700 —	93700 —	
	Лазар Бранковић, дугује			
	датих му аконто	2000 —		2000 —
	Днев. пазар по ручн. књизи пазара		1335 —	
	<u>Пренос</u>		766746 30	565615 —
	НЗ. Начини Дневник за ове случајеве али без благајнице.			

2

ДАН	МЕСЕЦ ОКТОБАР 1920	ДНЕВНИК			
		Прибел. за Пагријал.	БЛАГАЈНИЦЕ		
			улаз	излаз	
	Пренос	—	769744 30	565616 —	
18	Другар (ортак) Благоје, Дугује				
	За личну употребу у готову Дин.	500 —		500 —	
19	Другар Лукић, Дугује				
	За личну употребу у готову Дин.	400 —		400 —	
	„ „ потребу у роби „	300 —			
	Дневни пазари по књизи пазара		1432 80		
20	Ситни трошкови по књизи трошкова			73 40	
	Купљено разне робе на царинар.			2766 10	
	Пренос ове робе до радње			147	
	Извозно друштво, Марсељ Потр.				
	По фактури од 1/IV о. г. отв. рач. fr.	26930 —			
	за цар., подв. пренос и ост. трошк.			3219 60	
23	Спиро Бошковић, Дубровник Потр.				
	По фактури од 15. о. м.	4780 —			
	Продато по Рач. број 1 за готово		4850 —		
	Враћено купцу 0/0 каса шконта . .			95 60	
24	Спиро Бошковић, Дугује				
	За готов. аконто	1744 40		1744 40	
	„ 0/0 каса шконто	35 60			
	„ акцепт послат за 15/I 1920. . .	3000 —			
28	По Рач. број 2 на мен. број 1. Л. Марићу*)	19355 —			
	Богдан Златић, Ниш, Дугује				
	По рачуну бр. 3 на отв. рачун	1315 —			
	<u>Пренос</u>		776627 10	57456 10	

*) Марић дугује по мен. и по правилу не треба отворити партију, али се ипак чини, као што је раније наведено а код нас уобичајено.

ДАН	МЕСЕЦ ОКТОБАР 1920	ДНЕВНИК			
		Прибел. за Патријал.	БЛАГАЈНИЦЕ		
			улаз	излаз	
	<u>Пренос</u>		776027 10	54456 10	
27	<u>ОВИ (СЛЕДЕЋИ) ДУГУЈУ :</u>				
	За дату им робу на отв. рачун . . .				
	<u>Обрен Соколовић, Чачак Рач. бр. 4.</u>	7200 —			
28	<u>Ђорђе Маринковић, Круш. бр. 5.</u>	4960 —			
	<u>Ђорђе Маринковић, Потражује</u>				
	За готов. аконто	1960 —	1960 —		
31	„ 2 ⁰ / ₀ каса шконт на ово	39 20			
	Дневни пазари по књизи пазара		18719 50		
	<u>ОРТАЦИ ДУГУЈУ</u>				
	<u>Р. Благојевић, за готовину изузету</u>	560 —		560 —	
	<u>Лукић, за готовину изузету</u>	700 —		700 —	
	<u>Лукић, у разној роби за кућу</u>	320 —			
	Станарина плаћена за октобар			1350 —	
	Ситни трошкови рад. за октобар			276 10	
	Плата издата особљу за октобар			2740 —	
	Хонорар књиговођи			500 —	
	<u>Извозно Друштво Марсељ, Дугује</u>				
	За купљен и послат чек за Сred. Lyон fr.	3000 —		3750 —	
	За 2 ⁰ / ₀ каса шконт	60 —			
	Салдо гот. за 1. нов. за изравнање			212269 40	
			796706 60	796706 60	
	<u>МЕСЕЦ НОВЕМБАР 1920.</u>				
	Салдо, остатак готовине од 31/10		212269 40		
	<u>Пренос</u>		212269 40		

4

ДАН	МЕСЕЦ ОКТОБАР 1920	ДНЕВНИК			
		Прибел. за Партијал.	БЛАГАЈНИЦЕ		
			у л а з	и з л а з	
	Пренос		212269	40	
	<u>РАЗОРТАЧЕЊЕ:</u>				
	Бивши другар Лукић, Потражује				
	за износ његова капитала по попису	?			
	Бивши другар Лукић, Дугује				
	за издате му вредности како је уговорено и то:				
	нпр. у готову	?	?		?
	у акцепту	?			
	(а остатак по отвореном рачуну)				

Сва ова књижења у другарском Дневнику треба ради вежбања развести у партијалнику; даље продају дрва у излазу шконтра дрва; а за нове случајеве у новембру треба отворити нове фолије у Партијалнику и једну фолију у шконтру за сву робу „разне робе“ по примеру на страни 50-51 изложеном. Због уштеде у простору овај рад није изложен, као и попис другарске радње при уортачењу 1. новембра (види страну 19) и најзад попис 20. новембра и подела добити такође је изостављен (види страну 20), али сваки може према ранијем објашњењу и обрасцима да начини све ово што је уједно и врло корисно због вежбања. Само разумевање књиговодства не чини тешкоће али, знати одмах све брзо и тачно укњижити треба вештине, а та се добива вежбањем.

II. Д Е О

ДВОГУБО (ДВОЈНО) КЊИГОВОДСТВО

Речено је већ у I делу ове књиге (стр. 11), да је просто књиговодство употребљавано још у средњем веку, и то прво у Млецима, и да је оно служило као основа и двогубом књиговодству.

Када се и где почело двогубим књиговодством прво служити овако какво га ми данас имамо — не може се тачно одредити*); али, по природи и циљу самог двогубог књиговодства, свакако се оно најпре почело употребљавати код ортачких радња. Нарочито тада када се почеше груписати мањи капитали у намери да створе већи капитал за неки посао, када се дакле почеше оснивати удружења или удеоничка друштва — тада се, велимо, најпре могла указати потреба двогубог књиговодства.

Удеоничка друштва имају велики број чланова — удеоничара, те није могућно да сви рукују имањем и пословима друштвеним; стога они на своме збору бирају из своје средине један одбор од више чланова и повере му руковање друштвеним имањем. Тај се одбор зове **Управни Одбор**. По истеку неког периода, обично једне године, сазива се редовни годишњи збор удеоничара, на коме управни одбор полаже рачуна о своме раду и подноси годишње рачуне својим удеоничарима на преглед и одобрење биланса. Ове рачуне пре-

*) У свесци „Звезде“ за јуни 1900 г. изишла је једна белешка о Бенку Котрулићу, Србину Дубровчанину, да је он први написао „дупло књиговодство“, које је било исписано још год. 1457. (дакле пре Луке Пачиола). Доцније је ово дело штампано у два издања. Првог издања нема више, али од другог издања има један примерак у Париској Библиотеци, о чем је поч. г. д-р Мих. В. Вујић у својој расправи изнео, и што је у изводу било изложено у ранијем издању ове књиге. (Изнео сам и у Трг. Гласнику.)

гледа **Надзорни Одбор** пре но што се поднесу збору, о чем је опширно изложено у III делу, где је реч о удеоничким друштвима, њиховој организацији и т. д.

Рецимо да је неко такво удружење водило своје књиге по начину простог књиговодства. Какав би извештај Управни Одбор могао поднети збору? — Врло прост, т. ј. могао би поднети попис имања, упоређење имовног стања по последњем закључку књига са стањем претходним (Биланс), и могао би поднети трошкове, те би се према томе видело, колико је то удружење укупно свој капитал унапредило, колика је укупна и чиста добит или зарада друштвена. Оваквим извештајем тешко да би се данас задовољили удеоничари, па ма како савесна била управа која га подноси. Сваки би желео да зна на чему је највише зарађено, који су послови били успешни а који не, колики су и на шта су чињени трошкови — уопште сваки поједини би желео да сазна све потанко, опширно изложено. Ову жељу просто књиговодство није у стању одмах да испуни, стога се тражило начина да се та потреба задовољи и нађен је потпунце у систему двојног књиговодства.

Циљ је дакле двојног књиговодства, да једној радњи у што краћем времену на лак начин покаже стање, као и приходе и расходе по свима гранама рада. Упоређењем укупних прихода и расхода се добива и чиста добит или штета.

Како се постизава овај циљ?

Овај се циљ постизава помоћу тако званих Рачуна или Конта (Conti).

О Рачунима

Рачуни се у двогубом књиговодству сматрају као нека лица — неки помоћници у радњи, који се искључиво старају само о оном што им се повери, али тако, да се ни један од њих не сме мешати у послове другог, али да могу имати међусобних рачунских одношаја.

Ови Рачуни не само да се сматрају као лица, него се и воде као лични рачуни по простом књиговодству, стога се и пишу са велико „Р“. Они дакле могу да „дугују“ и да „потражују“ и изложени су сви у једној књизи, у којој се за свако тако замишљено лице отвара засебна партија (фолија), као и у Партијалнику по простом књиговодству.

По двогубом књиговодству једино се ти Рачуни, ти замишљени помоћници старају о свему што се једне радње тиче. Они ће се дакле старати о стварима које се налазе у радњи и представљају неку вредност; о рачунским односима и о приходима и расходима, па чак и о самом капиталу или главници. Ови су Рачуни изложени сви у једној књизи, из које се може видети све што је потребно, а то је и **главно**; стога се та књига и зове „**Главна књига**“, а не Партијалник, као по простом књиговодству. Партијалник није Главна књига, као што га многи погрешно називају. Без њега се може и бити, ако на пр. радња нити узима од кога, нити даје коме на веру или кредит.

Главна књига одговара свом називу „**главна**“, а удешена је и води се као Партијалник, дакле по фолији. Лева је страна за дуговање и означена је са „**Дугује**“ десна за потраживање и означена је са „**Потражује**“. Бразде или колоне су исте као и у Партијалнику, т. ј. има бразда за датум, за опис и за вредност, како на левој, тако исто и на десној страни.

Главна књига треба да је судом потврђена, и ако се она у нашем закону не спомиње. У њој је и попис и Р-ну Израв.

Главна је књига средиште двојном књиговодству, и разуме се, да је стога треба судом потврдити. Рачуни се у Главној књизи закључују исто онако, као и лични рачуни у Партијалнику. У главној су књизи изложени сви Рачуни, све што је потребно; изложен је Рачун који показује износ и стање чисте имовине, капитала или главнице; и стога је он и најглавнији Рачун у Главној књизи и зове се **Рачун главнице**.

Рачун Главнице

Рачун Главнице се стара о чистој имовини, о чистој својини господара (шефа, газде) радње; он заступа господара и његов уложени капитал, који је поверен тим замишљеним помоћницима, тим Рачунима; с тога он **потражује износ чисте имовине** као главни поверилац, свију осталих Рачуна а Рачуни дугују Главници вредност коју су примили на руковање исто онако, као што дугују и лични рачуни по простом књиговодству за примљене вредности.

Примера ради узимамо овај случај:

Капитал — главница, једне радње износи дин. 50.000. и

то: у готову 5.000, у меницама 15.000, у разној роби 30.000 дин. свега 50.000 динара.

По досада наведеном, Рачун Главнице, као заступник господара, потражује износ чисте имовине: 50.000 дин., коју је вредност уложио — предао — у радњу; а Рачуни који су примили капитал на руковање, дуговаће сваки за оно што је примио (као неко лице) Рачуну Главнице:

Рачун о готовини (благајница) дуговаће примљених у готову	5000
Рачун о меницама (Рачун меница) дуговаће за примљене менице	15000
Рачун о роби (Рачун робе) дуговаће за примљену робу	30000

Ово би у Главној књизи, изложено по партијама (фолијама појединих Рачуна, изгледало овако:

1	Рачун Главнице	1
Дугује		Потражује
	Од Рачуна *) " " меница " " робе	5000— 15000— 30000—

2	Рачун Благајнице	2
Дугује		Потражује
**Рачуну Главнице	5000—	

3	Рачун Меница	3
Дугује		Потражује
Рачуну Главнице	15000—	

4	Рачун Робе	4
Дугује		Потражује
Рачуну Главнице	30.000—	

*) или сложено: од 3 дужника. **) или скраћено: Рна — Рну.

Рачун главнице је предао појединим Рачунима вредност на руковање, и не меша се више у њихове послове.*) Ово је оснивање књига, Рачуни се старају сваки само за своју грану рачунских односа међу собом. Ово се дешава и по простом књиговодству нпр. кад у Нишу неки наш дужник положи за наш рачун неком нашем повериоцу неку суму, то први потражује, а други дугује.

Примери за међусобни рачунски однос рачуна:

У именовану радњу (са капиталом од 50.000 дин.) дође купац и затражи робе за 100 динара. Ко може дати ову робу? — Само Рачун робе, јер он рукује, прима и издаје робу. Купац узме робу, и хоће да плати износ у готову. Може ли Рачун робе примити готовину? — Не може, и упутиће купца благајници, да тамо положи Рачуну благајнице, што он и учини.

У овом је случају издао Рачун робе робу у вредности од 100 динара, а Рачун благајнице примио је **за Рачун робе** 100 дин. у готову. Ево рачунских односа:

Рачун робе потражује од Рачуна благајнице	100 динара
„ благајнице дугује Рачуну робе	100 „

У главној књизи треба на обе партије — фолије — забележити (књижити) рачунски однос, тј. **одобрити** Рачуну робе (завести да потражује) од Рачуна благајнице, а **задужити** Рачун благајнице (завести да дугује Рачуну робе) — два пут ће се дакле завести рачунски однос, тј. дужников и повериочев, и отуда је цео овај начин (систем) добио назив **двогубо — двојно (дупло) — књиговодство.**

Купац је могао пазарити на пр. за 2000 динара робе и положити 1000 дин. у готову, а за 1000 дин. дати своју меницу (акцепт). Какви би тада били рачунски односи? Рачун робе потраживао би од два дужника свега Динара 2000. Рачун благајнице би дуговао роби 1000, и Рачун меница би дуговао роби 1000. У овом бисмо случају имали једног повериоца и два дужника, о чему ће доцније бити говора; а и у почетку овог примера види се да Рачун главнице потражује од три дужника 50.000 (од благајнице, менице и робе), а дужници да му укупно дугују 50.000 динара (сложен став).

Капитал је активан, ако је актива већа од пасиве, а пасиван је, напротив, ако је пасива већа од активе. Овај последњи случај наступа код обичних радња само ако су пре-

*) Он је поверилац радње и према томе, пасива радње.

задужене, банкротне; иначе постоји пасивни капитал (на дугу), нпр. државни дуг, дуг општине, среза и т. д. Код пасивног се капитала тежи да капитал буде што мањи, или да се сведе на нулу¹⁾; а код активног се капитала тежи да капитал буде што већи (као код обичне радње). —

Ми ћемо овде говорити само о активном капиталу, и напоменућемо само то, да код пасивних капитала Рачун главнице дугује, а код активних, као што је већ наведено, **потражује** износ чисте имовине. При билансу пасива радње.

Рачун главнице, пошто је предао чисту имовину појединим Рачунима на руковање — што нам је већ познато — не меша се више у посао, нити се спомиње преко године, већ чека резултат. На крају године, или ако се иначе укаже потреба, затражи Рачун главнице као заступник шефа радње, да му **сви** Рачуни (сваки своје) поднесу преглед и стања, т. ј. како стоји дотична грана рада, којом поједини Рачуни рукују, и да ли је што зарађено или штетовано и на чему? — Овај посао не врши Рачун главнице сам собом, већ и ту има своја два (замишљена) помоћника стручњака,²⁾ Рачуна, који по његовом налогу сваки за себе (одељено) врши тај посао. То су **Рачун изравнања** и **Рачун добити и штете**, и они врше своју дужност само при закључку књига, као што је ниже изложено

Рачун изравнања

Рачун изравнања има при закључку књига ту дужност да зађе код **свију** рачуна који показују стања, да их покупи, одреди **стварну** вредност као: стање готовине, ефеката, меница, робе, покретности, непокретности, потраживања и дуговања радње итд. — Ова покупљена или нађена стања Рачуна изравнања има да упореди по фолији (на две стране) тако, да активу стави на леву страну фолије, а пасиву на десну. Тим се упоређењем добива попис, као и по простом књиговодству по фолији вођеном.

Рачун изравнања покупи (одузме), сва стања од појединих Рачуна и тиме их изравна на дан закључка књига, а већ

¹⁾ Ово смањивање, отплата, бива амортизацијом; т. ј. у једнаким годишњим ратама (ануитет) у којима је урачунат интерес и отплата дуга за неко одређено време.

²⁾ Што је у ствари сам књиговођа, зато је добро плаћен, и купује се дакле поштење и тачност.

сутрадан враћа или предаје поново појединим Рачунима одузета стања, а понова себе изравнава, тј. он је увек изравнат, пошто враћа онолико, колико и прими. Стога што при закључку књига изравнава Рачуне који показују стања, и што је увек и сам изравнат, добио је назив **Рачун изравнања**. (Bilanz, Bilanz-Conto).

Рачун главнице, као главни поверилац радње, потражује чисту имовину и показује стање чисте имовине, и по досад реченом, узеће Рачун изравнања и ово стање чисте имовине при закључку књига у пасиву, као и остали Рачуни повериоци.

Рачун добити и штете

Рачун добити и штете врши своју дужност као и Рачун изравнања, **само** при закључку књига, т. ј. и он зађе те покупи од свију рачуна приходе (зараде) и расходе (трошкове), ако они то уопште показују; упореди их исто тако по фолији, и тиме добива резултат: или добит, или штету. Ако су већи приходи од расхода, онда ће бити добитка, а ако су напротив расходи већи од прихода, онда ће бити губитка или штете, Отуда је и добио овај Рачун назив: **Рачун добити и штете**, или боље **Рачун штете и добити**. (Резултат). (Gewinn u. Verlust).

Из Рачуна добити и штете виде се приходи и расходи **по свима гранама рада**, до најмање ситнице, као што ће се доцније видети из примера.

Оба Рачуна, тј. Рачун изравнања и Рачун добити и штете, имају само при закључку књига да врше дужност, и само се онда употребљавају.

Ако је у току године све тачно и поштено рађено; ако је све книжено тако, да је сваки рачунски однос Рачуна међу собом правилно укњижен; ако је из књиге у књигу тачно преведен и т. д., онда ће салдо ова два Рачуна бити једно исто, т. ј. Салдо у Рачуну изравнања биће равно салду у Рачуну добити и штете, или: један Рачун изравњује се са другим, један другог допуњују — закључују.

Ово је уједно и најважнија а и последња контрола књиговођи. Кад му се ова два салда слажу, онда је у опште све у реду, „слаже му се биланс“, и може приступити самоме закључку књига (о овоме доцније).

Пример:

Једна је радња имала при своме оснивању капитала (главнице) 30.000 динара. После годину дана она закључи своје књиге и нађе оваква стварна стања, упоређена у Рачуну изравнања (као попис по фолији вођен):

Дугује	Рачун Изравнања		Потражује
	А К Т И В А		П А С И В А
	дин.		дин.
	Стање Рач. благајнице . . . 2000.—		Стање главнице као
	„ „ меница . . . 8000.—		поверилац 30000.—
	„ „ ефеката . . . 1000.—		Стање личних рачуна
	„ „ робе 20000.—		њихово потраживање . . 1000.—
	„ личних рачуна		Салдо као добит 2000.—
	њихово дугов. . . 2000.—		
	33000.—		33000.—

Рачун добити и штете исте радње изгледао би овако:

Дугује	Рачун добити и штете		Потражује
	Р А С Х О Д И		П Р И Х О Д И
	дин.		дин.
	По рачуну станарине . . . 900.—		Зарада од Рач. робе . . . 7000.—
	„ „ плате 1000.—		
	„ „ разних трош-		
	кова 3100.—		
	Салдо чисте добити . . . 2000.—		
	7000.—		7000.—

Из горњег се примера види да је салдо од 2000 дин. једно исто у оба Рачуна, тј. један је Рачун изравнат другим.

Главница је, по горњем примеру, узета у Рачуну изравнања у пасиву, и то је правилно. Неки немачки писци не узимају Главницу у Пасиву и морају да праве тек преглед као и просто књиговодство; а да није тако рађено, него да је као у обичном попису поступљено, т. ј. да је у пасиву узет само дуг радње по меницама, облигацијама, признаницама и дуг појединим лицима, онда би салдо изнело не 2000 него 32000 динара. Такво би салдо показало разлику између активе и пасиве, а то је чиста имовина. Овде је у Рачуну изравнања узета и чиста имовина у пасиву, стога ово Салдо показује за колико је било више прихода него расхода. Ако је то тако и тачно рађено, онда **мора** то исто салдо бити и у Рачуну добити и штете; јер се то види за колико је било више прихода него расхода.

При практичном раду, који ће доћи доцније, објасниће се ово понова.

Ова три најглавнија Рачуна т. ј. Рачун главнице, Рачун изравнања и Рачун добити и штете, чине тако рећи центар двојнога књиговодства, они су најглавнији Рачуни, и сада ћемо прећи на остале Рачуне и поделићемо их на сродне групе.

Код свакога Рачуна у опште треба имати ово на уму:

1. О чем се стара дотични рачун?
2. Кад дугује, а кад потражује?
3. Шта показује: да ли стање, добит или штету, или обоје?

И према томе:

4. Да ли се закључује Рачуном изравнања или Рачуном добити и штете, или са оба ова Рачуна?

Сем тога код Рачуна, који се старају о стварима, треба за ове отворити и шконтра (посебице или укупно, по потреби исто као по простом књиговодству).

Подела рачуна

Осим већ наведених најглавнијих Рачуна, остали се Рачуни деле по природи својој на три главне групе: и то на:

- а. Стварне Рачуне;
- б. Личне Рачуне;
- в. Помоћне или замишљене Рачуне.

А, СТВАРНИ РАЧУНИ

Стварни Рачуни старају се о стварима од вредности које се налазе у радњи и чине саставни део њеног имања.

У стварне Рачуне спадају ови Рачуни:*)

1. Рачун благајнице (или „Благајна“).
2. „ стране монете (Валуте).
3. „ ефеката (хартије од вредности).
4. „ меница.
5. „ робе.
6. „ непокретности.
7. „ покретности.

Сви ови Рачуни могу се поделити и на огранке, на више Рачуна по потреби, као што ће се видети кад о њима буде говора (могу се разгруписати).

*) који се појављују при попису у Активи.

I. Рачун благајнице

Овај се рачун стара о готовини радње у узакоњеној монети (у нас Динар — сребро).

Дугује при улазу готовине (кад прими готовину).

Потражује при излазу готовине (кад изда готовину).

Показује стање готовине, и према томе:

Закључује се увек Рачуном изравнања (који ће одузети стања).

Шконтро се не води као шконтро улазом и излазом али се води у засебној књизи опширан Рачун благајнице, и та се Књига зове **Књига Благајнице**.

Књига Благајнице служи и за отварање Рачуна, за књижење уопште свију послова који су обављени за готово, и у њој се одређују рачунски односи појединих Рачуна, као што ће се видети кад буде реч о књигама и о току књижења по двогубом књиговодству.

Погрешке учињене у Благајници исправљају се сторнирањем; у њој није слободно грести итд., пошто треба да је чисто и уредно вођена као извор књижења.

Лица које искључиво прима и издаје новац и које води књигу Благајнице, зове се благајник, оно треба да је стручан књиговођа, пошто он првобитним књижењем у Благајници даје правац правилном књижењу, одређује рачунске односе (контра) итд. (види доцнији пример).

2. Рачун страних монета (Валута)

Сем домаће узакоњене монете свака је друга страна. У нас је узакоњен динар сребро, и по томе и златник (наполеон) важи као страна монета, тј. не води се у Благајници већ у засебном Рачуну. (Рач. Злата).

Рачун стране монете се стара о страниј монети која се налази у радњи; дугује при улазу, кад прими страну монету у радњу по цени куповној; потражује при излазу, кад изда страну монету по цени продајној; показује стање стране монете а и добит или штету (на курсу), и према томе се закључује Рачуном изравнања и Рачуном добити и штете.

Мењачке радње и оне које се, ради шпекулације, баве са страном монетом, отварају за сваку врсту монете засебан Рачун; а трговачке радње воде за сву монету један Рачун (груписан).

3. Рачун ефеката

Рачун се ефеката стара само о ефектима, који се налазе у радњи; дугује кад прими, при улазу ефеката у радњу по цени куповној; потражује кад изда, при излазу ефеката из радње по цени продајној, показује стање као и добит и штету, и према томе се закључују Рачуном изравнања и Рачуном добити и штете. О ефектима се води засебно шконтро, у коме се за сваку врсту ефеката отвара засебна фолија. Рачун ефеката може да се разгруппише по потреби на Рачуне за поједине ефекте (мењачи, Банке).

Камата (интерес) или дивиденда (део добити) исплаћује се купонима, и, ако на ефекту има оваквих купона (на талону) којима је рок за наплату прошао, онда ваља у шконтру и то забележити, „са купоном на пр. за 1. јануар 1904“. Рачун **разних купона**. Овај Рачун дугује при улазу по куповној*), а потражује при излазу по продајној цени, закључује се са Рачуном изравнања и Рачуном добити и штете.

4. Рачун меница

Стара се само за своју врсту меница: (види стр. 35. и 39.) дугује кад прими (при улазу) дотичну меницу, а потражује (при излазу) кад изда дотичну меницу. Сви показују стање дотичних меница и закључују се Рачуном изравнања.

Банкарске радње деле Рачун девиза по монети у којој су издате као Рачун девиза у францима. Рачун девиза у маркама**) итд. исто тако и Рачун наплата може да се дели на Рачун наплата у крунама, францима итд. (увек по сталном курсу). За све ове огранке важи опште правило Рачуна меница. Рачуна меница може да се подели само на две групе на „римесе“ (активне) и на „тратае“ (пасивне) али је боље поделити их као што је наведено раније у четири групе.

Сем наведених Рачуна меница, воде се још и Рачун меница на протесту (у Суду); Рачун протестованих меница код адвоката, за наплату, у депо-у. Ови Рачуни задужују се

*) Купони, истина гласе увек на једну исту суму за интерес, а на разне суме за дивиденду, за један исти ефекат. Ако се при куповини плаћају у сребру, а наплаћују у злату, то се на ажији зарађује.

**) Или још детаљнија: Рач. девиза на Париз, Берлин Лондон итд.

износом оних меница, које су примили на старање, а при наплати таквих меница одобрава се опет дотичном Рачуну на који је пренет (у Благајници).

5. Рачун робе

Рачун робе стара се искључиво о роби, која се налази у радњи; дугује при улазу робе у радњу по цени коштања, **дакле износ фактуре и свих трошкова**, а потражује при излазу робе из радње по цени продајној; показује стање робе, зараду на роби (добит или штету); и према томе закључују се Рачуном изравнања и Рачуном добити и штете. О роби се води опширно Шконтро робе (књига робе или стоваришна књига), и то за сваки артикал — за сваку врсту робе — по наособ, ако је то могућно. Радње, које имају велики број артикала, као у нас, не могу водити шконтро за сваки артикал понаособ, ако се служе двојним књиговодством и **морају** при закључку књига чинити попис своје радње; јер **без тога не могу тачно и правилно закључити своје књиге**, пошто не знају право стање робе које треба предати Рачуну изравнања (као активу), а без тога неће моћи знати ни добит на роби. На против оне радње, којима је могућно за неколико својих артикала водити понаособ шконтро за сваки артикал,¹⁾ — могу закључити књиге по двојном књиговодству и без претходног пописа, јер имају тачна рачунска стања по својим шконтро књигама и премером или пописом само се контролише рад.

Роба примљена у комисион, тј. да се прода за туђ рачун, или по утврђеној цени (лимитована), или по цени коју комисионар може постићи, не иде на Рачун робе, већ на **Рачун комисионог стоваришта**. Он дугује при пријему комисионе робе Рачуну комитената, а при продаји потражује од комитента, а благајница дугује текућем Рачуну комитента за примљену готовину. О роби датој на комисиону продају стара се **Рачун робе у комисиону код Н. Н.**

Трошковима, које комисионар издаје за рачун комитента, треба задужити дотични текући Рачун комитентов, као и провизију.

Ако је роба при пописивању рабатирана, то није потребно да се за ово отвори засебан Рачун. Робе ће бити за толико

¹⁾ Као винарске, дрварске, брашнарске радње стоваришта и т. д.

мање по вредности колико је рабатирано — и толико ће бити и мања добит на роби.

При куповини робе на повуку (поузеће, нахнаме) не отвара се засебан Рачун с тога, што Рач. Благајнице одмах потражује од Рач. Робе издату суму за повуку и још за све трошкове.

Напротив када се преда роба за једну фирму на повуку (на пошти, на доплату) тада мора да се отвори Рачун повука који дугује Рачуну робе за пред. робу на повуку. Кад транспортно друштво јави да је повука стигла, она се наплати и благајна дугује Рачуну повука. При закључку закључује се Рач. повука, које нису још подигнуте — Рачуном изравнања за пренос на нову годину, на нов Рачун.

У новије време има артикала за које мора да се унапред положи или цела сума поручене робе или само неки део (аконто), у таквом случају не може се задужити Рачун робе; јер роба није ушла у радњу, већ се према тој потреби отвара нов Рачун „куповине робе“ или рачун поручене робе, или робе на путу (пловећа роба од немачког *Schwimmende Ware*). Кад таква роба стигне и уђе у радњу, тада се тек задужује Рач. робе да дугује Рачуну робе на путу.

При ликвидацији пожара поступа се исто онако, као и по простом књиговодству (стр. 49) тј. прво се нађе стање робе, према заради и ако је робе нешто остало, то Рач. Израв. прима ту вредност, а остатак који је уништен, потраж. Рач. робе од дотичног осигуравајућег друштва. Пошто је сва добит остала у роби то прво Рач. робе дугује ту добит Рач. Доб. и Штете. Ако је радња изгорела, а није била осигурана, тада је то једини случај да се Рач. робе закључује двапут са Рачуном Доб. и Штете и то стога да се види колико је било добити на продаји, и даље, да је и та добит и сва остала роба упропашћена јер није била осигурана радња.

При раду са робом по пола са неком фирмом отвара се личан рачун на пола (*Sconto meta*) о чем ће бити доцније изложено код личних Рачуна. Стовариште те заједничке робе треба да води тачно шконтро за робу. Добро је да се утврди и растур те робе пошто је заједничка својина. Растур може бити или расипањем робе (брашно, цемент итд.) или је роба са-сушењем (сапун 70%) или ветрењем (шпирт) и т. д.

Најзад ако је нека роба пропала на пр. при преносу од савке станице до локала, те стигне уместо на пр. 3 бурета

зејтина само два, то нема шта да се књижи, јер сада пренесена два бурета стају онолико колико сва три, те ће се ту показати губитак у толико што је мања добит на роби.

О рефакцијама (накнаде транспортних друштава) ако се таква добивају, може да се отвори засебан Рачун који при наплати рефакције потражује од Рачуна благајнице и закључује Рачуном Добити и Штете.

6. Рачун непокретности

(реалитета — имобилије)

„Рачун непокретности“ дугује за издату вредност при куповини имања или грађењу зграда, као и за све трошкове (таксе, пренос и т. д.), а потраживао би при продаји за примљену вредност. Он показује стање вредности имања, као и то, да ли имање при закључку више или мање вреди, и према томе се и овај Рачун непокретности закључује Рачуном изравнања и Рачуном Добити и Штете.

При закључку ради се онако, како је на стр. 55. изложено.

Приход од зграда или имања не показују Рачун Непокретности, већ то иде на Рачун станарине или кирије; а расход око оправака иде на Рачун општих трошкова. Само ако је зграда реновирана, тада се задужује износом.

7. Рачун покретности

Овај се Рачун стара о покретностима од вредности у једној радњи, као о намештају (мобилије), писаћем прибору или алату и т. д. Дугује при улазу — куповини покретности, а потраживао би при продаји — излазу; али пошто се намештај и остали прибор узима за употребу, то се годишње отписује од вредности — обично 10% (види стр. 55.) и према томе показује овај Рачун стање и губитак, и закључује се Рачуном изравнања и Рачуном добити и штете.

О прибору, алату и т. д. при фабричким радњама, говори се опширније у III делу Књиговодства.

Б. ЛИЧНИ РАЧУНИ

За сваки рачунски одношај појединих лица која стоје с неком радњом у вези, има по двогубом књиговодству лични „Рачун“, који се стара о тим личним рачунским од-

носима. Радње, као обично све трговачке, које имају велики број личних Рачуна, не отварају за свако лице засебну фолију у Главној Књизи из ових разлога: Прво, што главну књигу треба штедети, јер књига и потврда њена стају доста; а друго, што лични рачуни треба да су „ажур“, т. ј. до последњег дана треба све да је разведено, а то није увек могућно, као што ће се доцније видети; даље: да бисмо могли одмах дати одговора колико свега имало дуговања и потраживања и најзад да се може у личним Рачунима да обрачунава и интерес — на свако дуговање и на свако потраживање — а Главна књига није за овако обрачунавање ни удешена. Из тих се разлога води за личне Рачуне засебна књига „Партијалник“, као по простом књиговодству, а назива се и „Књига текућих рачуна“ Салда-конто, Конто-корент (Salda Conto, Conto Corrent) ако се рачуна у истој и камата (т. ј. ако тече камата — интерес¹). У ову се књигу књижи директно све из кореспонденције (преписке), и то као по простом књиговодству само да су књиге за личне рачуне ажур; а у Главној се књизи отвара за све личне Рачуне један „Рачун разних особа“ (Conto per Diversi) или „Рачун текућих Рачуна“.

Овај се Рачун стара о рачунским односима свију лица — личних Рачуна; он дугује кад поједина лица дугују а потражује кад лица потражују; показује увек **само** стање личних рачунских односа, и закључује се једино Рачуном изравнања.

Губитке, ако их буде при раду са појединим лицима, не показује овај Рачун никад.

Деси ли се да је неки губитак у изгледу, да се нека сума од неког лица неће моћи наплатити сва, или само делимично, то се такав лични Рачун изравњује, „Рачуном сумњивих наплата“ (Dubiose) т. ј. преноси се на овај Рачун.

Овом се Рачуну предају сва потраживања, код којих је наплата у сумњи, и он дугује за пренос ових; показује стање ових „дубиоза“ као и губитак и стога се закључује Рачуном изравнања и Рачуном добити и штете. Први прима вредност дубиозе, која се преноси на идућу годину; а други отпис т. ј. оно, што се сматра као изгубљено. Висина овога отписа зависи

¹) Текући се рачуни закључују сваких 3—6 месеци и то на три разна начина, а главни је циљ, да се сведе вредност салда (нето-салда) на дан закључка књига. Види о овоме опширније у III делу Књиговодства.

од зараде у дотичној години. Ако је већа зарада, то подноси да се и више отпише; а ако је мања, тада се мање отписује¹⁾).

У случају да се после неког времена наплати неко већ отписано потраживање, то се дата сматра као добит за ту годину, и могло би се одмах књижити на Рачун добити и штете, али је правилније да се одобри дубиози!

Рачун разних особа може и да се подели на „**Рачун разних домаћих особа**“, и на „**Рачун разних страних особа**“ што је врло корисно. (Подела личних Рачуна на Рач. Дужника и на Рач. Поверилаца, као што Французи то раде просто је смешно. Како могу назвати неког вечитим дужником кад он може да је и мој поверилац, што и бива?) Први се стара о личним Рачунима домаћих лица, а други о страним. Оваком се поделом добива у свако доба преглед: колико нпр. радња има укупно потраживања од својих муштерија у земљи, и колико укупно дугује на страни, а хоће ли то за поједина лица да зна, отвориће Партијалник или Текући Рачун.

При комисионом се раду употребљавају још и ови Рачуни (као додатак личним рачунима): „**Н... Н... мој Рачун**“ (или наш, ако је радња ортачка) и „**Н... Н... његов Рачун**“ (или њихов). Овај додатак утиче само на срачунавање камате и провизије, иначе се води као обичан лични Рачун.

Први се употребљава, ако радња даје налог (ако је комитент) комисионару, и може да се води и у страниј монети а други обратно, ако радња као комисионар прима налоге од свога комитента — да их дакле изврши за туђ (његов или њихов) рачун. —

Најзад ваља још напоменути „**Рачун у двоје**“ у троје и т. д., или „**Рачун по пола**“, (Conto meta).

Ови се Рачуни употребљавају, кад две или више радње ступе привремено у друштво (ортаклук) ради извршења неког посла, па уложе подједнаке капитале и сnose заједнички трошкове, а добит деле на $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$ као и штету, ако би је било. Ово се дешава, кад би се имала да изврши већа набавка, лиферирација — куповина хране, вина у за то подесним годинама итд.

¹⁾ Наша Народна Банка отписује при закључку сву дубиозу, не ценећи хоће ли се што наплатити од исте или не.

Пример за Рачун по пола, и како се он закључује:

Једна радња ступи са Чед. Костићем у друштво за куповину грозђа из Јужне Србије по пола, и водиће овакав Рачун:

Рачун грозђа по пола са Ч. Костићем

ДУГУЈЕ		ПОТРАЖУЈЕ	
	дин.		дин.
За купљених 14000 Ко.	2800—	Продато 24000 Ко. . . .	9600—
” ” 10000 ”	1510		
Подвоз и трошак	1900		
Добит и изравнање			
1/2 Ч. Лазићу 1700			
1/2 за мене 1700	3400		
	<u>9600—</u>		<u>9600—</u>

Дешава се да се неком лицу отвори Рачун за обичне послове, али у току рада се деси неки посао сасвим особите врсте тада се може отворити за тај случајни посао тако звани **Привремени рачун Н... Н...**, или **Особени рачун Н... Н...**; али ово треба избегавати колико је могућно, сем ако се нарочито потреба за то не укаже.

В. ПОМОЋНИ РАЧУНИ

Ови се Рачуни називају и „Замишљени Рачуни“, пошто се они старају о нечем што није нити ствар, нити какво лице, дакле нешто замишљено, нешто уображено, као: приход, расход, камата, провизија и т. д. Па и сама главница није видљива, већ и њу представљају ствари од вредности, и рачунски одношаји са разним лицима; с тога и Рачун главнице, као и његова два помоћника, тј. Рачун изравнања и Рачун добити и штете треба уврстити у ову врсту Рачуна: али пошто су они најглавнији, то смо их раније назвали **главним**, и на овом месту нећемо више о њима говорити, већ само о оним Рачунима који показују приходе и расходе једне радња тј. резултат неки*). Ово ћемо рачуне звати „**Помоћни рачуни**“

Помоћни се Рачуни деле у главном на Рачуне који показују приходе, и на Рачуне који показују расходе, ну пошто је

*) Као и о замишљеним Рачунима остава, улога и залога биће у III делу.

циљ двојног књиговодства да покаже приходе и расходе по свима гранама рада, то се за сваку врсту прихода и расхода отвара засебан Рачун, и, што детаљније то боље. Не сме се штедети ни труда ни времена. И код ових се рачуна треба држати општег правила за Рачуне, т. ј. о чему се старају, кад дугују, а кад потражују, и којим се Рачуном закључују. Сви помоћни рачуни дугују кад се ради њих или за њихов рачун нешто изда, или се неком Рачуну нешто одобри; а потражују, кад за њихов рачун неки Рачун нешто прими, или ако се неком Рачуну нешто ради њих задужи.

С малим се изузетком сви помоћни Рачуни закључују Рачуном добити и штете, а само неки, и то у извесним случајевима, закључују се и Рачуном изравнања и то онда, кад има да се пренесе на идућу годину неки приход или расход, издат за идућу годину а не за ову, за коју се књиге закључују. Овај се пренос може вршити само Рачуном изравнања пошто он скупља стања при закључку, а сутрадан их преноси или предаје Рачунима што им је одузео. Овај пренос врши Рачун изравнања посредно т.ј. преко неких „Преносних Рачуна“, што ће се доцније показати.

1. Рачун трошкова

Овај рачун дугује за издате трошкове, а потраживао би, кад би се што на име таквих трошкова наплатило или неко задужио и закључује се Рачуном добити и штете.

Као огранак рачуна трошкова долази даље **лични трошак шефа радње**, као **Рачун личних трошкова**, ако је самац; а ако има ортака, отвара се за сваког засебан Рачун, као на пр. **лични Рачун Н... Н...**, **Лични Рачун М...***).

Основни се трошкови зову трошкови при оснивању радње. Ако су ови трошкови велики, тако да их читава добит прве године не би покрила,**) онда се за прву годину и не узима све као расход, већ се распореди и на идуће године. У том се случају отвара **Рачун трошкова оснивања** или **Рачун трошкова за оснивање радње**, а закључује се Рачуном изравнања за пренос на идућу годину, и Рачуном добити и штете за отпис при закључку књига. Што већи трошкови, то и отписивање дуже траје.

*) или Рач. лични Н. Н. лич. Рач.

***) Пример наша Народна Банка.

2. Рачун станарине

Овај се рачун стара о плаћеној и наплаћеној станарини (кирији); дугује за исплаћену, а потражује за наплаћену станарину; показује расход или приход радње и закључује се Рачуном добити и штете.

Изузетак од овог правила може бити само у том случају ако би се станарина платила или примила у напред за време после закључка књига. Онда би се та унапред плаћена или исплаћена станарина **пренела** на идућу годипу, а то се може само Рачуном изравнања. (Преносна пошта).

3. Рачун плате

Рачун плате, дугује за издату плату (а потраживао би кад би се примила нека сума на име плате), показује дакле расход и закључује се Рачуном Добити и Штете. Ако би се коме издала плата унапред (аконто) аа време после закључка књига, ради лечења ит.д., онда би се и та унапред издата плата **пренела** на идућу годину Рачуном изравнања. (Такође преносна пошта).

4. Рачун пореза

Рачун пореза, се задужује сваком исплатом на име пореза, и закључује се, као расход, Рачуном Добити и Штете.

5. Рачун милостиње

Овај Рачун дугује за све издатке учињене као прилог и закључује се увек Рачуном Добити и Штете.

6. Рачун обезбеђења

Свака радња треба у свој годишњи предрачун да урачуна и обезбеђење од пожара (или против града код пољопривредника), а о томе се стара овај **Рачун обезбеђења (осигурања)**. Овај рачун дугује за плаћене суме у то име, и закључује се са Рачуном Добити и Штете. Ако би се што на име обезбеђења платило унапред, за идућу годину, то би се и у овом случају Рачуном изравнања пренела та сума на идућу годину, као расход за идућу годину, а не за ону, за коју се књиге закључују.

При обезбеђењу (против пожара, у случају смрти, против несретних случајева, леда ит.д.) склапа се са осигуравајућим друштвом уговор, „**Полиса**“ (Police) у којој треба све

точно да је изложено. Нарочито код Трговачких радња ваља ставити напомену: да вредност робе у радњи расте и опада, и да у случају пожара књиге, **ако су тачне**, служе као ослонац, тј. да друштво на основу књига плаћа штету. Признаница о плаћеном обезбеђењу зове се „премија“ (Prämie) и плаћа се обично годишње, а према правилима дотичног друштва.

7. Рачун ажије

Ажија у опште значи разлика у вредности између сребрне и златне монете једног новчаног система (динар злато, динар сребро) — дакле онај вишак, за колико злато више вреди.

Рачун ажије дугује за доплаћену или неком одобрену ажију, а потражује за ажију која је од некога наплаћена, или за коју је неко задужен; показује приход или расход, и закључује се само Рачуном добити или штете. Рачун ажије може да се и не води, кад се за страну монету воде засебни Рачуни.

8. Рачун провизије

Провизија уопште зове се награда, која се рачуна од сто (процент $\%$) или хиљаде (‰), као и сензарија и куртажа, коју наплаћују сензали или банкарске радње за извршење датих им налога. Рачуни који се старају о провизији, сензарији и куртажи називају се **Рачун провизије**, **Рачун сензарије**, **Рачун куртаже**. Сви ови Рачуни дугују кад се награда неком плати или неком одобри, а потражују кад се она наплати или неко за њу задужи, показују, даље, приход или расход, и закључују се Рачуном добити или штете.

9. Рачун поштарине

Овај се Рачун стара о поштарини издатој за писма, препоруке, пошиљке поштом, па и саме трошкове за депеше.

Рачун поштарине дугује за издату или неком одобрену поштарину, показује приход или расход, и према томе се закључује Рачуном добити и штете (а обратно потражује).

10. Рачун остава

Дешава се да нека радња прими од каквог свог пријатеља ствари од вредности на чување или на оставу. Примањем оваких остава се баве нарочито новчани заводи, који тога ради воде нарочито шконтро са редним бројем остава. (Види III део).

При давању на оставу меница, ефеката и т. д. отвара се засебан Рачун: депонованих меница или ефеката. Овај Рачун дугује дотичном стварном Рачуну за дате на оставу менице и т. д. а потражује при враћању из депоа (види III део) и закључује се Рачун изравнања.

О Рачуну кауције, полагача кауције о залогама, улозима и т. д. (види III део).

11. Рачун камате (интереса)

Камата или интерес значи приплод, принос од неког капитала за неко извесно време, по неком одређеном процентном % мерилу (стопа) (каматњак).

За сваку се врсту камате отвара, по потреби, засебан Рачун, а сваки се стара само о оној камати којој је намењен. Рачун камате дугује за плаћену или неком одобрену камату. Сви Рачуни камате показују неки приход или расход, и закључују се Рачуном добити и штете. Ако се нека камата наплати унапред, дакле за време после закључка књига, онда се та камата не узима као приход за ту годину већ се преноси помоћу „Рачуна преносне (транзитне) камате“.

Овај се Рачун изузетно од осталих, закључује Рачуном изравнања, пошто преноси добит као стање из једне у другу годину (пасиву).

Пример за Рачун преносне камате (или камате за пренос).

Дугује	Рачун камате домаћ. меница	Потражује
^{31/12} Рачуну преносне*) камате 190.30 Рачуну добити и штете . 1260.30 <hr style="width: 100%;"/> 1450.60	Од рачуна благајнице за наплаћену кам. у току године 1450.60 <hr style="width: 100%;"/> 1450.60	

Овако би изгледао Рачун камате домаћих меница, а Рачун преносне камате имао би овакав облик:

*) Ова камата за пренос добива се из списка (пописа) мен., у коме су израчунава и камата. (Опширно о овоме у III делу).

Дугује		Рачун преносне камате		Потражује	
Рачуну изравнања	190.30	Од Рач. кам. дом. мен.	190.30		
	<u>190.30</u>				<u>190.30</u>
1/1 Рач. кам. дом. мен.	190.30	1/1 Од рач. изравнања	190.30		

По природи самих камата, овај се Рачун дели на:

Рачун камате домаћих (месних) меница.

„ „ страних меница (девиза).

„ „ у текућем рачуну.

„ „ на ефекте.

„ преносне камате.

„ опште камате. У Хрватској имају још: „затезна кам.“

што треба да значи „заостали“.

Осим ових се отвара код новчаних завода још и Рачун камате на главницу, на улоге, залогe итд., о чем ће у III делу бити говора.

Рачун камате по тек. Рачуну, која се обрачунава полугодишње (као што је већ познато), задужује се или се одобрава непосредно личном Рачуну (у књизи тек. рачуна). При закључном књижењу се начини списак свију фолија којима треба интерес да се одобри или задужи, а из овог се списка врши закључно књижење, по коме Рачун камате по тек. Рачунима добива овакав изглед:

Дугује		Рачун кам. тек. Рачуна		Потражује	
31/12 Рачуну разних дом. особа		Од рачуна разних дом. особа			
За обрачунату кам. до 31/12		за обрачунату кам. од 31/12	400		
Дин.	640	31/12 Од Рач. доб. и штете	240		
	<u>640</u>		<u>640</u>		

Рачун камате на ефекте отвара се ако радња има ефеката (акција, држав. обвезница) на које тече интерес, који се наплаћује помоћу дотичних купона. Овај се интерес прима накнадно, т. ј. по истеку времена, на пр. ³¹/₁₂ 1904 рачуна се за 1904 год., или, купон за исплату 1/1 1905 године јесте интерес (принос) за 1904 годину. Овај приход за 1904 годину треба да се при закључку књига покаже, ма да ће се купони тек доцније стварно наплатити. Стога се при скидању купона са талона задужује Рач. купона (улаз) а одобрава се Рачуну камате на ефекте на пр.:

Дугује	Рачун камате на ефекте		Потражује
31/12 Рачуну добити и штете <div style="text-align: right;">280</div> <hr/>		31/12 Од Рач. купона за 40 куп. бр. а 7 дин. <div style="text-align: right;">280</div> <hr/>	

Рачун купона, за горњи случај изгледао би овако :

Дугује	Рачун разн. купона		Потражује
31/12 Рачуну камате ефеката за купон бр. 40 ком. са Акц. <div style="text-align: right;">280</div> <hr/>		31/12 Од Рач. изравнања за стање <div style="text-align: right;">280</div> <hr/>	
<hr/>	280	<hr/>	280
1/1 Р-ну изравнања <div style="text-align: right;">280</div>	280	15/1 Од Рач. Благајнице за наплаћене купоне <div style="text-align: right;">280</div>	280

Рачун опште камате, или просто само Рачун камате стара се о камати која по природи својој не спада у камате горе наведене. Он се стара о камати за коју није вредно отворити засебан Рачун, јер се не понавља чешће, те нема потребе за то, јер није засебна грана рада, о којој би требало водити рачуна.

О књигама

Најглавнија је књига у двојном књиговодству „**Главна Књига**“ као што је већ познато. Уз Главну књигу иде и „**Регистар**“ (показивач), у ком се по азбучном реду, према почетним словима набрајају Рачуни и њихова фолија у Главној Књизи, да би се могли лакше наћи.

Ми ћемо сада о главним књигама посебице говорити, и то: о циљу, начину вођења (књижења), и у чем се оно разликује од начина по простом књиговодству; а затим ћемо прећи на ток књижења по двојном начину.

а) Књига благајнице (Cassa Buch)

Књига благајнице се води по фолији, треба да је судом потврђена, служи за књижење послова обављених за готово, и показује стање готовине. Уопште, ова је књига **опширно вођен Рачун Благајнице**, као што је већ довољно објаш-

њено на страни 120 ове књиге. Пример за књигу благајнице види на идућој страни.

При књижењу кроз Благајницу треба све **опширно** навести и описати, као: бројеве меница, ефеката, купона и свега другог, пошто је то првобитно књижење послова обављених за готово. Ако је наплаћена или исплаћена станарина, плата обезбеђење и т. д. то треба тачно ставити за које време, и уопште толико опширно, да је све јасно, не треба штедети ни времена, ни простора.

Код удеоничких друштава, а нарочито код већих новчаних завода, чине се при вођењу Благајнице још неке олакшице за књиговођу, т.ј. збирају се рачунски односи појединих Рачуна једнога дана на тако званом „табаку Благајнице“, из појединих налога за књижење о чем ће у III делу бити опширно.

б) Књига првобележница (Prima Nota)

Првобележница, првобелешке, прибелешке (или ручна књига) служи за бележење или књижење оних послова, који нису обављени за готов новац, него на почек, на веру (вересију) за неко време. **Она се води по пагини, као и по простом књиговодству;** али по двојном књиговодству требала би да је судом потврђена, пошто се у њу књиже првобитни рачунски односи Рачуна, отварају се Рачуни (контира се) и даје се правац правилном књижењу повремених послова. У првобележницу се књижи помоћу **става**, као и по простом књиговодству. Став значи: ставити рачунске односе Рачуна међу собом, а по простом се књиговодству ставља само рачунски однос појединих лица према радњи, и у томе се и разликују оба ова начина, а кад се зна да су и Рачуни нека замишљена лица, тада изгледа једно исто.

Став може бити прост и сложен (види стр. 123).

Прост је став, кад се стави рачунски однос само једног Рачуна према другом Рачуну (Дужник и поверилац), или кад има један Рачун дужник, и један Рачун поверилац.

Сложен је став, кад има више Рачуна дужника да дугују једном Рачуну повериоцу, или обратно: више Рачуна поверилаца потражују од једног Рачуна дужника.

157

157

Дугује

Рачун благајнице

Потражује

1904		дин.	п.	1904		дин.	п.		
мај	1	Салдо од 30 априла	2430	60	мај	1	Од Рачуна робе за наб. робе по фак.	1000	—
"		Рну дом. меница За напл. мен. бр. 40	400	—	"		Од Рна трошкова за оправку прозора	11	20
"		Рну робе За продату робу	300	—	"		Од Рна робе за трошк. експ. . .	18	10
"		Рну ефеката За прод. 1 дув. лоз сер. №	13	—	"		Од Рна поштарине за једну депешу . .	3	—
"		Рну камата За напл. кам. на .	18	70	"		Од Рна П. Симића за исплату	1360	—
"		Рну Ј. Марића, Ниш За примљ. аконто	100	—			Салдо за 3/5	870	—
			<u>3262</u>	<u>30</u>				<u>3262</u>	<u>30</u>
мај	2	Салдо од 1/5	870	—	мај	2	Од Рачуна робе за наб. по фак. . .	14	50
		Р-ну купона Напл. 10 Н. Б. а 7	70	—			Од Рни станарине кирија за април . .	120	—
		Рну стране монете прод. 10 напол. . .	200	50			Од Рна лич. трош. за личну употребу	30	—
		Рну провизије од Н. Н. наплаћ. .	1	10			Салдо од 3/5	1261	10
		Р-ну робе пазар по руч. књизи	204	—					
		Р-ун Р. Сарића за исплату	80	—					
			<u>1425</u>	<u>60</u>				<u>1425</u>	<u>60</u>
"	3	Салдо од 2/5 на нов рач.	1261	10					

Пример за прост и сложен став:

М Е С Е Ц М А Ј 1904.

	Дин.	Дин.
10		
*) <u>Рачун робе</u> <u>Рачуну Ј. Марића, Ниш</u> За примљену робу по фактури од .		600 —
<u>Следећи:</u>		
<u>Рачуну робе:</u>		
<u>Шеван Јевшић, Чачак</u>		
За послату му робу по рач. бр. 245	450 —	
<u>Браћа Аншић, Краљево</u>		
За послату им робу по рач. бр. 246	500 —	950 —
11		
<u>Владислав Полцер. Беч</u>		
<u>2-ца поверилаца</u>		
<u>Рачуну круна</u>		
За послатих аконто К. 700 а 1·10 .	770 —	
<u>Рачуну девиза</u>		
За послат бр. . . по виђ. К. 600 а 1·10	660 —	1430 —

При књижењу по простом и сложенем ставу правило је, да се **увек прво стави дужник па затим поверилац**; а ако има више дужника, онда се наведе број („**толико и толико**“), до четири наводе се бројно, а преко четири ставља се **следећи дужници** — повериоци или „Следећи“, па затим поверилац, и тек се после ређају дужници Рачунске односе „дугује и потражује“ према томе није ни потребно стављати, пошто се прво ставља **дужник**, па онда поверилац, и то у трећем падежу (Кома дугује? — Дугује том и том Рачуну).

*) Дан може и у ову бразду да се ставља, као по простом књиговодству.

Из наведених се примера види, како се књига води и у њу књижи. Први од наведених примера показује прост став, а друга два примера показују сложене ставове, и то код првога више дужника а један поверилац; а код последњега више поверилаца а један дужник.

Првобележница се и збира по двојном књиговодству, пошто збир Првобележнице и збир Благајнице, чине обрт једне радње, који се показује и у Дневнику, те се тиме врши уједно и контрола над радом а тај се исти збир добива се у билансу.

Књижење у Првобележници бива искључиво из кореспонденције, тј. из копије писама и Рачуна и из страних писама које радња прима.

Првобележница може још да се води и тако да се дуговања Рачуна стављају у засебну бразду, а потраживања у засебну; а датум се може стављати и с леве стране на пр.:

1904			за на- бра- јање	дугује	потра- жује
септ.	10	<u>Рачун робе</u> <u>Рачуну Ј. Марића, Ниш</u> За примљену робу по фактура од		600 —	600 —

Горњи је начин подесан, и понајвише се употребљава, а служи и за контролу; јер ако је добро укњижено, треба сума дужника да је равна суми поверилаца. На овај исти начин води се и Дневник (стр. 126.).

в) О Дневнику — (Journal)

По наређењу нашег Трговачког Закона (II глава § 8—21, о трговачким књигама) **мора** се водити дневник, у који ће се бележити све што се у радњи деси, без обзира на то, да ли радња води своје књиге по начину простог, или двојног књиговодства.

У страним законима, на пр. у суседној Аустрији и Угарској нема таквих наређења односно овог Дневника; стога тамо трговачке радње потврђују Првобележницу (штрацу) и Благајницу (касу), и из ових непосредно преносе по простом књиго-

водству у Партијалник, а по двојном у Главну Књигу.*). Веће радње, удружења и заводи имају Дневник али као Зборник (Sammel Journal) за двојно књиговодство. Овакав Дневник — Зборник служи им само за олакшицу, тј. за збирање рачунских односа појединих Рачуна. Збир рач. односа они преносе на партију дотичних Рачуна. Из оваквог Зборника не види се стање готовине (Салдо) пошто се не одвајају дуговања од потраживања Рачуна благајнице, већ се води као и Првобележница, као што је напред наведено.

Природно је, дакле, да се многи наши трговци странци, или они који су васпитани на страни, буне против нашега Дневника. Многи га из незнања нашег законског наређења и не воде, а многи баш доказују да је Дневник сасвим непотребан (кулук).

Наш трговац, води „**Ручну Књигу**“ непотврђену, али из ове преноси дневно све одмах у Дневник, и то по реду како је посао текао (хронолошки).

И по двојном начину кад се воде књиге, довољно је за једну обичну трговачку радњу да има књиге: Пописник, Дневник (са Ручном Књигом) и Главну Књигу и остале споредне.

Први **Пример**, за Дневник једне трговачке радње који следује јесте Дневник, али без Благајнице и Првобележнице, већ се из Ручне Књиге непосредно преноси дневно у Дневник а из овога у Главну Књигу.

Из Ручне Књиге може да се збира у Зборник, као што је већ наведено али се ово коси са наређ. нашег Трговачког Закона.

Други пример за Дневник јесте онакав, какав се код нас највише употребљава код трговачких радња.

По првом начину у I примеру не види се салдо Благајнице, јер је оно изложено, као што је познато, у самом Рачуну Благајнице и у књизи Благајнице; али се по овом начину види **обрт** за време, за које се збира (обично месечно). Најглавније код овог начина јесте то, што књиговођа има пре свега **контролу** над радом, тј. да ову исту суму добива у збирном билансу. Ако је тачно завео дужнике и износ њихових дуговања, и ако је тачно завео повериоце и њихова потраживања, тада ће збир дуговања (дужника) бити раван збиру поверилаца.

*) И наша Народна Банка књижи дневно директно из добивених података (налога) у тако звану „Привремену Главну Књигу“, али осим ове има још и Дневник, због наређења нашег трг. закона и још једну сталну Главну Књигу.

Још једну корист има од нижег начина, нарочито књиго-вођа почетник, јер мање може да греши при преносу рачунских односа из Зборника у Главну Књигу.

М Е С Е Ц М А Ј 1903.

1 Пример		Дуг.	Потраж.
	<u>Пренос .</u> *)	14904 20	14904 20
10	<u>Рач. Благајнице</u>	1450 —	
	<u>Р-ну робе</u>		1450 —
	за готово по рач. бр. 135 .	500 —	
	” ” ” ” ” 136 .	650 —	
	” ” ” ” ” 137 .	300 —	
	<u>Рач. Дом. особа</u>	1695 10	
	<u>Р-ну робе</u>		1695 10
	Петру Рашићу по рач. бр. 138	744 —	
	Митру Сарићу ” ” ” 139	501 10	
	Браћа Савић ” ” ” 40	450 —	
	<u>Рач. робе</u>	5535 40	
	<u>Р-н страних особа</u>		5535 40
	по фактури од Н. Н.	1535 —	
	” ” ” Н. Н.	4000 40	
31	<u>З дужника</u>		
	<u>Р-ну Благајнице</u>		765 60
	<u>Рач. станарине</u>		
	плаћено за мај о. г.	180 —	
	<u>Рач. Плаше</u>		
	за мај особљу	385 60	
	<u>Рач. Личних трошкова</u>		
	за личну потребу	200 —	
	<u>Пренос .</u>	24350 —	24350 30

*) Страна Главне Књиге.

II Пример

*)	МЕСЕЦ МАЈ 1904.	Стр. главне књиге	Д Н Е В Н И К			
			Прво-бележн.	БЛАГАЈНИЦА		потр.
				дугује		
	<u>10</u>					
	Пренос салда од 9/5			480	50	
	²⁾ Од Р-на трошкова за ситн.	16				14 —
	<u>Рачуну робе</u> за дневни пазар .	48		189	40	
	<u>Р-ну дом. меница</u> за напл. бр. 55	36		400	—	
	<u>Од Р-на робе</u> за експедицију .	48				411 —
	<u>Р-ну робе</u> за наплаћен р-н бр. 33	48		700	—	
	<u>Рачун робе</u>	48				
	<u>Р-ну Ј. Марића Ниш</u>	24				
	за примљ. робу по њег. фактури		600			
	<u>Р-ну Ј. Марића, Ниш</u>	24				300 —
	за послату му готовину ³⁾ аконто					1044 90
	<u>Салдо за 11/5</u>		600 —	1769	90	1769 90
	<u>11</u>					
	Салдо од 10/5			1044	90	
	<u>Од Р-на Робе:</u>					205 —
	за експедицију по 3 факт.					
	<u>Од Р-на Ф. Енгла, Беч:</u>					193 10
	за исплаћ. упут. наред. Н. В. . . .					
	<u>2 Дужника</u>					
	<u>Рачуну М. Прошића, Ниш:</u>					
	<u>Р-н купона</u> за 10 куп. 2 ⁰ / ₀ 20		65 —			
	<u>Р-н Ефекаша</u> за 4 д. л. сер.... 45					
			65 —	1044	90	398 10
	<u>Пренос</u> .					

*) Овде се може ставити знак колационирања, или страна ручне књиге.

2) Дужници се стављају даље од црте, а повереници ближе, ради прегледа, или обратно.

3) Ово није потребно спровести и кроз Првобележницу, као по простом књиговодству. Благајница врши ту дужност за рачунски однос послова обављених за готово.

III Пример ДНЕВНИК КАО ЗБОРНИК
МЕСЕЦ МАЈ 1920.

30/6*	<u>ДУЖНИЦИ:</u>				
	<u>Рачун Благајнице:</u>				
1	Р-ну робе дневни пазар .	150	—		
2	” ” ” ” .	200	—		
3	” ” ” ” .	60	—		
4	” ” ” ” .	300	—		
5	” ” ” ” .	80	—		
31	” ” ” ” .	100	—	890	—
	<u>Рну. дом. меница̂</u>				
1	исплаћена бр. 110	200	—		
3	” ” 141	50	—		
5	” ” 144	300	—		
9	” ” 148	100	—		
30	” ” 150	180	—	830	—
	<u>Рачуну домаћих особа</u>				
1	маја аконто П. Субића . . .	30	—		
3	маја испл. М. Арсића . . .	190	—	220	—
	<u>Пренос .</u>			1940	—

Горњи је пример за Зборник и по овом начину има при крају месеца да се пренесе у Главну Књигу колико поједини Рачуни укупно дугују и укупно потражују.

Најзад има још један начин вођења Дневника по тако званом американском начину што је при крају ове књиге изложено.

Према овим разним начинима како се преносе рачунски односи у Главну књигу многи називају то као неки нарочити систем или начин као американски, италијански, француски, те тако бисмо и ми могли назвати српски начин (Дневник са благајницом и првобележњиниом).

*) Салдо се не тражи, пошто га има у Благајници, него се даље тако књижи до краја месеца, и тек тада се преноси салдо на нов рачун, т. ј. закључује се Дневник.

О Дневнику по неком новом руском тројним књиговодству које је издао Езров нећемо овде ни говорити, јер се показао као некористан. Главна ја тежња код овог начина да се за сваки посао, свакога дана одмах нађе резултат рада (добит или штета), па пошто се поред редовних рачунских односа између дужника и повериоца књижи још и Рачун Добити и Штете, као трећи Рачун, назват је овај начин „тројни систем“ нпр. Продато је робе за 650 дин. а при тој продаји зарађено је 70 динара, то би се овај случај по том, назови тројном систему имало да књижи да Рачун Благ. дугује двојици Рач. т.ј. Р-ну Робе 530 и Р-ну Добити и Штете дин. 70.

Крајни ји циљ при вођењу двојнога књиговодства, да се рачунски односи Рачуна међусобом ставе на њихову партију (фолију) у **Главној књизи**. Из овога се понова види, да треба груписане рачунске односе из Зборника пренети у Главну Књигу на фолију дотичних Рачуна, што се и чини дневно, седмодневно, полумесечно и месечно. Ово преношење из Зборника врло је лак посао, јер у зборнику има просто све: и назив Рачуна и рачунски однос и вредност итд. само треба све **тачно** пренети.

Да се не би неке просте грешке превиделе, при преношењу збира из Зборника у Главну Књигу, контролише се и овај рад **и то после сваког збирања** (дневног, месечног и т. д.). Ово контролисање бива тиме, што се из Главне Књиге испишу (изведу) сви рачунски односи, дакле сва дуговања и сва потраживања појединих Рачуна за оно време. Ако је све тачно пренето, треба да је сума свију Рачуна дужника равна суми Рачуна поверилаца. Оваква проба или контрола, зове се **„збирна билансија“** (Roh-Bilanz) дневна, месечна и т. д., па и годишња збирна билансија, или збирни биланс, или годишњи биланс. Назвати збирни биланс као „биланс обрта“ погрешно је као што то неки страни писци означају, јер за упоређење билансирања треба два обрта нпр. лањски и овогодишњи, међутим реч је о билансу збира дуговања и потраживања.

Све збирне билансе треба преписати у нарочиту књигу тако звану **„Књигу Билансија“**.

Ако ради вежбања отворимо Главну Књигу и фолије за Рачуне, који су узети у Дневнику и пренесемо их на фолију дотичних Рачуна, онда ће то изгледати на пр. овако:

16 16
Дугује **Рачун трошкова** Потражује

Рачуну Благајнице дин. 14.—	
-----------------------------	--

24 24
Дугује **Рачун Ј. Марића** Потражује

Р-ну Благајнице 300.—	Од Р-на робе дин. 600.—
-----------------------	-------------------------

40 40
Дугује **Рачун Благајнице** Потражује

Р-ну 2 поверитеља 1289.40	Од Р-на 3 дужника дин. 726.—
---------------------------	------------------------------

48 48
Дугује **Рачун робе** Потражује

Р-ну 2 поверитеља 1011.—	Од Р-на 3 дужника 1289.40
--------------------------	---------------------------

*)
Дневни збирни биланс из горње Главне Књиге изгледао би овако:

Збирни биланс за 10. Мај 1904.

Фолија Гл. Књ.	РАЧУН	Дугује	Потра- жује	САЛДО	
				Дугује	П отр.
16	Рачун трошкова	14 —	— —	14 —	
24	„ Ј. Марића	300 —	600 —		300 —
40	„ благајнице	1289 40	725 —	564 40	
48	„ робе	1011 —	1289 40		278 40
		2614 40	2614 40	578 40	578 40

*) У новије време води се и Главна Књига као и партијалник по пагини ради уштеде у хартији (види стр. 57) а при књижењу само се наведе: дугује повериоцу, а потражује од дужника.

Сума 2614,40 показује збир дуговања и потраживања, а сума 578,40, показује збир салда дуговања и потраживања, која морају исто тако да се слажу, ако је тачно рађено, пошто ова салда показују разлику између дуговања и потраживања. За колико један Рачун више дугује неком Рачуну, за толико овај вишак потражује неки од њега*). Ово су рачунска Салда и показују стања по Рачунима, а стварна стања се налази тек пописом.

д) **Споредне књиге**

У двојном књиговодству има оних истих споредних и помоћних књига као и по простом књиговодству, као: Шконтро књиге и т. д. што је у I делу довољно објашњено.

О помоћним књигама при новчаним заводима и фабрикама, које нису у I делу објашњене, биће говора у III делу Књиговодства.

О току књижења по начину двојнога књиговодства

Ко је пажљиво пратио све што је до сад у овој књизи речено, могао се већ упознати са током књижења по начину двојнога књиговодства. Али, ради бољег утврђења и јаснијег прегледа, ми ћемо се поново вратити на то, и навешћемо још нека правила, на која мора да пази књиговођа при књижењу, нарочито ако је још почетник.

Центар је двојном књиговодству, као што је већ познато — **Главна књига**. У њој су изложени сви Рачуни који се старају о појединим деловима имања и појединим грамама рада. При сваком, па и најмањем, послу имају Рачуни међусобом неки рачунски однос, који се **мора** забележити на њихову фолију у Главној Књизи.

Пре књижења треба да се размисли и запита: шта се при неком послу десило и **какви су рачунски односи** (а ових мора бити и при најмањем послу); даље који су Рачуни дотакнути, **који је Рачун дужник а који поверилац**; затим тек настаје питање: како је посао обављен, да ли за го-

*) Ако се салда слажу, знак је да је одбијање мањих страна од већих тачно вршено и да нема рач. грешке. Ово је за књиговођу важна контрола, коју није имао по простом књиговодству.

тово или не, и према томе: да ли ће се књижење спровести кроз Благајницу или кроз Првобележницу, или кроз обе ове књиге, или ставовима у Дневнику (мање радње).

После сваког књижења за један период чини се збирна билансија, а мора се градити за сваки месец, за сваки период ради контроле, да се види, да ли је све тачно пренето на дотичне Рачуне у Главну Књигу.

Ово правило мора имати књиговођа увек на уму, и ако се тога строго придржава, неће тако лако грешити.

О закључку књига

Књиге се закључују месечно, полугодишње и годишње или иначе, ако се укаже потреба за то.

Месечни закључак књига се врши на крају сваког месеца, и то овим редом:

Прво се закључи Благајница, и шконтрира се каса, и гради се збирна билансија и Рачунска Салда (биланс Салда) и тиме је месечни чакључак свршен.

Код полугодишњег се закључка врши тај исти посао, само се начини збирни биланс за минулих 6 месеци, биланс салда, а добро је још и контролисати да ли се салда из Партијалника слажу са заједничком сумом Рачуна Домаћих и Страних особа у Главној Књизи (нарочито ако је обрачунавана камата).

Годишњи закључак

На крају сваке године, 31. децембра, треба све књиге закључити, контролисати, наћи стварна стања, као приходе и расходе, уопште треба имати преглед рада.

Овде ћемо говорити само о закључку књига обичне трговачке радње, а у III. делу Књиговодства је изложено како се прави закључак код удеоничких друштава, (новчаних завода, фабрика и рудар.) у смислу њихових правила.

При годишњем закључку, пошто је извршен попис радње ради се даље овим редом:

Закључи се Књига Благајница и нађено салдо упореди се са стварним стањем; сабере се Књига Првобележница и за децембар; закључе се сва Шконтра и упореде се са стварним стањем по попису (шконтрира се.)

Пошто је све књижење пренето у Главну Књигу из Дневника, начини се збирни биланс за месец децембар и начини се

годишња билансија тј. свих дванаест збирних билансија треба сабрати у једну **годишњу билансију**. Још је боље сваком месечном билансу додавати збир биланса од почетка рада и наћи рачунска Салда и ако се биланс за сваки месец посебице слагао, слагаће се и овај годишњи биланс и салда.

Закључно књижење има циљ да сведе вредност свију Рачуна на дан закључка **неким новим рачунским односима** код којих се свођење не може учинити по курсу или отписом, већ се мора камата или обрачунавати, или пренети, или оценити вредност, као код личних Рачуна, да нема дубиоза; или ће се то учинити код протестованих или суду предатих меница.

Према томе, закључно књижење може бити у овим случајевима:

I. Ако се у **благајници** показује суфицит или дефицит, па се закљ. књиж. своди на право стање.

Нпр.: при шконтрирању нађен је вишак у каси

Р-н Благајнице

Р-ну вишка

или ако је нађен мањак

Р-н мањка

Рну Благајнице

мањак се обично баца на рач. мањка, а после се кауцијом или готовином накнади.

II. Код **валуте** може да се деси, да има фаличних примерака, тада се и ово баца на Рачун мањка и кад се добро испита ствар, онда се расходује Рном добити и штете, пошто се не зна прави кривац, а дотични новац шаље се Народној Банци на поништење.

III. Код **ефеката** дешава се, да је ефекат изгубљен, те према томе се не слаже стварно стање по броју, онда се закључним књижењем сведе вредност ставом:

Рн несталих ефеката

Рну ефеката

за свођење вредности изгубљеног броја . . .

При закључку скидају се сви скандирајући купони за прошлу годину, који ће се наплатити тек до године. То има да се закључним књижењем књижи, да су купони ушли у радњу и да они престављају приход за ову године, те према томе књижи се.

Рн разних купона

Рну камате на ефекте

за скинуте купоне бр . . . на ефекте по списку Дин. 16.200.—

Рачун купона показује активу и закључује се Рач. Изравнања. Рачун камата на ефекте показује приход и закључује се са Рач. Добити и Штете.

И овом приликом се види, да је исказ Рачуна изравнања и Рачуна Добити и Штете потпуно једнак.

IV. Код **меница** може да се закључним књижењем огласе неке мен. дубиозне или изгубљене и књижи се:

Рн дубиоза

Рну меница (нпр.: код адв. и т. д.)

V. Код **робе** може бити закључног књижења у толико што се своди вредност, ако је нешто превиђено нпр. дата роба на повуку, дата роба на комисиону продају а није укњижено, тада се књижи накнадно.

VI. Код Рачуна **непокретности**, ретко се дешава да има закључна књижења. Могло би да се према исказаној потреби у место овог једног Рачуна, воде разгруписани Рачуни, за сваку непокретност за себе. Н.пр.: једна радња имала је зграде, њиве и шуме, водила је један заједнички рачун (имобилије), па како су зграде знатно скочиле у вредности, то је потребно, да се разгруппишу и да зградама одреде вредност према приносу. — Тако исто, ако је шума дата на експлоатацију, а остало земљиште није за пољопривреду, већ само за шумарство, те мање вреди. Горосеча за нову шуму настаје тек за 50 година, и за све то време повисује се цена пошумљеном земљишту за 2% годишње.

VII. **Покретности**. — Код овог Рачуна може само да се чине исправке при закључном књижењу, али пошто ове ситнице не утичу много на правилан закључак, то се свођење вредности изоставља, а отпис са 10% изврше Рач. изравнања и Рач. добити и штете. — Рач. изравнања смањи вредност, а износ овог отписа узима Рач. добити и штете као расход. Код Новч. Завода има још и камата да се пренесе или капиталише (види стр. 119).

Закључно књижење код личних рачуна

У заједничке Рачуне код новчаних завода убрајамо Рач. Улагача и Рач. Залагача. (Улог и Залога) види III део.

Код тек. Рачуна задаје највише посла израчунавање интереса за закључак, а чим је све довршено, начини се извод из салда-конта у којем су означена сва салда, која се преносе на нов рачун. Пошто су ова салда обухватили и интерес и провизију (што се у списку декларира).

Из овога се списка књижи при закључном књижењу:

Рн шекућих Рачуна

Рну двојици поверишеља

Рну камата тек. Рач.

Обрачуната до (30/VI или 30/XII)

Рну провизије

За провизију

Ово се исто чини на потраживања, а тако исто начине се два списка за стране особе за задуж. и за одобр. камате.

Пример за закључни биланс: Из Главне Књиге једне радње начињен је завршни (закључни) биланс на дан 31. дец. 1920. год. т.ј. годишњи збир види пример на идућој страни.

Горње суме код појединих Рачуна у дуговању и потраживању показују годишњи збир, или годишњу билансију. Из годишње билансије нађена су рачунска салда дуговања и потраж., која треба да се слажу, и последње што још има да се учини јесте: да се добивеним салдама одреди стварна вредност у напомени¹⁾ и да се та „стварна салда“ упуте тамо куда треба, тако да она салда која показују стања, прими Рачун изравнања по вредности тога дана, а она која показују приходе или расходе, да покупи Рачун Добити и Штете и да их упореди.

Из ове поделе салда врши се закључак т.ј. закључни став, види стр. 132.

Као што се из овога примера види, билансија се слаже, пошто је салдо Рачуна изравнања равно салду Рачуна Добити и Штете, а то је знак да је тачно и поштено рађено.

При самом закључку врши књиговођа дужност и Рачуна Изравнања и Рачуна Добити и Штете. С тога се од њега

¹⁾ Стварна вредност за поједина рачунска салда се налази или закључним књижењем, ако има да се обрачунава камата и т.д. или се она добива по курсу дана закључка, као: за страну монету, за ефекте и девизе, или се најзад добива отписивањем и рабатирањем при самом попису. Висину отписа одређује шеф радње, а код удеоничких друштава по правилима или по решењу управе.

Годишњи збирни биланс и закључак 31. Децембра 1920. год.

Бр	РАЧУНИ:	ГОД. БИЛАНС		САЛДА		РАЧ. ИЗРАВН.		РАЧ. Д. и Шт.		НАПОМЕНА
		дугује	погражује	дугује	погражује	дугује	погражује	дугује	погражује	
1	Главница	—	100000		100000	Актива	Пасива	Расход	Приход	
2	Благајница	114000	107000	7000		7000	100000			
3	Роба (укупно)	95000	70000	25000 ¹⁾		35000 ²⁾				
4	Домаћих меница	22000	7000	15000		15000			10000	по попису
5	Ефеката (укупно)	18000	2000	16000		16044				
6	Намештаја	1000	—	1000		900 ³⁾		100	44	по курсу отпис 100/0
7	Пореа	1000	—	1000				1000		
8	Станарина	1000	—	1000				1000		
9	Трошкови	2000	—	2000				1000		
10	Плата	2000	—	2000				2000		
11	Домаћ. раз. особа	40000	20000	20000		20000		2000		
12	Непокретност	10000	—	10000		9800 ³⁾		200		амортиз.
	Салда изравнања	306000	306000	100000	100000					чиста добит
						103744	103744	10044	10044	

Овај сам биланс прегледао и нашао сам да је тачан. Шеф радње (попис)

Н. Н. с. р.
Књиговођа

- 1) Ово је рачунски салдо у Рачуну робе, а стварно има робе 35000 по попису.
- 2) Ово је стварно салдо, тј. вредности робе која се налази у радњи при закључку књига. Ово се стање добива из Шконтра робе (збир стања свију артикала, где се шконтра воде; а радње које не воде шконтра за робу, морају чинити попис робе, и стања по попису додају се Рач. изравнања, иначе без пописа не би се могле тачно закључити књиге, већ би се стање робе морало наћи према заради (приближно, види I део.)
- 3) Намештај остаје још у вредности 900 дин. а 100/0 отписано је као губитак због употребе
- 4) Код непокретности је отписано 200/0 за амортизацију, дакле 200 дин., а вредност, која се преноси Рачуном изравнања за идућу годину, износи 9800.

тражи да је вешт, спреман књиговођа и да савесно и поштено упућује салда по стварној вредности у Активу и Пасиву и да изнесе стварне приходе и расходе у Рачуну Добити и Штете. Невешт или несавестан књиговођа може из једног и истога збирнога биланса да покаже сасвим разне резултате, с тога се тако рећи од књиговође купује поштење, дају му се сразмерно добра плата и награда у виду тантијеме.

Биланс и закључак на претходној страни јесте само нацрт како треба да су Рачуни у Главној књизи сви изравнати; али пошто се у њу ништа не књижи непосредно већ из Дневника, то се из закључног биланса начине четири става и закључак је тиме довршен. Ставови за претходни пример гласе у Дневнику овако:

Закључак 31. Децембра 1920.

(Закључни став из претходне билансије)

Рачун изравнања

Следећима:

За активу при закључку:

Рачуну Благајнице	Дин.	7.000	
„ робе	„	35.000	
„ дом. меница	„	15.000	
„ ефеката	„	16.044	
„ намештаја	„	900	
„ дом. раз. особа	„	20.000	
„ непокретности	„	9.800	103.744

Следећи:

Рачун изравнања

За пасиву при закључку:

Рачун главнице	Дин.	100.000	
Рачун доб. и шт. салдо	„	3.000	103.744

Рачун добиши и шшеше

Следећима:

За расходе у току године:

Рачуну намештаја	Дин.	100	
„ пореза	„	1.000	
„ станарине	„	1.000	
„ трошкова	„	2.000	
„ плате	„	2.000	
„ непокретности	„	200	
За изравнање салдо	„	3.744	10.044

Два дужника:

Рачуну добиши и шшеше

За приходе у току године:

Рачун робе, за зараду на продаји	дин.	10.000	
„ ефеката за разл. на курсу	„	44	10.044

Пошто су ови ставови пренети на партије појединих Рачуна у Главној Књизи, треба подвући црте, тј. закључити потпуно књиге, или свршити закључак књига на дан 31. децембра 1920. године.

Сутрадан, 1. јануара 1921., треба Рачун изравнања да врати стања (активу и пасиву) појединим Рачунима. То значи, да ће Рачун Изравнања при поновном отварању Рачуна дуговати оно, што је при закључку потраживао, а потраживаће оно што је при закључку дуговао. Дакле, обратно закљученоме ставу, овако (под 1. Јануаром).

Следећи:

Рачун изравнања

за пренос активе на нов рачун у 1921. год.

Рачун благајнице	Дин.	7.000	
„ робе	„	35.000	
„ дом. меница	„	15.000	
„ ефеката	„	16.000	
„ намештаја	„	900	
„ дом. раз. особа	„	20.000	
„ непокретности	„	9.800	103.744

Рачун изравнања

Следећима:

за пренос пасиве на нов рачун у 1921. год.

Рачун Главнице	Дин.	100.000	
„ доб. и штете	„	<u>3.744</u>	180.744

Овај последњи став може да се књижи и тако, да се добит одмах при закључку дописује Главници, а то се чини, ако је у радњи самац тј. ако радња нема ортака. Дакле, Рачун Изравнања Рачуну Главнице за пасиву на нов рачун, тј. за повишен капитал зарадом свега: 103.744 динара.

Ако се не дописује добит капиталу одмах при поновном отварању Рачуна, као и у претходном примеру, онда ћемо имати још један став више, тј. Рачун добити и штете Рачуну главнице, за унос добитка 3744 у капитал за 1/1 1921. године.

Оснивање књига код ортачких радња бива у главном тако исто као и код самца тј. Рач. Главнице (заједничке) потражује Активу, а дугује Пасиву при почетку рада.

Узмимо да се Јован Јовановић удружи с Николом Николићем и да отпочну заједнички рад с тим, да добит деле по пола¹⁾.

Јован има чисте имовине 10.000 дин., а

Никола има чисте 30.000 дин.

На крају године се покаже при закључку књига добит за поделу у 9600 динара.

У току године је потрошио Јован лично 1500 дин. а Никола је свега изузео за своју потребу 1600 динара, чиме су задужени у њиховим личним Рачунима, који се закључују Рачуном изравнања. Како ће се у овом случају поделити добит при закључку? (види поделу добити у пописнику стр. 23—24 I део). Књижење: прво Рач. Д. и Ш. 3. повер. за поделу, по уговору; затим се допише капиталу.

¹⁾ Ма да нису подједнако уложили, ипак могу добит делити подједнако. Уговор је код ортачких радња основа за поделу добитка и т. д. види први део.

Само дописивање добити капиталу бива по систему двојног књигов. сложеним ставом на овај начин:

Два дужника

Рчу главнице:

За унос преостале нето-добити:		
Рач. орт. Јов. Јовановића	дин.	3300
„ „ Н. Николића	„	<u>3200</u>
		6500

О исправкама и о контроли

Исправке се чине по начину двојног књиговодства у главном исто онако као и по простом, а то значи да се исправке у књигама чине, по природи њиховој, на два главна начина (види I део, стр. 75—76.)

По систему двојнога књиговодства свако се сторнирање (Storno) рачунских односа **мора** спровести кроз Дневник и није допуштено исправљати у Главној Књизи непосредно, па ма се и нека маленкост исправљала.

Контрола при раду по начину двојног књиговодства треба да је така, да књиговођа може увек сам свој рад да контролише; а тако и бива.

Прва је контрола*) да збир Благајнице и Првобележнице мора бити раван сваком укупном збиру у Дневнику и показиваће обрт радње.

Друга је контрола Збирни биланс;

Трећа је контрола билансија салда.

Четврта контрола. Ово је најглавнија контрола за књиговођу. Ако и ова контрола покаже тачност, онда је уопште све без икакве сумње тачно и исправно. Ако се књиговођи слаже годишњи збирни биланс (12 месеци) и биланс салда, онда мора у закључку, салдо Рач. Изравнања бити равно салду Рачуна Добит и Штете.

Најзад по систему двојног књигов. постоји још и та контрола: да ли је добро калкулирано за страну монету при набавци робе. Ова се контрола постизава отварањем нарочитог **Рачуна Разлике на курсу**, који дугује при набавци стране монете за разлику између сталног и калкулационог курса и

*) Мање радње преносе из Ручне Књиге у Дневник, и ова контрола отпада.

закључује се Рачуном Добити и Штете. Ако је добро калкулисано, онда ће разлика бити мала; а ако је калкулациони курс узет мањи, па је страна монета скупље плаћена, онда ће бити штете, или ако је обратно рађено, биће добити.

При закључку књига може лако да се деси и то, да се рач. стања (салда) појединих Рачуна не слажу са стварним стањем, која се нађу за те Рачуне по попису (инвентару). На пр. Рачун меница неке радње показује 31/12 салдо дуговања у дин. 127.000, а при попису је нађено у лисници (портфељу) само 122.000 дин. у меницама, дакле за 5000 динара мање.

При оваквим грешкама треба све колационирати, све поново збирати, преносе ревидирати*), упоређивати кореспонденцију са књигама и подацима за књижење и т. д., па ако се покрај свега тога грешка не може никако да нађе, онда — само у оваком случају — отвара се тако звани **Рачун исправака**, и помоћу овога се поправљају грешке.

Рачун исправака треба, колико је могућно, избегавати, а код новчаних завода не би се никако смео ни употребљавати; јер грешка у њих мора да се нађе, а лакше се и тражи но код обичне трговачке радње. (Редни бројеви меница и т. д. олакшавају посао).

Пример :

Рач. дом. мен. дугује салдо 16600 дин. а по попису има 16400
 „ стр. „ „ „ 700 „ „ „ „ „ 1000
 „ наплата „ „ 500 „ „ „ „ „ 600

Ова би се грешка исправила Рач. исправкама овако :

Дугује		Рачун исправака		Потражује	
1920		1920			
дец. 31	Р-ну дом. меница	дец. 31	Од рач. стр. меница	300	—
	За свођење салда		Од рач. наплата	100	—
	према попису.		За свођење салда		
			по попису.		
				400	
				400	

*) При преносу збира једне стране на другу врло се лако може погрешна цифра пренети, и тада се књиге не слажу; стога у оваким случајевима треба прво пренос ревидирати.

Речено је већ да се свако сторнирање и свака исправка за Главну Књигу мора прво књижити у Дневнику, те ће се тако и за горњу исправку књижити ставом; (начини ове ставове).

Овај прости пример је наведен само ради лакшега разумевања. Иначе се при свакој очевидној и доказаној грешци књижи исправка директно, а Рач. Исправка се и не употребљава, дакле овако:

Два дужника

Рачуну домаћих меница

За свођење салда по попису ради исправке:

Рачун страних меница _____ Дин. 300

Рачун наплата _____ Дин. 100 400

Овим је исцрпена теорија двојнога књиговодства, и сада ћемо прећи на практичан рад, ради бољег разумевања свега оног што је у теорији изложено.

Пример за практичан рад обухватиће:

Књижење, развођење и закључак оних истих случајева који су у првом делу узети за дрварску радњу, стога случајеве овде нећемо понављати.

Даље су изнети у додатку још краћи примери ради вежбања, управо онакви, какви се употребљавају у писменим задатцима на испиту спремности. Видеће се да је главан циљ да се покаже знање у оснивану и у закључку књига по разним погодбама, а случајеви су тако распоређени у испитним појединим питањима, да је цео предмет обухваћен у четири разна правца као: два за тргов. радње, за самце и за ортаке; један за новчане заводе а, један за фабрике и рударска предузећа.

Сваки наставник треба да задаје што више мањих случајева за оснивање и закључак књига по разним претпоставкама.

ДНЕВНИК

ДРВАРСКЕ РАДЊЕ

РАДОЈА БЛАГОЈЕВИЋА

У БЕОГРАДУ

Напомена: Сви су случајеви књижени непосредно у Дневник без Благајнице и пренети су у Главну Књигу, а из ове је начињен Збирни Биланс.

Из овога се најбоље види разлика између простог и двојног књиговодства тј. Дневник се води са ставовима ради рачунских односа између појединих Рачуна, и једино Главна Књига, као центар двојног књиговодства јесте нешто ново.

Све остале књиге као Пописник, Шконтро, Партијалник и све споредне књиге остају исте и при употреби двојног система.

Ко докле зна добро да књижи рачунске односе по простом књиг. тај ће знати и по двојном да начини ставове јер се и Рачуни сматрају као лица, која и дугују и потражују, само не свако засебно као по простом, већ увек Рачун дужник и његов поверилац простим и сложним ставом.

Д Н Е В Н И К

1

Датум	МЕСЕЦ СЕПТЕМБАР 1920.	Фол. Гл. књ.	Дугује	Потражује
5	<u>С Л Е Д Е Ћ И:</u>			
	<u>Р-ну Главнице (капитал)</u>	1		182798 80
	за Активу при оснив. по попису			
	Рач. Благајнице (Готовине)	2	140000 —	
	„ Непокретности	3	40450 —	
*)	<u>„ Покретности (Нам. и приб.)</u>	4	2348 80	
	<u>Рач. Главнице</u>	1	153625 75	
	<u>Р-ну Дом. особа Н. Н.</u>	5		153625 75
	За ранију пасиву по попису			
6	<u>Рач. Трошк. Оснивања</u>	6	1977 75	
	<u>Р-ну Благајнице</u>	2		1977 75
	за све раније трошкове			
	<u>2. ДУЖНИКА</u>			
	<u>Р-ну Домаћих Особа</u>	5		178200 —
	по факт. Манас. Управе, Беочин,			
	Рач. Буков. Дрва	7	103200 —	
	„ Грабов. „	8	75000 —	
15	<u>2. ДУЖНИКА</u>			
	<u>Р-ну Благајнице</u>	2		17261 26
	Рач. Бук. Дрва **)	7	9552 —	
	за припад. трошк. подв. и пренос			
	Рач. Граб. Дрва за исти трош.	9	7709 26	
	<u>Пренос</u>		533863 56	533863 56

*) Став од става треба оделити линијом

**) Сваки Рачун подвуци.

		Пренос	*)	
			533863 56	533863 56
15	<u>Р-ну Мешов. Облица</u>	9	112000 —	
	<u>Р-ну Дом. Особа</u>	5		112000 —
	по фактури Властел. Моровић .			
<u>2. ДУЖНИКА</u>				
21	<u>Р-ну Благајнице</u>	2		69565 —
	<u>Рач. Дом. Особа</u>	5	68250 —	
	за аконто Ман. Управи 30.000—			
	исплаћ. упут. Властел. 38.250—			
	<u>Рач. Мешов. Облица</u>	9	1315 —	
24	за трошак експедиције			
	<u>Р-н Трошкова (радње)</u>	10	267 50	
	<u>Р-ну Благајнице</u>	2		267 50
	за инсталацију електрике			
	<u>Р-ун Дом. Особа (Оп. Упр. Беогр.)</u>	6	163700 —	
<u>3. ПОВЕРИТЕЉА</u>				
	Рну Бук. Дрва по рач. бр. 1	8		78000 —
	„ Граб. „ „ „ „ 1	9		41500 —
	„ Меш. обл. „ „ „ 1	11		44200 —
28	<u>Рач. Благајнице</u>	2	25000 —	
	<u>Р-ну Дом. Особа</u>	6		25000 —
	аконто од Општ. Упр. примљених			
	<u>Рач. Дом. Особа</u>	6	900 —	
	<u>Р-ну каса-шконша (Опш. Беогр.)</u>	7		900 —
		Пренос	905296 06	905296 06

*) Дугује и потражује не мора се стављати!

			Пренос .	905296 06	905296 06
			<u>Рач. Трошкова</u>	10 457 —	
			<u>Р-ну Благајнице</u>	2	457 —
			поклон за сиротињу	25 —	
			награда слагачима дрва	432 —	
30			<u>Рач. дом. Особа (Упр. Фондова)</u>	6 1405 50	
			<u>Р-ну Благајн. за аконшо</u>	2	1405 50
			<u>Рач. Благајн.</u>	2 93297 —	
			<u>3. ПОВЕРИТЕЉА</u>		
			за пазар у детаљу:		
			Р-ну Букових Дрва	8	15705 —
			„ Граб. „	9	8170 —
			„ Меш. Облица	11	69377 —
			<u>СЛЕДЕЋИ:</u>		
			<u>Р-ну Благајнице</u>	2	74255 35
			<u>Рач. Дом. Особа</u>	6 71500 —	
			за аконто Л. Бранковићу	3000 —	
			Мин. Просв. за рач. Ман.		
			Упр. Беочин	50.000 —	
			Шум. Упр. Мин. Шума	18.500 —	
			Рач. Трошкова, на милостиње .	10 14 80	
			Рач. Плате, хонорар књиговођи и чуварима	14 1600 —	
			Рач. Поштарине за мес. септ. .	12 40 55	
			Рач. Лич. Трош. (за лич. употр.)	13 700 —	
			Рач. Порезе за датих аконто .	14 400 —	
			<u>Пренос</u> .	1074710 91	1074710 91

		<u>Пренос</u>				
			1074710	91	1074710	91
30	<u>Рач. Трошкова</u>	10	24	—		
	<u>Р-ну Граб. Дрва</u>	9			24	—
	за огрев канц. 1 m ³ граб. пањева .					
	<u>Рач. Дом. Особа</u>	6	10000	—		
	<u>Р-ну Дом. Особа</u>	6			10000	—
	за полож. Властелин., Моровић од стране Ман. Упр., Беочин .					
	<u>Рач. Благајнице</u>	2	45000	—		
	<u>Р-ну Дом Особа</u>	6			45000	—
	од Беогр. Опш. Упр. аконто					
	<u>Рач. Граб. Дрва</u>	9	17917	—		
	<u>Р-ну Благајнице</u>	2			17917	—
	за исплаћ. повуку за 437m ³ . .					
	<u>Рач. мешов. Облица</u>	11	164500	—		
	<u>2. ПОВЕРИТЕЉА</u>					
	<u>Р-ну Дом. Особа</u>	6			166127	—
	од Шум. Упр. Минист. 3500m ³					
	<u>Р-ну Благајнице</u>	2				
	за пренос и смештање дрва . .				1627	—
		**)	1313778	91	1313778	91
	*) Закључног књижења нема.					

ЗАКЉУЧАК 30. СЕПТЕМБРА 1920.

<u>Рач. Изравнања</u>	15	521188	74		
<u>Разним Рачунима</u>				521188	74
за активу по билансу при закљ. итд. види закључак и начини 4 става из биланса.					

***) Овај исти збир мора имати и у збир. билансу и то је једна важна контрола за књиговођу.

ГЛАВНА КЊИГА

Рачун Главнице

1

Датум		Стр. Днев.	Дугује	Потражује
1920				
Септ. 5	Од Р-на 3 Дужника	1		182798 80
	Р-ну Домаћ. особа	1	153625 75	
30	„ Изравнања	4	29173 05	
			182798 80	182798 80
Окт. 1	Од Р-на Изравнања	4		29173 05
	„ „ Добит и Штете	5		?

Рачун Благајнице

2

1920				
Септ. 30	Разн. Рач. по Благај. и Дневн.	1	303297 —	
	Од Раз. „ „ „ „ „	1		184733 36
	Од Р-на Изравнања (стање)	4		118563 64
			303297 —	303297 —
Окт. 1	Р-ну Изравнања		118563 64	

Рачун Намештаја и Прибора

3

1920				
Септ. 5	Р-ну Главнице	1	2348 80	
30	Од Р-на Изравнања	4		2200 —
	„ „ Добит и Штете	5		148 80
			2348 80	2348 80
Окт. 1	Р-ну Изравнања		2200 —	

Рачун Трошкова оснивања

4

1920				
Септ. 5	Р-ну Благајнице	1	1977 75	
„ 30	Од Р-на Изравнања	4		1800 —
	„ „ Добит и Штете	5		177 75
			1977 75	1977 75
Окт. 1	Р-ну Изравнања	4	1800 —	

Рачун Непокретности

5

1920						
Септ.	5	Р-ну Главнице	1	40450	—	
„	30	Од Р-на Изравнања	4			50450
„		Р-ну Доб. и Штете	5	10000	—	
				50450	—	50450
Окт.	1	Р-ну Изравнања	4	50450	—	

Рачун Домаћих Особа

6

1920						
Септ.	5	Од Р-на Главнице	1			153625 75
„	6	„ „ 2 Дужника	1			178200 —
„	15	„ „ Мешов. Облица	2			112000 —
„	21	Р-ну Благајнице	2	68250	—	
„	24	„ 3 Поверитеља	2	163700	—	
„	28	Од Р-на Благајнице	2			25000 —
„	28	Р-ну Каса Шконта	2	900	—	
„	30	Р-ну Благајнице	2	1405	50	
„	30	Р-ну „	3	71500	—	
„	30	„ Дом. Особ.	4	10000	—	10000 —
		Од Р-на Благајнице	4			45000 —
		„ „ Мешов. Облица	4			164500
		Р-ну Изравнања	4	372570	25	
				688325	75	688325 75
Окт.	1	Од Р-на Изравнања	4			372570 25

Рачун Каса Шконта

7

1920						
Септ.	30	Од Р-на Дом. Особ.	2			900 —
		Р-ну Доб. и Штете	5	900	—	
				900	—	900 —

Рачун Букових Дрва*)

8

1920						
Септ.	6	Р-ну Домаћ. особа	1	103200		
	15	„ Благајнице	1	9552	—	
„	24	Од Р-на Дом. особа	2			78000 —
„	30	„ „ Благајнице	2			15750 —
„	30	„ „ Изравнања	4			60839 10
„		Р-ну Доб. и Штете	5	41839	10	
				154589	10	154589 10
Окт.	1	Р-ну Изравнања	4	60839	10	

Рачун Грабових Дрва

9

1920						
Септ.	6	Р-ну Дом. особа	1	75000	—	
„	15	„ Благајнице	1	7709	26	
„	24	Од Р-на Дом. особа	2			41500 —
„	30	„ Благајнице	3			8170 —
„		„ Трошкова	4			24 —
„		Р-ну Благајнице	4	17917	—	
		„ Доб. и Штете	5	20803	74	
		Од Р-на Изравнања (стање)	4			71736 —
				121430	—	121430 —
Окт.	1	Р-ну Изравнања	4	71736	—	

Рачун Трошкова радње

10

1920						
Септ.	24	Р-ну Благајнице	2	267	50	
„	28	„ „	3	457	—	
„	30	„ Граб. дрва	4	24	—	
		„ Благајнице	3	14	80	
		Од Р-на Добит и Штете	5			763 30
				763	30	763 30

*) Упореди ове Рачуне за дрва са дотичним шконтрима.

Рачун Мешовитих Облица

11

1920					
Септ.	15	Р-ну Дом. особа	2	112000	—
„	21	Р-ну Благајнице	2	1315	—
„	24	Од Р-на Дом. особа	2		44200
		Р-ну 2 Поверитеља	4	166127	—
		Од Р-на Благајнице	3		69377
„	30	Р-ну Доб. и Штете	5	49735	—
		Од Р-на Изравнања	4		215600
				<u>329177</u>	<u>329177</u>
Окт.	1	Р-ну Изравнања		215600	—

Рачун Поштарине

12

1920					
Септ.	30	Р-ну Благајнице	3	40 55	
		Од Р-на Добит и Штете	5		40 55
				<u>40 55</u>	<u>40 55</u>

Рачун Личних Трошкова

13

1920					
Септ.	30	Р-ну Благајнице	3	700	—
„		Од Р-на Доб. и Штете*)	5		700
				<u>700</u>	<u>700</u>

Рачун Порезе

14

1920					
Септ.	30	Р-ну Благајнице	3	400	—
		Од Р-на Доб. и Штете	5		400
				<u>400</u>	<u>400</u>

*) Код другарских радња Рачуном Изравнања.

Рачун Плате

14

1920					
Септ. 30	Р-ну Благајн.	3	1600 —		
	Од Р-на Доб. и Штете . . .	5		1600 —	
			1600 —	1600 —	

Рачун Изравнања

15

1920					
Септ. 30	Разним Рачунима по Билансу Од Разних Р-на (са добит.)		521888 74		521888 74
			521838 74	521888 74	
Окт. 1	Исти за обратни рач. однос као при закључку				

Рачун Добити и Штете

16

1920					
Септ. 30	Дугује Разним Рач. по Би- лансу (расходи) Од Раз. Рач. по Бил. (при- ходи)		123275 84		123275 84
			123275 84	123275 84	
Окт. 1	Од Рач. Израв. (чиста добит) Р-ну Глав. (унос у капитал) *)		119445 44	119445 44	

*) Код Другарских радња дугује прво Рач. Доб. Шт. ортацима за припадајућу им добит, а затим, ортачки лични Рачуни дугују главници за унос у капитал неутрошене добити појединих ортака.

Збирни биланс за Септембар 1920.

ФОЛИЈА	РАЧУН	Дугује		Потраж.		САЛДА*)	
						Дугује	Потражује
1	Главница	153625	75	182798	80		29173 05
2	Благајница	303297	—	184733	36	118563	64
3	Намештај и прибор	2348	80			2348	80
4	Трош. Оснивања .	1977	75			1977	75
5	Непокретности . .	40450	—			40450	—
6	Дом. Особа	315755	50	688325	75		372570 25
7	Каса Шконта			900	—		900 —
8	Букових Дрва	112752	—	93750	—	19002	—
9	Грабових „	100626	26	49694	—	50932	26
10	Трошкова Радње .	763	30			763	30
11	Мешовитих Облица	279442	—	113577	—	165865	—
12	Поштарине	40	55			40	55
13	Личних Трошкова .	700	—			700	—
14	Пореза	400	—			400	—
15	Плате	1600	—			1600	—
		<u>1313778</u>	<u>91</u>	<u>1313778</u>	<u>91</u>	<u>402643</u>	<u>30</u>
						<u>402643</u>	<u>30</u>

Салдо за изравнање

Оверава шеф радње
Н. Н. **)

НЗ Начини четири закључна става у Дневнику, закључи све Рачуне у Глав. Књизи и пренеси на нов рачун са два става (Акт. и Пасива).

*) Рачунска стања.

***) А ако има ортака тада сви подписују.

Закључак 30. Септембра (при удружењу).

*) Рачун Изравнања		Рачун Доб. и Губ.		ПРИМЕДБЕ**)
ДУГУЈЕ (актива)	ПОТРАЖУЈЕ (пасива)	ДУГУЈЕ (расходи)	ПОТРАЖУЈЕ (приходи)	
	29173 05			
118564 64				
2200 —		148 80		Одп. по спораз. са другар.
1800 —		177 75		” ” ” ” ”
50450 —			10000 —	Повећање по стварној вредн. при уортачењу
	372570 25			
			900 —	
60839 10			41837 10	Стање и доб. по премеру
71736 —			20803 74	” ” ” ” ”
		763 30		
215600 —			49735 —	Стање и доб. по премеру
		40 55		
		700 —		
		400 —		
		1600 —		
	119445 44	119445 44		Чиста добит
521188 74	521188 84	123275 84	123275 84	

Књиговођа Н. Н.

*) Стварна стања.

***) Ове примедбе испуњавају се у споразуму са шефом (или ортацима).

По свршеном закључку (види стр. 147) преносе се стварна Салда на нов рачун ставовима које ниже износимо:

МЕСЕЦ ОКТОБАР 1920.
ПОНОВНО ОТВАРАЊЕ РАЧУНА

1	Разни Рачуни	521188.74	
	Р-ну Изравнања		521188.74
	За пренос Активе по билансу		
	Рачун Изравнања	521188.74	
	*) Разним Рачунима		521188.74
	За пренос Пасиве по билансу		
	*) Рачун Добиши и Шшеше	119445.44	
	Р-ну Главнице		119445.44
	За унос чисте добити у капи- тал радње		

УОРТАЧЕЊЕ

	Рачун Благајнице	250000.—	
	Р-ну Главнице		250000.—
	За улог другара А. Лукића		
10	Рачун Благајнице		
	<u>3 ПОВЕРИТЕЉА</u>		
	Р-ну букових дрва) продато све стовари- ште дрва	55000.—
	„ грабових „		58000.—
	„ мешов. облице		205600.—
12	<u>2. ДУЖНИКА</u>		
	Р-ну Благајнице		249255.—
	За купљ. мешовиту радњу		
	Рачун Робе		
	За вредност по попису . . .	244000.—	
	Рач Намешт. и прибора . . .	5255.—	

*) Добит је могла одмах да се допише Главници у Рач. Изравнања.

Према ранијем објашњењу треба даље на исти начин развести и остале случајеве мешовите радње и то у Дневник, из овога у Главну Књигу; даље треба начинити Збирни биланс и рачунска Салда и најзад треба спровести и сам закључак закључним ставом и тиме би биле књиге другарске радње закључене.

При закључку другарских радња узимају се лични трошкови појединих ортака као Актива и преносе са Рачуном Изравнања на нов Рачун и тада се тек врши подела добити и затим дописивање заједничком капиталу, онај преостатак неутрошене (Нето) добити појединих ортака, по примеру на стр. 23. и 24.

Поновно отварање Рачуна бива као и у претходном примеру; а само разортачење врши се у књигама на тај начин, што се бивши ортак створи повериоцем радње као и по простом књиговодству али оваквим ставом:

Рачун Главнице

Р-ну бившег другара Радоја Благојевића

За његов део капитал 1. Нов. Дин. ?

Напротив: са вредностима које прими бивши ортак при разортачењу, задужује се оваквим ставом, нпр.:

Рачун бившег ортака Благојевића

СЛЕДЕЋИМА

За издатих му при разортачењу и то:

Р-ну Благајнице за дату готовину	?
„ Меничних пријема за дати акцепт	?
„ Робе (ако је нешто примао)	?

а ако овим примањем вредности, није изравнат бивши ортак, тада остатак остаје (да он још потражује), по отвореном рачуну, без или са интересом, по споразуму при самом разортачењу.

ДОДАТАК

ДЕВЕТОМ ИЗДАЊУ

Американско књиговодство

О овом, тако званом **Американском** књиговодству почело се у последње време много говорити и писати, тако да не прође ни једна година а да се не појави какво ново дело о њему, нарочито у Немачкој.

На таквом американском Дневнику су вршене разне измене, те је добивао и разне називе; тако да је добио називе: Каса-Журнал (Kassa Journal), Американски Журнал (Дневник), и најзад назив: Каса спојена са Главном (тајном) Књигом (Kassa mit dem Geheimbuche).

Последњу је важну измену у американском Дневнику учинио у своје заводу директор приватне Трговачке Академије у Хајделбергу г. Георг Макс Зилберман (Georg Max Silbermann) који је за то добио и државну заштиту (патент). Ја сам био лично код њега и упознао сам се са овим врло практичним Дневником, који сам по допуштењу г. Зилбермана удесио тако, да одговара и нашим законским наређењима.

О неком нарочитом „американском“ књиговодству неће дакле овде бити говора, јер систем двојнога књиговодства је постављен на рачунску основу, у којој не може бити никаквих измена, нити каквих нових проналазака. Центар је двојном књиговодству Главна Књига, и само начини како се долази до све књиге књижењем, могу бити различити; стога ћемо на овоме месту имати да говоримо само о Дневнику, који би имао да замени Првобележницу и Благајницу, а у коме би се извршило груписање рачунских односа појединих Рачуна, те бисмо добили у њему уједно и саму Главну Књигу.

Од оваквог Дневника имамо ове користи:

Што је цео рад прегледан; што се у свако доба може шконтрирати не само Благајница, већ и сви Рачуни који показују стање неких ствари од вредности (сем робе, за коју је потребан попис); што је у Дневнику изложен и обрт и збирни биланс, и, што је најглавније, у случају да се појави грешка

у збирном билансу, имамо увек пред собом ону суму која мора бити равна и збиру дужника и збиру поверилаца, а то је збир износа (у нашем примеру Дин. 42718.85); па ако се неки збир и не би слагао, опет знамо бар то који је збир исправан, те онда тражимо грешку само у ономе збиру који се не слаже са збиром износа. Ако се збирни биланс књиговођи не би слагао, он, по досадашњем начину благ. и првоб., не би могао одмах знати који је збир тачан: да ли збир дужника или збир поверилаца, или није ни један ни други. У таквом би случају настало тражење, колационирање, и створила би се читава забуна, нарочито ако је наступила потреба да се у заказано време објави збор удеоничара. По овом новом начину пак треба књиговођа само да је уредан и пажљив, те да збир едне стране преноси одмах на идућу страну и да не оставља да се накупи по неколико страна за сабирање, јер се нагомилавањем послова лако премори, те може онда лакше и да греши, види пример за Американски Дневник.

При оснивању књига се просто износи Актива и Пасива, као у Пописнику, али без нарочитог описивања и навођења редних бројева итд. (пошто је ово у попису већ разрађено), а суме појединих делова Активе и Пасиве стављају се у бразду за износ. На истој се линији, у десно, ставља рачунски однос у дотичном Рачуну ако је у Дневнику било потребе да се отвори (тј. ако ће стално бити потребан): или, ако се неће чешће понављати, онда се сума износа ставља десно при крају, у бразде за Разне Рачуне, јер су и ове бразде саставни делови Дневника, који се води на обе стране, једним истим бројем означене, као да се води по фолији.

При закључном књижењу се набраја све што је потребно да се помоћу неких нових рачунских односа имању сведе вредност на дан закључка књига; на пр:

1. Скинуто са талона 6 купона, а 7.50, као што је у горњем примеру означено; или:

2. Обрачуната камата за пренос у идућу годину.

При закључку.

Актива при закључку:

Готовина;

Страна монета;

Ефекти итд.

ређа се сва Актива, за овом сва Пасива у самоме тексту.

Кад се шири круг нашег трговачког света буде упознао са практичном и корисном страном овога Дневника по тако званом американском начину, уверени смо да ће и код нас освојити земљишта, нарочито код наших индустријских предузећа, новчаних завода, рудара, а и свуда где се год жели да има преглед о раду и стању у свако доба, а да се за то утроши једна трећина од онога времена, које би се иначе утрошило.

За наша удеоничка друштва је овакав Дневник најподеснији већ и због тога, што књижења у њему **разуме сваки**, нити се може забунити неким ставом, у коме се на пр. књижи 3, 4 дужника, Следећи, вредност у течају, Вредност овога или онога Рачуна итд., и најзад има понека Управа да одговара по закону о удеоничким друштвима само због тога, што су књижења била „вешто“ спроведена, без много објашњења, већ просто „Рачун—Рачуну“. (види III део).

Из примера за американски Дневник *) види се, да се у прву бразду (с лева на десно) ставља датум, у другу фолија Партиј. за Личне Рачуне; трећа широка бразда је за текст—објашњење (књижење); четврта за Износ. За овим се виде Рачуни у Глав. књизи. За Рачуне, који редовно Дугују као трошак, Станарина и не отвара се бразда за потраживање, а тако исто не бисмо отворили бразду за Дугује, ако неки Рачун редовно Потражује (по потреби).

Најзад на десној половини овог Амер. Дневника види се назив: „Разни Рачуни“ са браздом за назив Рачуна, фолија тајне књиге и рачунски односи: Дугује и Потражује. За овај додатак добио је Зилберман свој патент, јер је тиме упростио овај, иначе незграпни Дневник и то на овај начин:

За оне Рачуне, који се ређе употребљавају, или само једном годишње, служе ове бразде, а сума се преноси у тајну Главну Књигу.

Тајна је књига стога, што се у њој уноси капит. акцепти итд., а ово се радо држи у тајности.

Збир који се преноси са једне на другу страну уједно је и збирни биланс и може одмах да се изврши и сам закључак књига, кад се суме унесу у Збирни биланс.

*) Види страну 168—169.

Извод најважнијих наређења из трговачког законика.

Наш трговачки законик важи од 26. Јануара 1860. и израђен је поглавито по француском тргов. закону који је издат још под Наполеоном првим 1807. год. а израђен је према нашем Грађанском Закону.

У Тргов. Закону изложена су два права, т. ј. Трговачко (дужности и права трговаца) и Менично (дужности и права по меници).

Најважнија су наређења тог закона за трговце и занатлије следећа:

Радњу на своје име може водити сваки пунолетан грађанин тј. ако је навршио 21. годину; но с дозволом оца или татора могу самостално радити и деца оба пола, ако су навршила 17-ту годину, али по одобрењу надлежног суда (проглас пунолетства). Жена удата може радити на своје име само са пристанком или одобрењем мужевљевим.

Свака радња мора имати своју фирму, под којом ће се водити и мора исту пријавити (протоколисати) у Трговачком Суду. Ако радња отвори у више места филијале, то мора у сваком месту дотичном Суду фирму пријавити и у новинама објавити; а то исто мора чинити и онда, ако се фирма мења или ако радња престаје даље да ради.

Сваки трговац, **мора** водити **Дневник** у који ће бележити **све** што се у радњи деси, а по реду како је који посао обављен, дакле: сваку куповину, продају и т. д. (види стр. 63). Даље, мора имати препис или копију својих писама и сваке године, обично при крају исте, **мора се чинити попис** радње и преписиваће се на чисто у засебну књигу, у тако звани **пописник** или инвентар.

Све књиге треба да се воде на српском језику и треба да су **уредне** тј. да су чисте и читко написане, да нема у њима мрљотина и греботина, да нема празних или дометнутих страна и да су стране по реду означене бројевима (да су нумерисане).

Књиге **Пописник** и **Дневник** треба да су судом потврђене пре, но што се у њих почне бележити.

Уредно вођене књиге имају пред судом полудоказну силу у случају спора; а допуњавајући је доказ клетва. Лица, која су кажњавана судски (пресудом) због преваре, презадужености или користољубља и т. д. — не могу књигама ништа доказивати, и ако су им књиге уредно вођене. Књиге странаца имају полудоказ на српским судовима, ако су уредно вођене и ако се у њиховој земљи признају уредне књиге наших трговаца.

Потраживања по књигама занатлија, фабриканата, трговаца и апотекара застаревају за **годину дана**, од дана кад је посао обављен, с тога треба тражити да дужник у току од године дана, потпише рачун, те да тиме призна свој дуг. Не учини ли то дужник у току од године дана, онда га треба најдуже за месец дана од дана кад је прошла година — тужити суду и тражити наплату дуга. Ако се овај рок пропусти, то се даље не може доказивати више књигама, већ другим доказним средствима као: сведоцима, писмима, товарним листом, поштанским рецелисом и т. д.

После 20. година застаревају потраживања по књигама и немају вредности као доказ.

Фирма једне радње може гласити разно: самац или ортачка Јаван или тајан ортаклук.

Најзад може за фирму да се узме неко опште име, нарочито кад има много ортака (задругара или удеоничара) н.пр. Београдска Задруга, Тргов. Штедионица и т. д., и таково удружење зове се „**безимено друштво**“ исто као и „Трамвај Града Београда“ (мешовито—командитно н.пр. Ј. Симић и Ко.).

У трговачком законику изложено је и менично право и то од 76. §, па до 170, па пошто је ово потребно, то ћемо овде у кратко изложити све дужности и сва права по меници.

○ **менцама**

Са меницама се одавно почело радити, само оне нису изгледале као данашње менице, већ су личиле више на обично менично обавезно писмо, које је издавао дужник своме повериоцу, на пример:

У Дубровнику 15. маја 1695.

Господ.

*Ивану Бошковићу
трговцу*

у Дубровнику.

Признајем, да Вам дугујем за узету робу # 150. Ду-

каша Стопедесет здравих и плашићу ову суму за три месеца од данас Вама, или ма коме другоме, кога Ви будеше наредили.

дужник

Марко Соколовић,

кујунџија из Призрена.

У оваквим, као и у разним другим облицима издаване су менице, без икаквог општег правила за њих, док није Наполеон I. у своје трговачком закону Code de commerce (1807.) прописао каква треба да је меница, и све о меницама. У главном није ништа новог додато данашњој меници, једино реч „меница“ и кад би из преднаведеног писма исписали, као што оне данас треба да гласе изгледала би меница овако:

У Дубровнику 15. маја 1695. † 150 здрав.

За три месеца од данас плашише за ову меницу по наредби мојој сопственој суму од:

*Дуката 150 здравих
вредности примљена у роби.*

*Господ. Марку Соколовићу
кујунџ. из Призрена
плаћање у Дубровнику.*)*

Иван Бошковић

трговац

признајем

Марко Соколовић

Све што има у наведеном меничном писму, има и у горњој меници (још и реч меница), само је ред преокренут.

Као што дужник у писму признаје дуг, исто тако признаје га и на меници; као што у писму пристаје да ма коме другом меницу о року исплати, кога сопственик буде наредио, исто тако признаје својим потписом и на самој меници тј. да ће „по наредби“ издаваоца меницу исплатити. Својим потписом дужник дакле признаје или пристаје на све оно, што му поверилац (издавалац) налаже у самој меници.

Сваки књиговођа **мора** о меницама добро да зна I **меничну способност**, II **мен. битност**; и III **меничну строгост при наплати**.

I Меницу може издати, примити, поднети, или у опште потписати сваки пунолетан грађанин само не сељаци, удате жене без одобрења њихових мужева, војници и нижи чиновници у војсци — до официра, који, и ако потпишу меницу, неће ва-

*) Домицил.

жити као меница, већ као обична грађанска обавеза, која не подлежи трговачком закону, нити се може тужити, нити судити у Трговачком Суду по мен. праву.

II. Битност или суштина менице, ово значи: шта све мора бити на меници:

- I. **Место издавања** тј. у ком је месту издата меница.
- II. **Датум издавања** тј. година, месец и дан, кад је издата меница, (само не по турском и јеврејском календару).
- III. **Рок плаћања меници** тј. кад треба да се меница плати, као по виђењу платите и т. д. чим му сопственик поднесе (најкраћи рок, ово се обично чини кад је мања сума); даље, може мен. рок менице да се одреди датумом н.пр. 6. Новембра ов. год., или за месец, два, три или годину дана од дана издавања или најзад може се рок одредити са сталним непромењивим празницима као, о Ђурђевоу-дну, о Св. Николи и т. д. Ово су код нас најобичнији начин (могу и светски велики вашари). Прима медио ултима тј. 1.15. и последњег.
- IV. **Реч. Меница** тј. на свакој меници мора бити увек и реч меница исписана, а то с тога, што без те речи меница не вреди као меница. У нас је обично свака меница прва меница, а друге и треће врло се ретко дешава и то обично за прекоморске послове.
- V. **По чијој наредби** је меница издата. Издавалац може меницу издати по својој наредби, или може је издати одмах по наредби неког трећег лица (ремитента). То значи, да издавалац одмах при самом издавању менице преноси своје право на неко треће лице, које постаје сопствеником по тој меници.
- VI. **Сума или износ менице** тј. колико и у којој монети и то цифрама и словима обележено и увек важи она сума, која је словима исписана, па ма и двапут да је цифра нека друга сума стављена.
- VII. **Порекло дуга** тј. како је постао дуг по меници, да ли за узет еспап (робу), или у готову, или по неком ранијем рачуну, или: вредност у мени самом.
- VIII. **Име дужника и место** (трасата) становања, ставља се онако, како гласи, а тако исто мора дужник и потписати се и додати „примам“ или „признајем“; јер по нашем закону потпис дужника, без овог признања, не вреди. У страним државама ово није потребно, већ је довољно кад се дужник на меници само потпише и то ма где са лица менице.
- IX. **О месту плаћања**. Обично се узима за место плаћања оно у ком дужник живи, али може за то и какво друго нарочито место или фирма да се одреди, тада је дужник дужан тамо (домицил) о року исплатити и постоје домицилијат.
- X. **Име — потпис издаваоца** (трасанта). Издавалац мора потписати меницу својим правим именом или фирмом. Он важи као први сопственик менице, он је творац. Речено је већ, да издавалац може при самом издавању пренети меницу по наредби неког трећег лица (ремитента); али он то може учинити и доц-

није, (дакле и ако је већ издао меницу по својој наредби), само тај пренос не може више чинити с лица менице, већ на полеђини и овакав пренос на полеђини зове се „Жиро“. — Сваки сопственик менице може даље преносити на неког другог помоћу жира (сем ако му се то право нарочито закраћује (ректа), и сваки јамчи за тачну исплату своме последнику. Ако на полеђини менице нема више места за пренос, то се може меници додати наставак (алонжа) и на том наставку се може даље преносити (види доцније примере за менице и за жира).

Даље меница се може исписати на ма ком живом језику, само не на турском и јеврејском; меница мора да је чисто и читко (разумљиво) написана, на њој се не сме ништа поправљати, грести нити дометати.

III. Менична строгост при наплати о року. Дужник или прималац, акцептант менице дужан је меницу тачно о року исплатити, ако је рок радни дан. Али, ако је рок празник — онда се и рок меници продужује за толико колико дана траје, а први радни дан по празнику постаје роком. Као празници сматрају се они дани, у којима Судови никако не раде. Ако се узакони и прогласи обустава плаћања (мораториум), онда се рок продужује за толико, колико траје мораториум. Чим дужник исплати меницу, треба да тражи да му се она изда. Ако дужник меницу отплаћује делимично, онда је боље да се свака отплата забележи на полеђини саме менице, но да се издаје признаница на примљене отплате. Ако дужник не исплати меницу о року, или најдуже сутра дан до 4 часа по подне (ако рок или сутрашњи дан, није празник), то је сопственик дужан меницу поднети Суду на протест. Ово треба сопственик да чини нарочито тада, ако на меници, сем правог дужника, има још неких других потписника (жираната); јер ако пропусти дићи протест, онда испадају сви остали из обавезе и остаје му само право наплате против дужника. (Зато се води шкаденција или роковник за менице да се не превиди рок).

На основу протеста може сопственик менице да затражи после 15 дана наплату од ма којег претходног потписника — преко реда тј. од оног који је најподеснији. Ако овај исплати, изда му се меница и он ступа у та иста права, те може даље тражити наплату од свог претходног потписника и т. д. На основу меничног протеста може сопственик менице тражити наплату у један мах од свију претходника на меници и од кога меницу наплатити, томе ће је и издати, може да се затражи и менични притвор у неким случајевима.

Протест (посвјед) је судско уверење, којим суд уверава само то, да поднета меница на протест није исплаћена о року, и стога Суд издаје протест због неисплате, уз наплату таксе. Менични протест издаје Трговачки Суд, а где овог нема, издаје га Првостепени Суд, а ако ни овог у месту нема, онда могу још и среске власти издати менични протест због неисплате. Може се од Суда тражити и протест због непријема мен. од стране дужника, нпр. Чим прими робу да акцептује мен.

Изгубљена меница поништава се судским путем (амортизује се) тј. однесе се у Суд препис менице која је изгубљена и тражи се од Суда, да је огласи за невредећу.

Потраживање по меници као меници застарева за пет година рачунајући од дана кад је протест затражен. Ово значи: — у току од пет година може се меница тужити Трговачком Суду, а после пет година само Грађанском тј. Првостепеном Суду.

Једном за свагда застаревају потраживања по меници тек после 24 године, ако је спорна ствар свршена поравнањем или пресудом (према грађанском закону).

Пример за Сола меницу:

Београд. 22. марта 1922. Дин. 465.— сребро

По виђењу платићу за ову Сола меницу

по наредби Драгутина Костића суму од

Динара четиристотинешездесетпет у сребу вредност у готову

Господ. Марку Васићу трг. Марко Васић с. р.

из Обреновца

Као што се види у горњој меници је трасат и трасант једно и исто лице.

Рок је по виђењу (nach Sicht) а то значи: одмах! Даље се види да Васић није морао акцептовати меницу, пошто је навео „платићу“ ову сола меницу итд. Види стр. 177 пример за жиро и за менице.

О ТРГОВАЧКОЈ РАЧУНИЦИ У ОПШТЕ

Трговачка се рачуница дели на два главна дела: на нижу и на вишу рачуницу. Вишом се рачуницом служе већи новчани и хипотекарни заводи и банкарске радње при берзанским шпекулацијама, финансијским операцијама итд., а нижом се рачуницом служе све остале гране трговине, надлештва и приватна лица. Пошто су ти рачуни од преке потребе, то ћемо изложити — управо поновити — све оне рачуне који су књиговођи најпотребнији.

О четири вида рачуна са целим бројевима десетним и простим разломцима, тј. о сабирању, одузимању, множењу и делењу, нећемо говорити, пошто толико знања из рачунице морамо претпоставити, а нама је циљ да само укратко и латимично пређемо — поновимо — важније трговачке рачуне.

Процентни рачун

Кад се за сваку стотину неке количине или капитала узме неко извесно (одређено) мерило, онда се тај рачун води за сваку стотину = per cento = percent проценат или реч mille тј. од 1000. знак ‰. Мерило се зове процентна стопа а означаје се са: %

Ако означимо количину (или капитал) са K ,
процентну стопу „ ‰
процент који се тражи „ П,

онда добивамо правило: $P = \left(\frac{K}{100}\right) \times \% \text{ или } \frac{K \times \%}{100}$

То значи: Процент од једне суме налази се, кад се прво види колико стотина има у количини, тј. она се подели са 100, па кад се толико пута са процентном стопом помножи, добива се тражени проценат.

Ако је непознат капитал, а познат проценат, или ако су

Д Н Е В Н И К			Р А Ч У				
Дан	ф. пар.	Месец новембар 1925.	Износ	Благајнице		Робе (брашна)	
				Дугује	Потраж.	Дугује	Потраж.
1		Улог по попису (при оснивању) у готову сребра	15000 —	15000 —			
		У ефектима по попису	2220 —				
1		Дугујем млину Захарији отв. рач.	4000 —				
		Трошак оснивања радње	411 20		412 20		
		Станарина плаћена за 3 месеца	370 —		370 —		
3		Оправка локала	66 40		66 40		
5		За намештај по 3 рачуна	444 40		444 40		
10		Купљено за готово по фак. N. N.	13333 30		13333 30	13333 30	
		Подвоз (пренос) до локала	77 —		77 —	77 —	
15		За готово по рачуну бр. 1	535 30				
		„ „ „ „ „ 2	322 —				
		„ „ „ „ „ 3	143 —	1000 30			1000 30
		На мен. бр. 1. по рачуну бр. 4.	1200 —				1200 —
2		Најдану Марићу по рач. бр. 5 о. р.	785 50				785 50
		За личну употребу у готову	100 —		100 —		
		„ „ „ „ „ роби	37 70				37 70
16		Трошак радње	14 40		14 40		
		<u>*) Салдо Дин. 1182.60</u>					
		Дневни пазар за готово	322 20	322 20			322 20
		По рачуну бр. 6 за готово	1000 —	1000 —			1000 —
3		Враћено каса шконт 20%	20 —		20 —		
4		У депо Трг. Банци посл. мен. бр. 1.	1200 —				
2		Од Трг. Банке на тек. рач. прим.	800 —	800 —			
		Од Најдана Марића аконто „	185 50	185 50			
		<u>Салдо Дин. 8470.30</u>					
18		Дневни пазар	218 80	218 80			218 80
5		Митру Симићу по рач. бр. 7. о. р.	911 15				911 15
		<u>Пренос</u>	42718 85	18526 80	14837 70	13410 30	5475 66
		*) Види опис страна 158—160					

*) Салдо се додаје за изравнање само при годишњем закључку!
 N3. Књижена из бразда за разне Рачуне преносе се у тако звану тајну (Главну Књ

ДНЕВНИК)

У Г Л А В Н О Ј К Њ И З И									
ач.	Домаће мен.		Трошк.	Касаш.	Стан.	РАЗНИ РАЧУНИ			
	Дугује	Потраж.	Дугује	Дугује	Дугује	Назив	Ћ	Дугује	Потраж.
						Главница . . .	1		17220 —
						Ефеката . . .	2	2200 —	
						Главница . . .		4000 —	
						Трошак оснив.	4	412 20	
					370 —				
			66 40						
						Намештај . . .	8	444 40	
	1200 —								
						Лични рачун .	"	100 —	
						" "	"	37 70	
			14 40						
					20 —				
		1200 —				Депонов. мен.	13	1200 —	
800 —									
185 50									
4985 50	1200 —	1200 —	80 80	20 —	370 —	Пренос		7414 30	17220 —

че се гради при закључку збирни биланс ит.д. све као што је познато.

оба позната, а процентна стопа непозната, онда се то најлакш налази верижним рачуном што доцније следује.

Интересни рачун

Разлика између интересног (каматног) и процентног рачуна лежи у томе, што се код интересног рачуна узима и време у обзир.

Интерес за једну годину на неку суму и проценат од те исте суме, равни су по једној и истој процентној стопи, и, ако за интерес узмемо знак И, онда излази правило за рачунање интереса за једну годину:

$$И = \left(\frac{K \times \%}{100} \right) \times 1 \text{ (год.)} \left(\frac{K \times \%}{100} \right) \text{ (као проценат); за више година више пута толико; нпр.:} \left(\frac{K \times \%}{100} \right) \times 3 \text{ (год.)} *$$

Код интересних се рачуна година рачуна у 360 дана т.ј. 12 месеци по 30 дана**). Према томе интерес за месеце $\left(\frac{1}{12} \text{ године} \right)$ рачунаће се по горњем правилу овако:

$$И = \left(\frac{K \times \%}{100} \right) \times \frac{1}{12} = \frac{K \times \% \times \text{месеци}}{100 \times 12} = \frac{K \times \% \times \text{месеци}}{1200}$$

За дане $\left(\frac{1}{360} \text{ део год.} \right)$ се према овом рачуна интерес

$$И = \left(\frac{K \times \%}{100} \right) \times \frac{1}{360} = \frac{K \times \% \times \text{дана}}{100 \times 360} = \frac{K \times \% \times \text{дана}}{36000}$$

Ако се процентна стопа (каматњак) садржи у именитељу 36000 без остатака тако, да се добива број у ком су нуле на крају — онда се увек процентном стопом скрати именитељ 36000; на пример:

$$\frac{K + 6\% \times \text{дана}}{36000} = \text{(скраћено)} \frac{K \times 1 \times \text{дана}}{6000}$$

Овај нови именитељ 6000 зове се у тргов. рачуници **каматни кључ**.

Каматни кључ за	3%	раван је именитељу	12000
”	4	”	9000
”	6	”	6000
”	9	”	4000
”	12	”	3000
”	18	”	2000

*) За пола год. $\frac{1}{2}$, а за дан $\frac{1}{360}$ део.

***) У Енглеској 365 дана.

Кад се капитал помножи са данима, онда се добивени резултат зове „**каматни број**“; према томе **камата** на неку суму, или капитал, **рачуна се по трговачкој рачуници, кад се каматни бројеви поделе каматним кључем**. Ако се камата рачуна по којој процентној стопи за коју нема подесног каматног кључа, онда се камата израчунава по оном каматном кључу, који је најближи; на пр. кам. за 5% налази се кад се израчуна или по 4% или 6%, па се у првом случају дода једна четвртина (од $4\% \times \frac{1}{4} = 1\%$, а у другом случају се одузме једна шестина од добивене суме (камате).

Каматним бројевима и каматним кључем се своди вредност меница (при попису, инвентара), уложним књижицама (сваких 6 месеци, или кад се иначе обрачунава) у текућим рачунима, стога је потребно добро извежбати се разним примерима. Види о овоме у III делу књиговодства.

Верижни рачун

Ово је један од најважнијих рачуна у Трговачкој Рачуници помоћу овог рачуна могу се многи рачуни заменити.

Верижни је рачун исто што и прост разломак, само је; овде разломна црта усправљена (вертикална); на пр.:

$$\text{разломак } \frac{3}{4} \text{ раван је по вер. рачуну } 4/3$$

Непознат број, који се тражи, бележи се са x (икс), а из разломака се налази цео број, кад се бројитељ подели именитељем: $x = 3 : 4$. При постављању питања прво се пита и почиње са x , а чиме је почето, тиме се верига мора и завршити; нпр. ако је почето са x дин. сребра, мора се завршити са динара сребра. — Даље чиме је питање у бројитељу довршено по природи саме ствари: новца, тежине, количине итд. — тим истим почиње питање на другој страни у именитељу, што се најбоље види из овога примера,

? (Колико) x . Дин. сребра		стају 100 марака немачких
кад 10 марака немачких		„ 12 Кг. а. вр.; а
„ 19 Кг. а. вр.		„ 20 frs. злата; а
г frs. злата		„ 22 Дин. сребра. (Курс)

Овај је верижни рачун завршен, пошто почиње са Дин. сребра а завршава се са Дин. сребра, а верига је правилна, пошто се у именитељу поставља питање са оним сучим се свршава у бројитељу (марке, марке итд.).

Из горњег рачуна је:

$$x = \frac{100 \times 12 \times 20 \times 22 \text{ бројитељ}}{10 \times 19 \times 20 \text{ именитељ}} = 138.94$$

Са верижним се рачуном треба вежбати у налажењу цене коштања робе, стране монете, ефеката; даље, непознате процентне стопе., у 100 на 100 и т. д. непознатих капитала, ажија интерес, време, ‰ паритет и т. д. види ниже примере).

Примери за употребу верижног рачуна

640 мет. чоје стају 1630 дин.: шта стаје 1 метар?

Питање:

x д. стаје	1 метар
кад 640 м.	1630 дин. стају
x. = 1630:640	2.55 дин.

Три чиновника имају међу собом да поделе награду од 432 дин. сразмерно својој плати (или у ‰).

Први има год.	Дин. 6000.—	по доњем рач.	4‰ чини	Дин. 240.—	
Други " " "	3000.—	" " "	" " "	120.—	
Трећи " " "	1800.—	" " "	" " "	72.—	
	Свега год. 10800.—			Свега награде 432.—	

Питање:

x награде	на сваки 100 дин. плате
кад на 10800	имају 432 награде

(Непозната стопа или проц. мерило) $x = \frac{432 \times 100}{10800} = 4\%$

Непознат капитал, нпр.:

На који је капитал рачунато 5‰ приноса те је доби- вено 735 провизије.

Питање:

x кап.	735 зараде
кад је 5	100 (на сваки сто)

$$x = \frac{735 \times 100}{5} = 14.700 \text{ (капитал)}$$

Наполеон стаје 21.50, колика је ажија у ‰?

x	100	
20	1.50	$x = \frac{100 \times 150}{20} = 7\frac{1}{2}$ ажија

На колики је капитал рачунато 9% камате за 92 дана, те је добивено на име интереса 140 динара?

$$\begin{array}{l|l}
 * \left. \begin{array}{l} x \text{ кап.} \\ \text{за 92 дана} \end{array} \right\} & \text{донео 140 дин. интер.} \\
 \\
 \text{кад } 9\% & \left. \begin{array}{l} \text{носе сваки} \\ 100 \text{ дин.} \\ \text{за 360 дана} \end{array} \right\} x = \frac{140 \times 100 \times 360}{828} = 6087
 \end{array}$$

Проба: $\frac{6087 \times 92}{4000} = 6087$

По којој стопи рачунат је интерес на 2400 дин. за 90 дана. кад интерес износи 113 дин.?

$$\begin{array}{l|l}
 x \% & \text{на сваки 100} \\
 \text{који 2400} & \text{по 360} \\
 \text{за 90} & \text{113 интер.}
 \end{array}
 \quad x = \frac{100 \times 360 \times 113}{2400 \times 90}$$

$$x = \frac{100 \times 1.50}{20} = 150; 20 = 7.5 = 7\frac{1}{2}\% \text{ (ажиија)}.$$

Продато је робе за 640 дин., и при тој је продаји зарађено 20%; колико је зарађено и шта стаје (кошта) роба?

$$\begin{array}{l|l}
 x \text{ зар.} & \text{на 640 прод.} \\
 \text{кад на 120} & \text{има 20 зар.}
 \end{array}
 \quad x = \frac{640 \times 20}{20} = 106,66$$

Проба: 640
мање 106,66 зараде

стаје роба 533,34 а на ову суму 20% чини 106.66.

Верижним се рачуном може израчунати и интерес на интерес, на пример:

x кап. са инт. на инт.		на 2400 основ. капитала
кад 100 дају		106 за прву годину
100 „		106 „ другу „
100 „		106 „ трећу „
100 „		106 „ четврту „

$$x = \frac{2400 \times 106 \times 106 \times 106 \times 106}{100 \times 100 \times 100 \times 100}$$

$x = 3029,95$, тј. капитал при крају 4. године.

*) Капитали и дани су нерздвојни.

Још краће је рачунање нарочитим таблицама, на пр. Шпицеровим или Мурајевим, у којима је израчунат интерес на интерес за 1 (дин. фр. и т. д.) за разне проц. стопе и за низ година, те се простим множењем добива одмах резултат.

О текућим рачунима види III део.

ТАБЛИЦА

за упоређење вредности новца у разним државама са Динара злата

	Дин.	п.
Албанија још нема свог новца!		
Аргент. репуб. 1 пезо а 100 цента вреди frs. или зл.	5	—
Аустрија 1 шилинг а 100 грошена (грош.)	8	50
Бразилија и Португалска 1 милрејс а 1000 рејса	2	53
Данска, Шведска и Норвешка 1 круна а 100 ере	1	41
Енглеска, Канада, Цејлон, Аустралија, рачунају у стерлинге, 1 стерл. а 20 шил. а 12 цена	25	54
Јапан (у земљи) 1 злат. јен а 100 сена	5	22
„ (ван земље) 1 сребрн јен а 100 сена (у трговини као долар)	5	51
Кина 1 таел а 1000 ца	8	01
Мисир (Египат) 1 грош а 100. милјемса	0	26
Немачка 1 марка а 100 пфенига	1	25
Персија 1 томан а 100 крена (1000 динара)	10	—
Пољска рачуна са нем. марк., ускоро ће имати своју валуту.		
Русија 1 сребр. рубља а 100 копјека	4	05
Турска 1 грош (пијастер) а 40 пара а 3 аспре зл.	0	23
Сев. Америка Ујед. Државе 1 долар а 100 цента	5	25
Угарска 1 круна а 100 филера	0	008
Франц., Белгија, Швајц., Италија (лира а 1000 чентезима), Шпанија (пезета а 100 центимос) франак (а 100 сантима)	1	—
Холандија 1 форинта а 100 цента	2	11
Центр Америка 1 пезо а 100 сентавос	5	—
Србија 1 динар а 100 пар равно франак		
Бугарска 1 лев а 100 стотинки више ажије		
Грчка 1 драхма а 100 лепта која буде		
Румунија 1 леу а 100 бањи	1	—

За тежину је основна јединица „Грам“ (а то је тежина 1 куб. сан^т воде у ваздушном простору, топлота $\times 4^0$);

За мерење дрва, и камења, песка, земље, итд. основана је јединица 1 кубни метар; (знак кбм. или m³).

Метарским мерама служе се скоро све државе, а мере осталих држава јесу:

<i>за дужину:</i>		<i>за тежину</i>	
Енглеска	метара	1 Цента а 4 кварта	
1 Јард а 3 стопе а 12		а 2 Стона а 14 фун. = кг.	50.802
	иншеса = 0.91		
Јапан		1 пикул а 100 кена;	
1 кен или кетис	= 1.91	а 160 монме	= 64.806
Кина	мет.		кила
1 Чи... тежи	0.36	1 пикул а 100 кена	= 60.480
у трг. 1 јард а 12 цоли	= 0.91		
Русија		1 Беркавец а 10 пуда	= 163.80
1 аршин а 16 вершока	= 0.71	1 пуд а 40 фунти	= 16.38
1 верст (врста)	= 1066.71	фунта а 32 лота	
		лот а 3 Солотника а 96 цоли	

Сем ових мера, негде су поред уведених метарских мера задржате и старе мере, са старим називима као: ока, кантар, товар и т. д.

1. Пример за вежбање

Постоји мешовита радња, која је закључила књиге по двојном књиговодству и пренела је стварна стања Рачуном изравнања на нов рачун као:

Готовина	38.800.—
Намештај и прибор	16.000.—
Домаће особе (Активна)	75.500.—
Домаће менице	23.000.—
Разних ефеката	212.000.—
Дубиоза	18.550.—
Стране особе (Пасива)	66.000.—
Разне робе	432.000.—
Менични пријем (пасива)	45.000.—

Главница је разлика између Активе и Пасиве (нађи суму).

Радња је 5/1 предана новом сопственику и то роба са 45% зараде; дубиоза са 50% отписа; а потраживања од Дом. Особа мање 5%, а више 2600 дин. интереса по тек. Рач.; Домаћих меница мање 9% интереса од кам. бр. 233200; намештај и прибор уступа са 12% попушта. Нов сопственик не

НЗ. Ово исто питање поставља се обратно т. ј. за књиге Матића.

прима готовину, ефекте, нити исплату мен. пријема, које радња исплаћује мање дисконата 6% кам. бр. 19800.

За време од 1-5 продато робе свега за 2600.— и наплаћено једно дубиозно потраживање од 180 дин. Укупни припадајући трошкови за 5 дана износ 1318 динара.

Нов сопственик Бошко Матић положи нам у готову $\frac{1}{3}$ а $\frac{1}{3}$ у меници, док једну трећину остаје дужан по отвореном рачуну, рок исплате 6 месеци без интереса.

Да се спроведе предаја, и да се изнесе резултат при ликвидацији радње која се предаје. (Ово је задатак на матури).

Други случај истога примера; да се оснују књига новог сопственика радње (начини пример ради вежбања). и спроводи опет неку купов. и продају и закључак.

2. Пример.

Да се ликвидира пожар једне радње која је имала књиге ажур до 20. нов. када је изгорела. Рач. робе потражује Дин. 1240900; Рач. намештаја дугује 36800; остало је спасено! Добит на продаји утврђена од стручњака (експерта) са 45% зараде на продаји! Колико има осигуравајуће друштво да плати? да се спроведе ово и закључак књига после ликвидације (резултат).

3. Пример.

Ово исто питање даје се на матури, у још једном правцу т.ј. кад није сва роба изгорела, а радња није била — осигурана, или је била осигурана и тада осигур. друштва да накнаде само за оно, што је упропашћено. У таквом случају при закључку потраж. Рач. Робе од Р-на Изравн. употребљава робу и о Р-на Осигур, друштва вред. штете; а дугује Р-ну Доб. и Штет. за зараду на продаји.

Дин. 300.—

у Београду, 15. августа 1904.

За три месеца од данас плашићу за ову соло-меницу

по наредби суму од

Дин.

вредност у роби

Г-ну Спев. Шпанићу, шрг. (или: Solo на мене самог)
из Пожаревца

Спев. Шпанић, с. р.

Плаћање код Српске Кредитне Банке у Београду**)

Шабач, 1. септембра 1904.

Дин. 560. — злато

Осам дана од данас плашише за ову прву меницу

по наредби Марка Божића*) сума од

Вредност у гоштову и спавише испу у рачун по извешћу.

Г-ну Мирку Рајковићу, шрг.

из Шапца.

Плаћање у Београду**) код Банке Андрић.

Риспа Петровић, с. р.

Признајем

Мирко Рајковић, с. р.

(Горња је соло меница, а доња је вучена меница).

*) ремитент.

**) домицил, а акцептан се зове домицијант а Андрић домицилијат.

У Скопљу, 24. Јуна 1925.

О Мишров дану о. г. плашише за ову прву
по наредби мојој сопственој

Од Дин. 1460.— сребра.

меницу

суму од

Динара хиљаду чеширешошинешездесет

вредност примљена у рачуну и сшавише ишту у рачун по извештају

Госп. Срешену Гаврићу шрг,

у Скопљу

Плаћање код Врачарске Задруге, Београд.

Вишомир Лукић с. р.

Признајем

Срешен Гаврић, с. р,

Горња је меница вучена на Гаврића а по наредби „сопственој“; тј. по наредби Витомира Лукића.

Даље се види да је вредност примљена у „рачуну“ што значи да је ову меницу Гаврић дао као покриће неког ранијег међусобног рачуна и према томе морао је Лукић одобрити Гаврићу ову меницу јер; „Ко дугује по меници извесну суму не може ту исту суму дуговати и по отвореном рачуну! Овако се ради и кад се трасује на неког дужника, или, на основи меничног Кредита (види Кореспонд.)

АЛОНЖА (НАСТАВАК)

за меницу бр. 14866 за 14 нов. 1904.

Акцепшанш Н... Н...

Издавалац П... П...

Дин. 860,—

САСТАВАК

Преноси, жира (индосаменти):

Плашише за мене по наредби
г. Бр. Борића

Вредност примљена
Смедерево 1. јуна 1904

Адам Аврамовић

Бр. Борић

За мене по наредби г. Браће
Видића, вредн. у рачуну.

У Београду, 10 авг. 1904.

Стев. Јакшић

без трошка

По наредби Петра Панића,
вред. у рач. без даље обавезе.

Браћа Видић

По наредби Н. Нешића, вред.
за наплату ишд.

Петар Панић

За мене г. Живку Рогићу,
али не по даљој наредби, вр.
примљена у гошову,

У Београду, 1 септ. 1904

Н. Нешић

Прва су два преноса неограничена,
а остала четири су ограничена.

НЗ. „Речник“ који следује допуњује
Енциклопедију трговачку, пошто су
у њему све стручне техничке речи
објашњене.

РЕЧНИК

СТРУЧНИХ — СТРАНИХ РЕЧИ КОЈЕ СЕ УПОТРЕБЉАВАЈУ У ТРГОВАЧКОЈ СТРУЦИ

А.

- à**: ако је стављено испред цене једне робе значи: сваки комад, метар и т. д., по: нпр. 4 дув. лоза à динара.
- абривијатуре** (скраћивања речи): види у Кореспонденцији, страна 21¹⁾.
- абунданција, абундантан** (Abundanz, abundant): изобиље обилат (берзански израз).
- авал**: јемац на меници (види о меницама).
- аванс** (avance): добит; давање новца унапред, или: плаћање трошка за некога.
- аварија** (види хаварија).
- аверс** (avers): лице („глава“) на новцу, где је лик владаочев (види реверс).
- авиза** (avis): вест, извештај (нпр. о пошиљци робе, трасирању меница на некога и т. д.).
- а виста** (a vista итал.): по виђењу (нпр. платити меницу по виђењу т. ј. кад се покаже дужнику).
- агент**: пословођ, заступник, посленик; — трговачки агент онај који у месту, где станује, заступа интересе неке стране фирме.
- а дато** (a dato): од данас (од дана када је издата меница).
- ад валорем**: (ad valorem, латински израз): по вредности (употребљава се при царињењу, за разлику од царињења робе по комаду или по тежини и т. д.).
- ад либитум** по вољи, по жељи.
- à découvert** (а декувêр, франц.): непокривен (нпр. кредит).
- адреса**: натпис на завоју писма, пакету и т. д. (види Кореспонденц. стр. 4—6).
- адресант**: онај који шаље писмо.
- адресат²⁾**: онај коме се упућује писмо.

¹⁾ У овом речнику означене стране тичу се мојих књига: „Кореспонденција“ и „Књиговодство III део“.

²⁾ У нас се погрешно каже *адресант* за ово лице којем се писмо шаље, а треба: *адресаш*.

- адултерација** : фалсификовање, прављење лажних ствари (нарочито лажног новца).
- ажија** (agio): разлика у вредности, за колико златан новац вреди више од сребрног, по једном истом монетном систему.
- ажиотажа** (agiotage): шпекулација са новцем и са државним папирима према скакању и падању њихових цена на берзи.
- ажур** (à jour, франц.): укњижено по књигама до последњег дана.
- à condition** (под условом, погодбом): каже се кад се даје роба под условом, да се роба, која се не може продати, може вратити.
- аконто** (a conto): на име или на рачун.
- акорд** (Akkord): уговор о вршењу неког посла и о набавкама; значи и уговор са повериоцима код принуднога поравнања као и поравнању ван суда. = значи и погодба.
- акредитива** (види Кореспонд. стр. 57): препорука, којом се уједно отвара и кредит препорученоме.
- актива**: укупна имовина; види стр. 12 ове књиге.
- акцепт**: пријем на меници.
- акцептант**: прималац на меници.
- акцис** (accise, octroi): трошарина која се плаћа општини, нарочито на животне намирнице.
- акције**: види удеонице.
- à la baisse, à la hausse** (а ла бес, а ла хос) значи у трговању са ефектима: на падање и на скакање (т. ј. цена ефеката, при њихову куповању и продавању на берзи).
- алигациони рачун** (Alligationsrechnung) значи рачун смесе, којим се нпр. сазнаје, у каквој размери треба помешати две врсте робе те да се добије роба средњега квалитета са неком одређеном ценом. Употребљава се и за мешање разних метала (легуре).
- алонжа** (allonge): наставак на меници, види стр. 130.
- ал пари** (al pari): (види пари).
- алтернатива**: одлучивање на једно или на друго; или — или.
- а мета** (a meta): по пола, на два подједнака дела (види стр. 173).
- амортизација**: поништење дуга или неке вредности (види стр. 59); — за отписе (стр. 171) и а отплате.
- ангажман** (engagement): обавеза; звање (место) у каквој радњи.
- ангро** (angros): на много, у великој количини.
- анимо** (animo): тражња, воља за куповање.
- анонимно** (anonym): без имена (види стр. 121).
- антидатирати** (или антедатирати): ставити ранији датум.
- антиципација**: примање унапред, (предујам); плаћање у напред (цело или делимично).
- антиципирати**: унапред узети, унапред платити.
- антрпô, множ. антрпоти** (antrepôt): слагалиште, стовариште (за робу уопште, као и за ону која ће се даље слати, која је транзитна, провозна).

анулисати (annullieren): уништити, огласити да не вреди.

апоен (appoint): значи ситан новац за докусуривање при исплати, али се употребљава и за менице, кад се њима исплаћује дуг; значи и меница уопште; нпр. 4 апоена, т. ј. у 4 менице.

аранжман (arrangement): погодба између дужника — у новчаној невољи и његових поверилаца.

арбитража значи у трговини: оцена питања где би се какав трговински предмет од вредности (меница, роба и т. д. по берзанском курсу) могао најјевтиније купити а најскупље продати; или: тачно израчунавање разлике у курсу или цени које у исти мах постоји на разним местима (види рачун о арбитражи Бран. Тодоровића).

асекурат, асекуратор (Assekurant, Assekurator): онај који се обавезује да ће некоме за неку одређену новчану награду (премију) накнадити штету у роби и т. д.

асигнација мандат (Assignment, Mandat): упутница којом се неко упућује (асигнатор) да наплати од некога (асигната) неку суму за рачун онога који издаји упутницу. Зове се и чек (check енгл.).

асортирати се (сортирати): снабдети се свима потребним врстама робе.

асосије: члан који је ступио у заједнички рад (друг, ортак).

асоцијација (Association): удружење двеју или више њих за неки заједнички посао.

à tout prix (а ту при): по сваку цену, пошто било, по што по то.

аукција (Auktion): јавна распродаја, било својевољно, било путем власти (суда).

ауторизација: овлашћење, пуномоћије.

Б.

базар: трговачка радња, у којој се продаје сваковрсна роба.

бала: дењак (начин паковања, као код памука).

баланс (— биланс, биланција): види закључак књиге.

баласт (Ballast): товар (терет) на лађи, који служи да одржи равнотежу на лађи, или да она тоне („гази“) колико је потребно.

балон: велики стаклен суд (са јако испупченим боковима а краткии грлићем) за пренос киселина и т. д.

банка: новчани завод (види III део).

банкар: лице које се бави банкарским пословима.

банкнота: новчаница, т. ј. упутница на какву банку.

банкрот: види страну 10.

барел (barrel, енгл.): буре (мера за течности, нароч. за пиво = 163.6 лит.).

берза (нем. Börse, франц. Bourse): јавна зграда (по већим тржиштима) у којој се у одређено време по нарочитом

- закону или по уобичајеним правилима (узанцама) врши куповина и продаја ефеката, златног новца, земаљскимх и индустријских производа и т. д.
- берзански послови**: деле се на послове обављене за готово или на време (почек). (Кор. стр. 88).
- биланс**: види стр. 24.
- билет** (billet): мало писмо, листић или цедуља; подвозна карта, улазница.
- бланкет** значи: потписана, али текстом непопуњена исправа, коју онај коме се даје може накнадно попунити обавезама на рачун издаваоцев; значи и штампан образац (формулар).
- бланко** (bianko): види стр. 126.
- бојкот** (Boycott): искључење, озлоглашавање. Назив долази од имена енглеског капетана Бојкота (Boycott), који је 1880. год протеран са закупљенога имања једнога грофа, јер није хтео испунити жељу раденика.
- бојкотовати**, озлогасити, искључити из саобраћаја, не ступити с неким у трговинске и т. д. везе.
- бомерија** (bomerie, франц., Bodmere нем.): зајам који добива морска лађа за неки тачно одређени пут, на подлози вредности лађе, њенога товара и возарине, или на основи свега овога.
- бон** (bon франц.) упутница за исплату неке суме. Bon du Tresor се зове благајнички запис, који издаје држава ради исплате у њему означене суме из државне благајнице, после одређенога времена. Могу и Банке издавати бонове.
- бонификација**: накнада штете или губитка.
- бордро** (bordereau, франц.): списак меница, ефеката ит.д.: види Кореспонд. стр. 78
- бранша** (branche, франц.): грана (врста) рада.
- бруљон** (brouillon, франц.): првобележница, ручна књига, у којој се укратко бележи све што се деси у каквој радњи, те се после преноси у дотичне књиге.
- бруто** (значи управо: сиров, нечист): употребљава се у неким изразима, као бруто — приход — целокупни приход без одбитка трошкова; бруто — тежина — тежина робе заједно са завојем, сандуком ит.д.
- бушел** (buschel): мера за жито у Енглеској и у Северној Америци — 36,35 литара.

В.

- вадиум** (лат.) — кауција.
- вакантан**: упражњен (нпр. вакантно место чиновничко ит.д.).
- валута** (valuta) итал.): вредност; (у новч. саобраћају) однос између вредности злата и сребра, или изм. металнога и папирнога новца, или изм. различити новчаних система.

Варирати: мењати се, час скакати, час падати (о цени).

Варант при раду са робом.

Ведро (у Русији): суд за мерење течности = 12,13 лит.

Виктуалије (лат.): животне намирнице.

Виндицирати види о овом у коресп.

Виза оверење.

Вињета слика на роби.

Виста (vista): виђење (види: а виста).

Волонтер (франц.): приправник, помоћник (без плате).

Волумен количина садржаја.

Востро конто (vostro conto, итал.): ваш рачун.

Г.

Галантеријска роба (галантерија): роба која служи луксузу (кићењу, украсу) и која се не продају на меру.

Галон (galon, енгл.): мера за течност = 4,54 литара; као мера за жита = $\frac{1}{8}$ бушела (в. бушел.)

Гарантија: јемство.

Гарнитура: одређен број комада од неке робе; нпр. гарнитура нашештаја за једну собу и т.д. шљива, машина.

Генерални главни (нпр. агент, биланс, заступник и т.д.).

Грам (gramm): $\frac{1}{1000}$ део килограма.

Гран: пређе употребљавана мера за тежину код апотекара, златара (за мерење зата, адиђара итд. = око 0,06 грама (6 сантиграма).

Гратис. бесплатно.

Гремиум: еснаф (занатл. удружење).

Грос (gros): 12 туцета = 144 ком. неке робе (у новије доба: 10 туц.).

Гратификација поклон нарочита награда.

Груп савијен ковани новац (фишек).

Д.

Датум: место и време (дан, месец и година), означено на писму.

Дато: (a dato): од данас (при одређивању рока меници).

Дебет (debet лат.) значи: дугује (немачки „soll — schuldet).

Девиза (devise): меница која гласи на страном месту, или је у њој сума означена у страном валути.

Девоар (devoir, франц.): дугуја (avoir) = потражује).

Дезигнација (лат. реч) значи у банкарству: списак купона за исплату на одређеном месту; код стецишне масе значи: списак пријављених поверилаца; а при обезбеђењу: списак робе која се обезбеђује против пожара или при транспорту.

Декаграм: 10 грама.

- декор** (decor) види: дисконт или рабат.
- декларација** значи уопште: изјава по некој ствари; нарочито се употребљава тај назив за писмене пријаве царинарници о томе: каква се роба и колико увози, извози или провози, о пореклу робе итд., и по њој се врши сва експедиција, преглед робе, обрачунавање, контрола и т. д. Декларације се пишу на штампаним обрасцима, који су у Србији монополисани.
- декредитирати** (дискредитирати): наудити нечијем кредиту, побити му добар глас.
- декрет**: наредба коју издаје таква власт.
- деликатес** слатко, укусно, особито.
- делегација**: изасланство; значи и пренос дуга на некога другога.
- делкредере**: (del credere итал.): обавеза на јамчење за нечији дуг, за коју се добива нека награда (комисионар).
- демантовати**: (реч франц.): огласити за лажно, побијати као неистинито.
- депозит**: остава или проста на чување, или којом се гарантује за дуг по текућем рачуну.
- депоновати**: предати некоме новац или какву другу ствар од вредности на чување; значи и: исказати нешто пред судом.
- депорт** — види: продужење рока меницама.
- дерута** (dérute, франц.): забуна, дармар (на берзи, услед некога важмог догађаја или гласа).
- десен**¹⁾ (dessin, франц.) мустра, шаре (под тканинам).
- детал** (detail, франц.): продаја на мало (на парче, на комад) непосредно потрошачима.
- дето** (detto, dito): то исто, тако исто, као што је речено.
- дефект**: непотпун, оштећен.
- дефицит**: мањак, сума која не достаје при прегледу касе: губитак који те покаже при упоређењу прихода и расхода у једној трговачкој радњи.
- дефрандант**: лице које је ичинио утају.
- дефрандација**: утаја (проневера).
- дехер** (Decher, нем.): бројна мера за кожу и крзно (= 10 ком).
- дециграм** (или по франц.: десиграма): $\frac{1}{10}$ грама.
- децимални рачун**: рачун са десетним разломцима.
- динар**: јединица нашега новца (као и франак).
- диверсе** (лат.); разни; (conto pro diversi = рачун разних особа (које немају свака своју засебну фолију у главној књизи).
- дивиденда**: сразмерни део добити, који се дели удеоничарима каквога акционарског предузећа по решењу збора (види део Књиговодства).
- директно**; непосредно, без околишења, без посредовања.

¹⁾ Обично се у нас погрешно говори: *дезен*, као и *базен* уместо *басен* (франц, bassin).

дис-ажија: новчана сума, за колику неки новац или хартија у вредности у трговини мање вреди него што је на њему означено (мање од његове номиналне, т.ј. именоване вредности).

ДИСКОНТ: одбитак од суме дуга, која се исплаћује повериоцу.
ДИСКОНТОВАТИ (есконттовати): продати за готов новац меницу пре њенога рока за исплату, уз попуст од дисконта; или купити такву меницу по одбитку дисконта.

дискреција (discretion, франц.): чување тајне, уздржљивост.

диспонент: одговорни, овлашћени вођа једне радње.

дистанција: одстојање, даљина.

дистрибуција: подела (распоређење) стециштне масе повериоцима.

диференција: разлика уопште: значи и: неслога, спор, раздор
диференциална тарифа (код железница): попуст од подвозне цене за веће даљине пута.

ДОКОВИ (docks): вештачки басени по пристаништима, у којима се оправљају лађе, или у којима се у већој сигурности врше оправке лађа, утоваривање и истоваривање.

ДОКУМЕНАТ: ма каква писмена исправа, који служи као доказ.
ДОЛАР (dollar, енгл.): главни (златни) новац у Сједињеним Државама Сев. Америке (види стр. 143).

ДОМИЦИЛ (лат.): значи управо место становања; али, у меничним пословима значи нарочито означено место плаћања (види стр. 126).

ДРАМ: турска мера ($= \frac{1}{400}$ једне оке $= 3,20$ грама).

ДРАХМА: грчки новац (раван динару или франку).

ДРОГЕРИЈА (дрогe): роба за апотекаре, сирове лекарије; специјерај, зачине и т. д.

ДУБИОЗА: потраживања, код којих је наплата сумњива.

ДУКАТ стари млетачки новац, који се у Млецима звао цекин — zecchino — доцније кован и у Немачкој (до 1875). У Аустрији се и сада још кује, а вредност му је између 10 и 12 дин. злата а продаје се као накит.

ДУПЛИКАТ: други примерак какве исправе, менице и т. д., који се у свем потпуно слаже с првим.

Е.

ЕГАЛ, једнак, раван, истоветан.

ЕГАЛИЗОВАТИ (од фран. égal, лат. equalis): раван егализирати
 $=$ изравнати дуг, рачун и т. д.

ЕГЗЕКУЦИЈА (лат): извршење судске пресуде (јавне продаје покретнога или непокр. имања и т. д.)

ЕГЗЕМПЛАР: комад, примерак.

ЕДИЦИЈА: издавање какве књиге.

ЕКСПЕДОВАТИ (expedieren) послати, отправити.

- експенсе:** трошкови, нароч. судски.
- експорт** (export, франц.): извоз.
- експроприација** (лат.): принудно одузимање непокретнога имања на основи закона а ради некога општег циља, по исплати вредности одређене од надлежне власти.
- екстракт,** извод.
- елеватор** (лат.): дизалица, справа која служи на то да се ситна храна, угаљ, песак, брашно итд. брже и лакше могу истоварити из лађа и вагона или пренети из једнога одељења у друго.
- емисија:** издавање акција, државних обвезница и т. д. (н.пр. I емисија = I издавање или I коло).
- есконт:** види III део Књигов. стр. 39.
- ескудо:** златан новац у Чилу (Јужна Амер.) = око 23 дин.
- етаблисман** (франц.): тргов. радња; оснивање трг. радње или фабрике: етаблирати.
- етикета** (франц.): листић, на којем је име робе.
- ефекти:** хартије од вредности (акције, обвезнице итд.) којима се тргује на берзи (купује и продаје).
- ефективан:** стваран; на меницама значи: у врсти новца који је на меници именован; у трговини са робом (производима земљорадничким итд.) значи: треба одмах да се набави (лиферује).
- ефектуисати:** извршити налог (продати, платити итд.).

Ж.

- жанр** — начин.
- жерант** (gérant фр.): пословођа трг. радње; в. индосамент.
- жирант:** види стр. 126.
- жиро** (giro итал.): пренос на полеђени менице (види стр. 126).
- жуисанс** (jouissance, франц.): узимати интерес или дивиденду; датум откад то настаје; награда.
- журнал:** дневник (в. Књигов. I део, стр. 69).

З.

- забрана** (или *секвестар*, лат.): судско одузимање (узапћење) спорнога предмета ради извршења судске пресуде, или ради обезбеђења тога извршења.
- заглавље:** натпис на глави књиге или рачуна (у књиговодству).
- задруга,** породична заједница, или тргов. радња основана удружењем од више лица; удеоничка друштва итд.
- задужити:** забележити да дугује неко лице или неки рачун.
- закључак:** закључак књига (в. Књигов. I и II део); закључак на берзи („шлус“) о продаји и куповини робе, хартије од вредности итд.

залога: ствар од вредности коју даје залагач ради сигурности за узет зајам (види III део Књиговод.).

застој: у пословима, кад нема пазара, или кад се потраживања не могу да наплате (нпр. због оскудице у новцу услед каквих ванредних прилика).

заштита: види патент.

зборник: види дневник (Књигов. II део, стр. 193).

И.

идентичан: истоветан, раван.

имитација: подражавања, грађење нечега по угледу на нешто већ створено.

имобилије: непокретност.

импорт: увоз.

инвентар: попис радње; в. Књигов. I део, стр. 14.

индекс: регистар, преглед садржаја (неке књиге) (школски).

индиго: чивит.

индиректно: посредно, преко нечега другог (супротно: директно).

индорсо: (in dorso, итал.): на полеђини тј. потпис на полеђини менице (в. Кореспонд., стр. 14. натписивање).

индосамент: (indossament, итал.; endossement, франц.). као и жиро = пренос (менице).

иницијатива: покренути, почети.

инкасо (итал.): наплата у готовом новцу.

инклузивно (лат.): закључно, заједно са.

инсолвент (лат.): презадужен, неспособан за плаћање дуга.

интабулација: укњижено у грунтовници у Суду.

интервал (лат.): размак времена или простора.

интервенција (лат.): посредовање.

интерим: привремен међутим.

интерпункција; знаци тачке, запете итд.

интернационалан: међународни.

интерн: унутрашњи.

интернат: завод за васпитање (стан и храна).

информација (лат.): види извешће IV група у Кореспонд.

инч (inch): енгдеска мера за дужину = 2,54 см.

Ј.

јарица: пшеница која се сеје у пролеће.

једек: све што је од намештаја, посуђа итд. потребно за вођење једне радње (сав прибор).

К.

- кабел:** спроводна жица за струју испод мора и земље.
- калкулација:** израчунавање ради поређења, или израчунавање продајне цене за робу (види стр. 52).
- кало:** недостатак робе.
- каперовање** (Kapererei нем.): насилно одузимање морских лађа: или у разбојничкој намери (гусари), или по наредби државне власти (у случају кријумчарења).
- капитал:** главница, чиста имовина трг. радње.
- капиталисати:** дописивање камате капиталу.
- карат:** стара мера за злато = 4 грана = 0,2055 грама.
- карантен.** одвајање путника због заразе.
- картел:** уговор између трговаца или индустријалаца једне исте струке, ради сузбијања конкуренције (утакмице); значи и: уговор о издавању криваца.
- картон,** каталог крута хартија, списак.
- каса:** благајница; cassa — conto = Рачун благајнице.
- касирати:** поништити, огласити да не важи.
- кауција:** јамчевина, тј. вредност у новцу итд. која се полаже на име осигурања, да ће се испунити нека обавеза.
- клаузула:** узгредна одредба којом се задржава или ограничава неко право; даље: додаток (на крају).
- клиринг-хаус** Clearing-house енгл.): место или локал, у којем се изравнавају потраживања по меницама разних банкара, дакле: берза за обрачунавање.
- коли:** један сандук буре или комад.
- колективан:** заједнички; колективна прокура: кад фирму могу два или више лица заједнички потписивати.
- колекција:** збирка (нпр. мустара итд.).
- колонија:** насеобина.
- колонијална роба:** она која долази са европљанских насеобина у туђим деловима света или из топлијих предела (као што су: кафа, чај, какао, зачини, јужно воће итд.).
- колпортажа** (франц.): продаја књижарских производа или друге које робе нуђењем од куће до куће, по јавним локалима итд. — торбарење.
- командитор:** тајни другар (ортак), чије име није у фирми, али који је дао новац ради оснивања радње.
- командитно друштво:** види: III део.
- комерс** (commerce, франц.): трговина.
- комисион:** (лат.): налог, поруцбина; поверавање трговачке радње (продаје и куповине).
- комитент.** наредбодавац.
- комисионар:** лице које врши трговачке послове за туђ рачун (за рачун комитента).
- комитѐ** (франц.): одбор.

КОМПЛИКАЦИЈА: замршена нечитко.

КОМПЕНСАЦИЈА (лат.): изравнање неког рачунског односа (дуговања или потраживања) сличним супротним рачунским односом.

КОНЗОРЦИЈА: тргов. удружење.

КОМПЕТЕНЦИЈА (лат.): надлежност.

КОМПТАНТ: (comptant, фр.) или **КОНТАНТ** (contante, итал.) за готово, за готов новац.

КОМУНИКАЦИЈА (лат.): саобраћај; *комуникациона средства*: саобраћајна средства (железнице, друмови, лађе итд.).

КОНВЕНЦИЈА (лат.): уговор, погодба.

КОНВЕРСИЈА (лат.): претварање државних обавезница са већом каматном стопом у обавезнице с мањом кам. стопом.

КОНДИЦИЈА (лат.): погодба, услов (при понуди робе).

КОНЈУНКТУРА (лат.): околности, прилике; стицај прилика или догађаја.

КОНКУРЕНЦИЈА (лат.): утакмица.

КОНКУРС: стечај (у Аустрији: крида).

КОНКУРСНА МАСА: стецишна маса.

КОНСИГНАЦИЈА: значи управо списак; али у трговини значи и: пошиљка робе на комисиону продају. Тако се каже да је роба консигнирана, тј. послата на продају.

КОНСТЕЛАЦИЈА положај, прилике.

КОНСОЛИ (consols, енгл.): државне обавезнице, за које се плаћа камата из каквих државних прихода.

КОНСОРЦИЈА (лат.): удружење.

КОНСУЛ (лат.): опуномоћени заступник једне државе у страни којој држави, који има да се брине о интересима својих држављана, настањених у туђој држави, односно трговине и бродарства.

КОНСУМЕНТ: потрошач; **КОНСУМ:** потрошња.

КОНТИРАЊЕ: отварање потребних Рачуна према природи самих послова.

КОНТОАР: (comptoir, франц.): писарница једне радње.

КОНТО-КОРЕНТ: текући рачун (види III. део стр. 66—73).

КОНТРАБАНДА (contrebände, франц.): кријумчарење („шверцовање“) значи и: кријумчарена роба.

КОНТРАКТ (лат.): уговор.

КОНФЕКЦИЈА (лат.): готова, за употребу израђена, роба (нарочито помодна). (готово одело, рубље и т.д.).

КОНФИСКАЦИЈА (лат.); одузимање робе ит.д. од стране власти

КОНФУЗИЈА збрка

КОНФОРМАН (лат.): истоветан, саобразан.

КОНЦЕПАТ (лат.) први писмени нацрт.

КОНЦЕСИЈА (лат.): државна повластица: допуштење да се може подићи и водити неко индустријско предузеће.

- копејка:** руски бакарни новац = око 4 паре (100 копејака чине једиу рубљу = око 4 дин.).
- копија** (лат.): препис.
- корпорација** тело, задруга.
- кореспондент** (лат.) лице које води трговачку преписку (види Коресп.); значи и: лице с којим се води преписка.
- кредит:** поверење које ужива неко лице у трговачком свету значи и вера, вересија (нпр. дати некому нешто на кредит на веру).
- кредитни патири:** ефекти и хартије од вредности,
- кредитно писмо** (кредитив): види Коресп. стр. 59
- кредитовати:** дати на веру, на почек; одобрити неку суму у рачуну.
- кредитор:** поверилац.
- креирање** (франц.): стварање државних хартија при државном зајму.
- криза** (грчка реч): опасно стање које наступи у трговини услед неповољних прилика, те може да буде узрок застоју у трговини.
- крида** стечај.
- крона** (Krone): златан новач у Немачкој од 10 марака = 12.35 дин., — у Аустро-Угарској: новчана јединица (круна) = Норвешкој и Данској, као „скандинавска“ новч. јединица = око 1,40 дин.
- кулминација** врхунац.
- кулантан** (франц. coulant): предусретљив, пажљив, услужап.
- купон:** види Књигов. I део. стр. 42.
- курателя** (лат.): старатељство (туторство).
- куратор** (лат.): старатељ (тутор).
- курент** добро пролазећа роба, тече.
- курс** (лат.): цена на берзи за валуту, ефекте и робу.
- куртажа** (франц.): сензарија (итал.): награда посреднику за извршени посао (у ‰ или ‰‰).

Л

- легат** завештање.
- лагер** (нем.): стовариште, слагалиште.
- леванта** (levante, итал. реч, значи управо *исток*): значи, у ширем смислу: Европи најближи делови западне Азије, с Турском, Грчком и Мисиром; у ужем смислу: азијско приморје око средоземнога мора.
- легализовати** (лат.): судски оверити.
- легитиман** (лат.): законит.
- лекажа** (Leskage, нем. реч с франц. наставком): мањак код течне робе, која дугим лежањем или дугим путовањем исцури из суда или усахне.

- ликвидација** (лат.): пречишћавање рачуна, исплаћивање дугова продајом и наплаћивање потраживања при престанку једне тргов. радње; — значи и: доказ о исправности некога потражива потребним документима ит.д.
- лимит** (limitum лат.): утврђена највиша цена по којој комисионар сме куповати или продавати розу.
- лиценц** (lizenz лат.): одобрење. или неко допуштење од власти.
- лицитација**: јавна продаја.
- лозови** (нем.): срећке т.ј. удели какве лутрије: има их приватних, државних, а и таквих који служе привредним циљевима а стоје под државним надзором (Класна Лутрија).
- ЛОКО** у месту.
- лојд** (Lloyd): сада име поморских бродарских друштава. Име долази од назива једне старе кафаве у Лондону, у којој су од 1750 долазили већином бродарски посредници (маклери).
- локал** (лат.): просторија у каквој згради, где је смештена трг радња.
- ломбард** (франц.): врста рада са залогома, који су у средњем веку први започели мењачи у Ломбардији (садашњој северо-запад. Италији (Милану), те отуда и име „Ломбарди“.
- лукративан** (лат.): приносан, пробитачан, оно што доноси добар приход.
- лутрија бројна** (Zahlenlotterie, нем.): постоји још, као државна установа, у Аустрији, где се извучени бројеви објављују по новинама. Овакве су лутрије у новије доба већ скоро свуда замењене „класним лутријама“.

М.

мајорент пунолетан.

манко недостатак.

магазин (или магаџин, франц.): сместиште робе.

магаџионар (или *магаџинар*)¹: онај који рукује магиџином.

маклер: исто што и сензал (грошићар, „калауз“).

максимум (лат.): оно што је у највећој, највишој мери.

мандат (лат.): значи исто што и *упушница* у трговини; иначе значи: пуномоћије, овлашћење.

манипулација (лат.): руковање, поступање; обрађивање неке робе ручним радом.

мануфактура (лат.): завод (фабрика), у ком се механички израђују такви предмети, за чије су произвођење потребне

¹) Погрешно је речи *магаџионар*, као што се обично чује, а може се читати чак и у нашим званичним новинама; јер је ова реч скројена од „*магаџион*“ (која не значи ништа), а не од „*магаџин*“.

- или само човечје руке, или у вези с машинама (платно, свилене и памучне тканине, мараме, траке и т. д.).
- манускрипт** рукопис.
- материјал**: сировина (градиво), од које се израђују и прерађују предмети за употребу.
- медио** (лат.): половина или средина месеца, 15. дан у месецу.
- мемориал**: првобележница.
- меркантилан**: тргрвачки, што се односи на трговину.
- метар**: мера; види у додатку I дела Књигов.
- модус** начин или мера.
- моменат** тренутак.
- минери** (франц.): лица која се на берзи удружују (у „мину“) да шпекулишу на скакање цена (*a la hausse*).
- минимум** (лат.): оно што је најмање, у најмањој мери.
- мобилице** (лат.): покретна имовина, покретност.
- монопол** (грчка реч): искључиво право на вођење неке радње или на произвођење, набављање и продају неке робе (у овом се случају зове и *регал*); монопол је обично државна установа, али га могу добити и приватна лица.
- мораторија** (лат.): обустава плаћања (види стр. 127).
- мустра** (франц. *échantillon*): углед, проба, оглед.
- мотор** покретна справа.
- музеј** збирке умет. науке.

Н.

- нето** (итал.): чист, по одбитку свега споредног на пр. кад се код робе одбије тежина завоја и т. д.).
- новитет** (лат.): нешто ново, нова роба (нарочито по струци мануфактуре и моде).
- номинала** (лат.): по имену; код хартија од вредности: на колику вредност гласи.
- нота** (лат.): напомена, белешка; значи и списак, обрачун.
- нотирање** (лат.): означање цене, бележење курса на берзи
- нианса** (фран.): поступна разлика у боји.
- нумерисати** (лат.): код робе: означити на самој роби цену пошто је набављена за радњу (урачунавши све трошкове) и пошто ће се продавати. Ово се чини обично шифрама, које су купцима непознате.
- нумисматика** (грч.): наука о новцу.

Њ.

- Њ. р.:** значи његов, или њихов рачун, и ставља се на наслову личног рачуна.

О.

облигација (лат.): обвезница.

озим: што се сеје пред зиму (нпр. јечам *озим* или *озимац*).

ока: грчка, турска и мисирска мера = 1,280 килогр.

октроа: намет, као што су трошарина, царина и т.д.; види: *акциз*.

окцидент (лат.): запад, западне земље.

операција (лат.): предузеће, вршење некога посла.

оригинал (лат.): оно што је првобитно, изворно;

оригиналан (лат.); изворан, првобитан,

ориент (лат.). исток (земље на истоку).

оферт (франц.): понуда. (види Коресп. стр. 32).

ординарни обичан.

П.

пагина страна.

папетерија робе у хартији

паника (франц.): страх, запрепашћеност (нароч. на берзи); општи, често пута неоправдани страх.

папир (= хартија): уопште сваки писмени састав који се употребљава у трговини (мееице, облигације; уговори, уверења и т. д.).

папирна вредност: постаје, кад се издаду новчанице са принудним курсом т. ј. кад се на јавним благајницама за њих не може лобити металан новац (злато или сребро) за исте

ал пари (итал.); значи управо *једнак* (по вредности); код хартија од вредности: кад им је метална вредност једнака вредности на њима означеној (номиналној); — код меница: кад су на разним тржиштима меничне валуте једнаке; — код новца: кад је вредност звечећег новца већа од вредности папирнога, а тада се каже да је курс *преко пари*; а ако је пак обратно онда је *испод пари*.

паритет (лат.): једнакост по вредности.

партиципирати (лат.); учествовати.

пасива (лат.): дуг радње.

патент (лат.): одобрење од стране државне владе за вршење неког заната, или за искључиву израду неког предмета, за неко одређено време. Патенти се дају понајвише за нове проналаске.

пени (реппу, енгл.): енглески бакарни новац (скраћ. *d*) = 0,10 дин.

пер прокура (*p. p.*): као пуномоћник (види Кор. стр. 11).

пиастер (итал.): грош, турски новац (= 40 пара турских = 20 пара дин.)

плакат јавне објаве приковане.

- пласирати** (фрц.): сместити (в.пр. робу); продати, растурити (робу новац); значи и: поставити (чиновника).
- пломба** (фрц.): печат од олова, којим царинарнице затварају пошљке које долазе из страних држава, али се не отварају у земљи, већ само пролазе кроз њу за другу страну државу.
- полица** (франц.): исправа коју добива осигураник од стране друштва, у којој треба цео уговор да је изложен.
- портфељ** (франц.): торба (кеса). у којој се чувају менице, акције и друге хартије од вредности.
- пострестант** да лежи на пошти.
- постскриптур** (лат.): додатак писму испод главног већ потписаног текста; види Коресп. стр. 19.
- пошта** (итал.): државна установа за пренос писама и пошљака; у књиговодству значи: случај („пошта“) који се деси у току рада те се бележи, где и како треба у књигама.
- презентација** (лат.): подношење менице на исплату.
- прејудиц** или *прејудиција* (лат.): прерано, пренагљено мишљење штета, нанесена неиспуњавањем законских прописа или судских наредба.
- премија** (лат.): сума новаца која се исплати на извучени лоз као згодитак: значи, даље, сума коју осигураник плаћа дотичном друштву: награда у име одликовања при изложбама, и најзад: награда радницима као део од добити, постигнуте у каквом тргов. предузећу.
- прима** I-о прво.
- привилегија** (лат.): повластица.
- прима нота** (*prima-nota*, лат.): првобележница; види II део Књигов.
- приоритет** (лат.): првенство. првенствено право; приоритетне акције обвезнице: зову се оне које имају првенствено право на добит.
- проба** (или *мустре*): мале количине робе, ради оцене њихове каквоће, боје укуса итд.
- прогресивни порез**: кад је тако распоређен, да се на веће приходе сразмерно више плаћа.
- продукат** (лат.): производ; принос, резултат.
- продуцент**: лице које израђује неки предмет.
- про и контра** (*pro et contra*, лат.): *за и прошив*.
- прохибитивни систем** (лат. — грч.): којим се спречава увоз са стране тиме, што се увоз или сасвим забрани, или се заведе виша царинска стопа, да би се отежао увоз.
- провенијенција** (лат.): порекло (робе, са стране увезене).
- провизија** (или: *провизион*, лат.): награда коју добива или даје трговац за неку услугу.
- провизоран** (лат.): привремен.

- пролонгација** (лат.): продужење,
промеса (франц.) значи управо: обећање; у трговини: исправа којом сопственик срећке уз неку награду уступа неком право на могући згодитак за једно вучење.
протест (лат.): види додатак у I делу Књигов., стр. 128.
протоколисати (грч.): фирму: пријавити суду ради забелешке у књигу (регистар) за то одређену.
проформа као бојаги.
процнат (лат.): од сто; види додатак I делу Књигов., стр. 139.
процес (лат.); парница.

Р.

- рабат** (итал.): попуст (од цене).
рамбурс (фрц.): накнада трошка који је учињен за некога другог.
рата (лат.): оно што се даје на име отплате каквога дуга.
ратификација (лат.): одобрење, потврда.
реалан (лат.): стваран, истински.
реалитет (лат.): непокретно имање, непокретност.
реални кредит: стварни кредит; види III део Књигов. стр. 57.
реверс (лат.): писмено уверење о примању неке обавезе за будућност; исправа, којом се садржина друге неке исправе мења или се сасвим поништава; значи и наличје („писмо“) на кованом новцу (где се налази држ. грб и означење вредности).
ревизија (лат.): поновни преглед.
регал право државе за наплату.
регистар именик показивач.
регрес (лат.): право на накнаду по меничном потраживању од свих својих претходника, потписаних на меници.
регулисати (лат.): довести у ред, средити.
редуковати (лат.): смањити, свести.
реалан (фрн.): поштен, поуздан, (значи и стваран).
режија (régie, фрц.): управа државних прихода од посреднога пореза, од дувана и т. д.; значи и; искључиво право.
реклама (лат.): свако претерано препоручивање и хваљење предмета трговине и зараде (робе, лекова вештина и т. д.) Најважнија су средства за рекламу: штампање огласа (анонса) у новинама, њихово лепљење на уличним рогљевима, разношење или вешање по јавним локалима (кафанама и т. д.).
рекламација (лат.): тражење да се нешто врати натраг; жалба због повреде закона; тражење нечега што неком припада по праву.
ректа (лат.): употребљава се за индосаменте (жира), и значи да индосат има само право да сам наплати меницу, а да је не сме пренети даље на неког другог.

- ремитент:** види I део Књигов. стр. 125.
- рента** (франц.); приход који се добива од некога капитала или имања без улагања сопственога труда или рада.
- репорт** (лат.): код хартија од вредности: разлика у курсу између послова за готово и послова на време.
- респиро:** (итал.): рок, одложен рок плаћања.
- рест:** (франц. и итал.): остатак.
- ретур** (retour, фран.): натраг вратити повраћајнирачун код меница: повраћајна роба, која прелази царинску границу ради огледа, па се опет враћа преко границе.
- рефакција** (холандски): попуст од тежине неке робе, који добива купац од продавца, кад је роба делимице оштећена. Код железница: попуст од подвозне цене, који се одобрава појединим пошиљаоцима веће количине робе. При томе се свака возарина рачуна по пуној тарифи, али се на крају године добива од друштва попуст од целокупне годишње суме у смислу утврђене тарифе, која се плаћа за целе товари.
- референција** (лат.) види: извешће у Коресп. стр. 48.
- рефизирати** (франц.): одбити, не примити.
- рефлектовати** (лат.): размислити о нечему, пристати на нешто.
- римеса** (итал.) значи уопште: шиљање новца или меница, нарочито пак оних меница које служе за измирење дуга уместо готовог новца, или ради обрачуна, или ради продаје.
- ритрата** (итал.) значи управо: повраћајна меница (трата), у којој су трошкови обухваћени.
- рубља:** руски новац (à 100 копејка = око 4 дин.).
- рупија:** новац у Индији (= око 2,40 дин.).

С.

- салдо:** остатак, разлика, види I део Књигов. стр. 35.
- S. E. & O.** (salvo errore et omissione лат.) ставља се испод рачуна и рачунских извода и значи: без јемства (не јемчећи за то да у рачуну није ништа изостављено или погрешно забележено, т. ј. признајући унапред могућност таквих грешака).
- сезона** (франц) значи управо: доба године, у трговини значи: главно, најзгодније време за обављање трговачких послова (продаје — куповине итд.).
- секвестар** (лат.): забрана коју суд стави на какав предмет у спору.
- секунда-меница:** други примерак повучене менице (трате); види Књигов. I део, стр. 125.
- сензал** (итал.): лице које врши послове за туђ рачун, посредник.
- сепаратан** (лат.): посебан, засебан.
- серија** (лат.): низ редних бројева (на држ. хартијама, лозовима итд.).

Сеф: одељење благајнице. (издају се под закуп).

сервирати: служити.

синдикат: задруге у неком циљу.

сигнатура (лат.): подпис имена.

симулисати (лат.): претварати се.

сола — меница: сопствена меница, тј. она коју трасант повуче на себе самога.

солидарно (или: *in solidum*): заједнички, тј. сви за једнога и један за све (кад се тиче јемчења).

сорта (франц.), врста.

сортирати (радњу): снабдети свим што је потребно.

специјалитет (лат.): струка (тргов., занатлијска итд.) којом се неко поглавито бави, или у којој је стекао нарочиту вештину; значи и: роба којом неко понајвише тргује.

спорко (итал.) = бруто.

стагнација: застој.

сторнирати (итал.): исправити грешку у књигама, по фолији вођеним (види Књигов. део, стр.

сторно (итал.): исправка у тргов. књигама, у којима се не сме ништа грепсти (радирати) или замрљати и превлачити.

субвенција: помоћ.

суперревизија: поновни преглед.

супскрипција (лат.): упис, тј. изјава потврђена својеручним потписом, којом се неко обвезује да ће учествовати у неком предузећу (нпр. зајму), или да ће дати неку суму новаца на неки циљ нпр. за неко ново књиж. дело итд.).

супституисати (лат.): заменити; поставити некога другог на нечије место.

супститут (лат.): заменик.¹⁾

сурогат (лат.): свака роба којом се замењује нека друга но слична, али скупља, значи и придодататак.

суспендовати (лат.): обуставити (нпр. плаћања).

Т.

талон (франц.): значи управо: пета, потпетица; код државних хартија (облигација, лозова итд.) значи: онај део купонскога табака, доданог држ. хартији, којим се могу добити нови купони (каматни листићи), кад су сви пређашњи одсечени и употребљени ради наплате камате.

такса (лат.): утврђена цена (нпр.) хлебу, месу итд. одређена сума која се плаћа држави (на пр. за исправе у маркама) или друштвима (за подвоз на железници, лађи итд.).

¹⁾ Погрешно је рећи *замењеник* (као што се може читати у неким нашим листовима). Замењеник би био онај *које је замењен* (као утопљеник, рањеник итд.) а не онај који замењује.

- таксатор** (лат.): оцењивач који оцењује вредност.
- тантијема** (франц.): део од добити; види Књигов. III део, стр. 83.
- тара** (итал.): види: *дара*.
- тарифа** (франц. арап.): списак робе и њене цене (ценовник); преглед о подвозним ценама (на железници лађи итд.); преглед царинских ставова (колико се царине плаћају за коју робу).
- текстилна индустрија**: индустрија која се бави израдом пре-дива, тканина, плетива, веза итд., као градива за одело (чохе, платна итд.).
- текстилни** (лат.): оно што се тиче ткачке струке.
- тенденција** (лат.): смер, намера, склоност, тежња неком циљу.
- термин** (лат.): крајна тачка неког одређеног времена, рок.
- терминологија**: стручни називи у некој струци.
- титула** (лат.): значи у правничком језику: правна основа за полагање неког права; исправа (докуменат) којом се поткрепљује тражење неког права.
- толеранција** (лат.): значи управо: сношљивост, трпељивост (на пр. верска, народносна); при ковању металнога новца значи: допуштење дато ономе који рукује ковањем, да до извесног степена може мање или више одступити од прописане тежине и финоће новца.
- типографија** штампарија.
- тоталан** потпун.
- тона** (франц.): терет од 1000 кгр. (товар): у бродарству; целокупни терет који може да се утовари.
- транзит** (итал.): провоз, пролаз, (кроз земљу).
- трансакција** (лат.): поравнање споразум.
- транспорт** (лат.): пренос.
- трансферисати** (лат.): пренети, преместити.
- трасант** (итал.): издавалац менице.
- трасовати** издати меницу.
- трасат** (итал.): прималац менице означени дужник.
- трата** повучена меница, која је још у рукама трасантовим, која још није пуштена у саобраћај.
- трезор** унутрашње оделене касе.
- триажа** (франц.): роба, из које је одабрано што је најбоље: роба лошије каквоће (олош).

У.

- узанц** (од франц. *usance*) значи у трговинском саобраћају, обичај, навика, која се дугом употребом одомаћила међу трговцима некога места или неке земље, те добије силу законских прописа.
- узо** (итал.) употребљава се код меница и значи: менични обичај, уобичајени менични рок за исплату; *узо-меница*: она

која се плаћа о року уобичајеном код трговца неке земље (2—4 недеље).

узус (лат.): обичај или узанс.

ултимо (лат.): последњи дана свакога месеца, а употреба се у трговини при одређивању рока фактура или меница.

уникум јединствен.

Ф.

фактор (лат.): чинилац (у математ.): значи и: важна околност од које зависи даљи развој неке ствари; у тргов.: пословођа, надзорник неке радње штампарије.

фактура (лат.): рачун или списак робе (са ценама), који продавац даје купцу.

факсимил (лат.: *fac simile*, „направи слично“): механичким путем (прављењем штампилца) или руком подражаван потпис, који је сасвим веран оригиналном потпису.

фалитан (итал.): презадужен, који обуставља плаћања, као и банкрот.

фасон или *фасона* (франц.): начин или облик израде, крој.

фикс (лат.): чврсто, утврђено.

фиксирати (лат.): утврдити.

филијал (лат.): огранак какве радње.

фирма (лат.): име или назив, под којим се води радња.

флот (нем.): берзански израз, и значи: лако, глатко.

фолија (лат.): лист или књига са две наспрамне стране, обе лежене истим бројем, тако да обе чине једну целину.

фонд (франц.): основни капитал.

формулар нацрт образа.

форинта (од франц. *flozin*): пређашњи аустро-угар. новац = 2,10 дин. сада још и у Холандији.

франко (итал.): скраћено *fco*, значи плаћено, а у конто-коренту значи: обрачунато.

фраза исказ без неког значења.

фузија (лат.): спајање двају удеоначких друштава у једно.

фондација (лат.): оснивање, завештање.

Х.

хаварија (*havarie* франц.): несрећни случајеви и губитци и с њима скопчани трошкови на морским лађама.

хаузирати (нем.): торбарити, т.ј. нудити робу од куће до куће.

хектограм (грч.): = 100 грама.

хектограф (грч.): апарат за умножавање писама и т.д. до 100 (хекто) пута.

хектолитар (грч.) = 100 литара.

хендредует (hundredweight, енгл.): енглеска мера = 50,8 килогр.

хипотека (грч.): непокретно имање које служи обезбеђењу дуга (види Књигов. III део, стр. 153.

хонорант (лат.): који прима меницу за некога другог, да би му сачувао част. Онај ком се учини та услуга, зове се *хонораш*.

хонорар (лат.): награда, која није редовна годишња плата, већ се даје за ванредне послове.

хос (hausse, фр.): скакање курса на више (на берзи).

Ц.

циркулар (лат.): окружница, распис; види Коресп. 28. стр.

циркулација (лат.): оптицај.

циц: памучто предиво у разним бојама и ширинама.

цифра: (итал.): знак броја (1, 2, 5, 7 ит.д.

Ч.

чек (check, енгл.): упутница за исплату неке суме новаца. Чек обично гласи на доносиоца, и није сличан меници ни по облику ни по садржини; већ му је текст кратак, на пр. „Г. Н. Н. Платите доносиоцу 100 динара“ (цифрама и словима), одмах долази потпис издавачев.

чоја или **чоха**: вунена тканина.

чом: свежањ (дувана) у листу.

Ш.

шаблона калуп оглед.

шеф (франц.): сопственик радње, или старешина у њој (или једном њеном одељку).

шилинг (енгл.): енглески новац ($\frac{1}{20}$ фунте стерлинга = 1,16 дин.)

шилинг аустриски à 100 грошена.

шифра (франц.): знак који се држи у тајности; в. Кор. стр. 89.

шконтро (итал.): књига у којој се бележи примања и издавања ствари од вредности (види Књигов. I део, стр. 34.

шпедитер (итал.-франц.): лице које за туђ рачун врши пошиљке железницом или лађом, или прима приспеле пошиљке, врши царињање и доставља робу у локал трговачке радње.

шпедиција (лат.) види: *експедиција*.

шпекулација (лат.) значи управо: дубоко размишљање; у трговини: смело предузимање трговачких послова, имајући на уму све могуће или вероватне економске, трговинске или

политичке прилике које могу повољно или неповољно утицати на стварање цене, које дакле могу донети добити или штете.

шпецерај (лат.): роба којом се намирују свакидашње домаће потребе, као: шећер, кафа, зејтин, зачине и т.д.

штрајк (енгл.)¹: обустава рада од стране радника, да би од сопственика трг. предузећа (фабрике ит.д.) у којем раде, изнудили какву корист за себе (повишење плате, скраћење радног времена ит.д.). — Супротно је штрајку: *искључење радника из радње* (фабрика ит.д.); које потиче од њенога *сопственика* и зове се *локауш* (енгл. lock-out).

штраца (итал.): ручна књига, у коју се дневно бележи све што се дешава у радњи — изузимајући примање и издавање у готовом новцу; зове се и: *бруљон* (франц.), *прима-нота* (итал.) ит.д.; види Књиговодство I део, стр. 66.

Као што се види у претходном речнику изложена је тако рећи читава енциклопедија у кратким дефиницијама. Опширно о појединим изразима обрађено је при објашњењу у теорији. О трговачком закону, дакле о трговинском и меничном праву има опширније изложено и додати су примери меница.

Тако исто изложени су и најважнији тргов. рачуни па зато и ова књига може и за самоуке врло корисно да послужи, као и Трговачка Кореспонденција, којој је у VII одељку додате још и најважнија Тргов. писма на Немачком Језику.

¹ Правилније је изговорити *штрајк*, како се у енглеској изговара.

ПРИМЕР ЗА УДРУЖЕЊЕ (уортачење)

Постоји радња мешовита и закључила је своје књиге 31/XII; у току рада у идућој години жели неки пријатељ да се *што пре уоршачи* и улаже 200.000 дин. Да се изврши тачан попис робе нема времена, али су се ортаци споразумели да се бив. сопственику призна зарада 40⁰/о на продатој роби! Према овој заради нађе се стање робе и зарада и тада се спроводи уортачење оваквом ставом:

Рачун благајнице

Рачуну главнице

За улог новог ортака Н. Н. 200.000.

ПРИМЕР ЗА РАЗОРТАЧЕЊЕ

Другарској радњи Антић и Божић достављено је да је друг Божић играјући на берзи изгубио велике суме и да прети опасност да се стави забрана на радњу у којој је он јавни друг.

У оваквом случају не морају се књиге закључити већ се просто разортаци друг Божић оваквим ставом:

Рачун Главнице (заједничке)

Рачуну бившег ортака Божића

За део припадајући по ранијем закључку.

Стварна њихова чиста својина добиће се кад се доцније књиге закључе.

Напомена: Садржај је у I делу, по програму за II разред; а у II делу, за III разред Тргов. четворогодишњих Академија а трећи део о удеоничким друштвима, новч. заводима, фабрикама и рударства за IV год. Академија.

У књизи нема *грешака*, које би квариле смисао, или би дале повода погрешном разумевању, а штампарске грешке *ако се која пошкрала* треба исправити.

ПРЕГЛЕД САДРЖАЈА

	страница
I. Приступ	
Проналазак књиговодства	7
II. Систем простог књиговодства	8 —
Капитал, актива и пасива	9 — 13
О пописивању, пописнику (инвентару)	14— 16
О билансу са добитком и губитком	19— 20
О попису другарске радње	21— 24
Закључак њихових књига и подела добити	25— 26
О разортачењу	26— 27
О променама и њихова подела; стварне промене	28— 29
О шконтро књигама с примерима (фактуре)	30— 49
Ликвидација при пожару о шконтра робе	49— 53
Лично рачунске промене	54— 56
О Партијалнику, Првобележници и Дневнику	56— 68
О копији писма и фактура	69— 70
Помоћне књиге	70— 75
О току књижења по простом књиговодству	75— 78
О исправкима (сторнирање)	77— 79
III. Практичан рад	
Оснивање радње, пример, случајеви	80— 82
Књиге основане радње (Пописн. Дневн. Парт.)	83— 97
IV. Систем двојног књиговодства (II. део)	
О Рачунима	98—106
Подела Рачуна	106—
О стварним Рачунима	106—110
О личним „	111—114
О помоћним „	114—120
О књигама и о току књижења	120—129
Закључак књига	130—139
„ књига код другар. радња	139—140
О исправкама и контроли по двојном Књигов.	140—142
Књиге винарске радње за пример	145—157
наведен стр. 80—82	
V. Додатак деветом издању:	
Америк. днев. по двојном систему 158—160 и	168—169
VI. Додатак	
Трговачки закон (најпотребнија наређења)	161—162
О меницама	162—166
О Трговачкој Рачуници с примерима	167—174
Новац и мере разних држава	174—175
VII. Примери за вежбање	175—176
„ за разне менице, алонже и жира	177—180
VIII. Речник	181—203
Примери	204—205

Препоручујем још ове моје књиге и то:

- Књиговодство III део, II издање, Свесло-**
венске књижарнице Дин. 30.—
- Занатлијско књиговодство, издање Ве-**
лимира Валожића „ 6.—
- Трговачка кореспонденција, VII издање „ 30.—**

Овом издању додата су и важнија Трговачка писма на Немачком Језику, а према израженој жељи многих наставника.

Ово је издање врло подесно и наставницима за Немачки Језик у Трговачким Школама, јер имају одмах Трговачка писма којима се вежба, а не као до сад што су читани неки путописи или описи градова, неке песме и т. д.

Књиге се добијају у свима књижарницама и код писца (Битољска ул. 29).

Ј. П.

ЦЕНА 30.— ДИНАРА